RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Andra kammaren. Nr 9.

Lördagen den 25 februari.

Kl. 11 f. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice talmannen.

§ 1.

Herr statsrådet *Hederstierna* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905;

angående ändrad lydelse af 20, 21 och 24 §§ i förordningen angående tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907;

angående särskild afgift för brännvin, som tillverkas vid bränneri under tid, då maniokarot eller andra väsentligen lika stärkelserika, utländska ämnen där användas, samt angående särskild skatt å maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, utländska ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse;

angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre krutvaktaren J. A. Gustafsson; och

angående försäljning af Skånska dragonregementets gamla kasernetablissemang med tillhörande tomt i Ystad.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Ordet lämnades härefter på begäran till *Svar å interpellation.*

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton, som anförde: Herr vice talman, mina herrar! Med kammarens begifvande har herr Sandquist till mig framställt en interpellation. I ingressen till denna interpellation erinrar han därom, att sedan några år tillbaka föreligger en ansökning om koncession på en bredspårig bana från Stockholm till Öregrund — rätteligen bör det numera kallas: från Järfva till Öregrund. Han erinrar äfven om, att Kungl. Maj:t nyligen fattat beslut om koncessionerande af en bredspårig järnväg

Svar å interpellation. (Forts.)

mellan Uppsala och Gimo, samt framställer därefter till mig följande frågor:

»Anser regeringen den tilltänkta järnvägen Stockholm—Öregrund vara af så stor betydelse för det allmänna, att dess åstadkommande bör eftersträfvas?»

»Om så är, hvilka åtgärder anser regeringen nu böra vidtagas för afhjälpande af de svårigheter, som för företaget uppstått till följd af regeringens ofvannämnda beslut?»

Med anledning häraf skall jag be att få anföra följande.

Som kammaren känner och som för öfrigt framgår af den karta, som interpellanten låtit uppsätta här på väggen, är Roslagen genomdraget af ett nät af smalspåriga järnvägar, hvaremot någon bredspårig järnväg ej för närvarande förekommer i denna landsända. Från Rimbo utgå sålunda fyra smalspåriga järnvägar, en till Stockholm, en till Norrtälje, en till Häfverösund och en till Uppsala. Norr om detta sammanhängande järnvägssystem och utan direkt samband med detsamma sträcker sig den smalspåriga järnvägen Dannemora—Hargshamn.

Det kan nog på goda skäl ifrågasättas, om det i allmänhet är klokt att genom en landsända, som är genomkorsad endast af smalspåriga järnvägar, för tillgodoseende af det lokala trafikbehofvet framdraga äfven bredspåriga banor. För min del åtminstone är jag böjd att besvara denna fråga nekande. Det är till en början naturligtvis alltid synnerligt fördelaktigt, om samtliga järnvägar inom ett visst större område äro af samma spårvidd. De smalspåriga järnvägarna äro ju vidare såväl till anläggning som trafikering betydligt billigare än de bredspåriga, men tillgodose likväl på ett ganska tillfredsställande sätt trafikens behof. Och slutligen är det ofta för de smalspåriga järnvägsnäten i ekonomiskt hänseende ganska betänkligt, om de utsättas för konkurrens från bredspåriga banor.

Hvad Roslagen beträffar, tål emellertid denna regel en viss modifikation. Dels är det ett gammalt militärt önskemål, att från någon punkt på statsbanan måtte mot Roslagens kust framdragas en bredspårig linje. Dels förtjänar det nog också beaktande, att en dylik linje, under vissa förhållanden, kan tänkas blifva af rätt stor betydelse för sjöfarten på Östersjön. Dels kan det utan tvifvel för hufvudstaden vara af betydelse att för tillförseln från dessa trakter erhålla än bättre förbindelser än för närvarande erbjudas.

Det var dessa synpunkter, som på sin tid föranledde koncessionerandet af Kapellskärsbanan, hvilken bana för öfrigt ej i alltför hög grad skulle konkurrera med Roslagens smalspåriga banor, då den är afsedd att framdragas i hufvudsak utom deras rayon.

Denna bana har dock ännu ej kommit till stånd, och ovisst torde vara, *när* den kan komma att förverkligas.

Under de senaste åren ha flera olika och med hvarandra starkt konkurrerande järnvägsföretag planerats i Roslagen. De skarpa meningsskiljaktigheterna ha i väsentlig mån fördröjt och försvårat dessa frågors lösning.

Vid fjolårets slut förelågo emellertid till afgörande tre koncessionsansökningar, af hvilka uppenbarligen endast en kunde bifallas,

enär banornas sträckning genom Norra Roslagen till stor del gick öfver nästan alldeles samma mark. Den ena af dessa koncessionsansökningar afsåg en smalspårig förbindelse mellan Rimbonätet från Faringe på Lenna—Norrtälje järnväg till Gimo på linjen Dannemora—Hargs hamn. De båda andra afsågo bredspåriga järnvägar, den ena — den för hvilken interpellanten intresserar sig — från Järfva till Öregrund och den andra från Uppsala till Gimo. Den 30 december sistlidet år koncessionerade Kungl. Maj:t den bredspåriga järnvägen från Uppsala till Gimo.

Svar å interpellation. (Forts.)

Då jag erinrat härom, har jag i själfva verket äfven besvarat den ärade interpellantens första fråga.

Vid öfvervägande af samtliga på frågan inverkande omständigheter har Kungl. Maj:t funnit en bredspårig bana från Uppsala till Gimo, jämförd med de två andra ifrågasatta banorna, vara af den betydelse att dess förverkligande i främsta rummet bör eftersträfvas.

Jag skulle ju kanske kunna säga, att jag härmed besvarat äfven interpellantens andra fråga. Då båda de bredspåriga banorna funnits icke böra, åtminstone i den form de förelegat, samtidigt koncessioneras och Kungl. Maj:t nu koncessionerat linjen Uppsala—Gimo, lär det väl ej tillkomma mig att för närvarande och i första hand angifva några åtgärder, som kunde undanröja de svårigheter, som härigenom uppstått för erhållande af koncession äfven å linjen Järfva—Öregrund.

Emellertid ber jag att få tillfoga några ord. De många inom Roslagen under de senaste åren förekommande järnvägsplanerna vittna nog otvifvelaktigt om ett starkt behof af förbättrade kommunikationer därstädes; och ingen kan lifligare än jag behjärta detta behof. Men det är nog med Roslagen som med många andra delar af vårt land, nämligen att befolkningens önskningar att få bättre kommunikationer iagalunda motsvaras af dess förmåga att anskaffa härför erforderliga medel. Det förefaller visserligen, som om utsikterna för finansiering af en bredspårig järnväg mellan Uppsala och Gimo framför allt med hänsyn till den väsentligt lägre anläggningskostnaden kunna sägas vara större än utsikterna för finansiering af banan Järfva—Öregrund. Men det synes dock, som om Uppsala—Gimobanans utsikter i detta hänseende ingalunda skulle vara synnerligen ljusa. Och just med hänsyn härtill är det, som Kungl. Maj:t, då banan Uppsala—Gimo befunnits främst böra komma i fråga, visserligen koncessionerat denna bana, men likväl icke afslagit de båda andra koncessionsansökningarna, utan förklarat, att med pröfningen af dem skall anstå. För att ej undanskjuta denna pröfning till en obestämd framtid, har Kungl. Maj:t i koncessionen å Uppsala—Gimojärnvägen intagit den bestämmelsen, att koncessionshafvaren skall, vid äfventyr att koncessionen anses förverkad, om han däri brister, före den 1 juli 1912 inför Kungl. Maj:t styrka, på sätt som kan af Kungl. Maj:t godkännas, att han förfogar öfver ett kapital, som är fullt tillräckligt till järnvägsanläggningens utförande. Om det då, den 1 juli 1912, visar sig, att denna bana icke kan komma till stånd, kommer ju frågan om de båda andra järnvägarnas koncessionerande ånyo upp till pröfning. Skulle åter Uppsalabanan komma till utförande, har saken inträdt i ett alldeles nytt skede, och det lär icke vara lämpligt, att jag redan nu här fäller

Svar å interpellation. (Forts.)

något omdöme om huru de trafikbehof i Roslagen, som ej tillfredsställas genom banan Uppsala—Gimo, då skulle tänkas blifva tillgodosedda. Att kombinationer finnas för detta måls nående, synes mig dock ligga för öppen dag.

Vidare yttrade:

Herr Sandquist: Herr vice talman! Till herr statsrådet och chefen för civildepartementet ber jag att få uttala min förbindliga tacksamhet för hans nedlåtenhet att på sätt skett besvara min vördsamt gjorda interpellation. *Innebörden* uti herr statsrådets svar är dock sådan, att den misstämning och det *bekymmer*, som hos allmogen inom ett trettiotal af Roslagens kommuner försports, vidkommande Kungl. Maj:ts fattade beslut, angående beviljad koncession å den föreslagna bandelen Börsta—Gimo, föga lärer kunna häfvas. Riktigt må det ju vara, att järnvägsfrågor af nu föreliggande art *i allmänhet* ej böra vara föremål för interpellationsdebatter, men här föreligger dock ett sådant exceptionellt fall, som torde berättiga därtill, ty de föreslagna linjerna äro icke konkurrenter till hvarandra. Båda de sökta koncessionerna gå ut på att tillgodose förverkligandet af en bana Stockholm—Öregrund plus linjen Uppsala—Börsta. En dylik anordning hade ju ock tillstyrkts af den egentliga fackmyndigheten, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Genom denna anordning hade påtagligen alla — såväl de militära intressena som ortsbehofven — bättre tillgodosetts än genom linjen Uppsala—Börsta—Gimo. Regeringen har ansett denna senare linje bärkraftig och antagit, att den skulle kunna komma till stånd, och detta ehuru *ingen utredning* finnes rörande *bärkraften.* Endast förhoppning om bidrag från ett *ringa fåtal* kommuner har presterats! Det torde då kunna med vida större skäl antagas, att Stockholm—Öregrundlinjen fotar sig på *nödig bärkraft,* ty pro 1:o intressera sig *trettio* socknar för denna banlinje, pro 2:o är Stockholm denna banlinjes hufvudpunkt, något som för denna bana bör ha stor betydelse, och pro 3:o föreligger *behörig trafikberäkning,* hvilket allt garanterar denna bärkraft.

Vid sådant förhållande var det mycket öfverraskande, att uppsalasökandena fingo koncession *helt hastigt* å bandelen Börsta—Gimo, under det att koncessionssökandena å Stockholm—Öregrundlinjen *förgäfves* väntat därpå i *flera år.* Mellanlänken Börsta—Gimo uti den trelänkade linjen Stockholm—Börsta, Börsta—Gimo, Gimo—Öregrund är nu vorden borttagen och linjens ytterlänkar splittrade ifrån hvarandra, till stort men för järnvägsintressets *allmogegagneliga* befrämjande i Roslagen. Ty om Uppsala—Gimoförslaget blifver verklighet, är det möjligt, att fortsättningen af banan utsträckes till Hargs hamn, lämnande den nordliga delen af Roslagen utan förbättrade kommunikationer; och i sådant fall lärer Börsta—Stockholmlinjen svårligen komma till stånd. Ty om de nordliga socknarna bli engagerade i Uppsalabanan och i sämsta fall *afskurna* ifrån densamma, komma de naturligtvis ej att teckna aktier i Stockholm—Börstalinjen. Socknarne söder om Börsta ha visserligen ej goda, men något så när hjälpliga kommunikationer; därför har man ej beräknat så stort intresse hos

dem som hos de nordligaste bygderna. Alldeles säkert är det därför, att Stockholms stad i Stockholm—Börstabanan måste teckna vida större belopp än i en Stockholm—Öregrundbana.

Svar å interpellation. (Forts.)

För Stockholm—Öregrundbanan har beräknats bidrag från socknarne norr om Börsta 1,200,000 kronor, från socknarne söder om Börsta 700,000 kronor och från Stockholms stad 1,500,000 kronor. För Stockholm—Börstalinjen beräknades 5 $^1/_2$ eller nära 6 miljoner kronor. Däraf behöfva tecknas 3,000,000 kronor, hvaraf socknarne söder om Börsta skulle teckna cirka 700,000 kronor, och således ett vida större belopp skulle falla på Stockholm än 1,500,000 kronor. Å andra sidan torde de nordliga socknarne, om de ej afskäras från det föreslagna järnbanenätet, bli nödgade att teckna lika mycket i en Uppsala—Öregrundbana som i Stockholm—Öregrundbanan. Uppsala—Öregrundbanan skulle komma att kosta inemot 4,000.000 kronor. Däraf bör tecknas cirka 2,000,000 kronor. Uppsala stad och socknarne däromkring torde måhända teckna omkring 800,000 kronor. På de nordliga socknarne skulle alltså aktieteckningen uppgå till cirka 1,200,000 kronor. Huru bör nu förfaras? Herrar stockholmare böra bevaka sina intressen. Mina herrar, det torde inte vara öfverdrifvet att här i dag säga: »det är fara på taket». I sitt välförstådda intresse borde därför stockholmarna snarast möjligt meddela sig med de nordliga socknarne i Roslagen och förklara, att hufvudstaden är villig att satsa skäligt belopp för åstadkommande af järnvägen Stockholm—Öregrund. Möjligen uraktlåta de nordliga socknarna, om sådant förhållande inträder, att teckna aktier i Uppsala—Gimobanan, ett förhållande, som förmodligen skulle hafva till följd, att bandelen Börsta—Gimo såsom del af Uppsala—Gimoförslaget i sin tur »stötte på grund» och Stockholm—Öregrundbanan utan men för Uppsala—Börstalinjen blefve flott och sålunda förslaget förverkligadt.

Herr statsråd! Måtte det vara Roslagens allmoge, jag säger *allmoge,* förunnadt att slippa erfara, hvad den nu fruktar komma att inträffa, nämligen att järnvägsintressena i Uppland beaktas och regleras på *sådant* sätt, att de landsändar, där ortsbehofvet af förbättrade kommunikationer är störst och intresset djupt och kommunikationernas bärighet nöjaktigt betryggad, lämnas såsom afskurna, efterblifna och döende.

Herr Hagberg: Herr vice talman, mina herrar! För två af de städer, hvilka jag har äran representera i Riksdagen, nämligen för Östhammar och Öregrund, är den fråga, som här bragts på tal, af det allra största intresse, och ehuru efter det svar, som af herr civilministern lämnats, det kan vara delade meningar om, huruvida man kan våga hoppas på en lycklig lösning af järnvägsfrågan Stockholm—Öregrund, så ber jag likväl, att, innan frågan lämnar Riksdagens bord, få yttra några ord angående densamma.

De båda städerna Östhammar och Öregrund äro, såsom enhvar väl vet, ett par ganska små och obetydliga samhällen. De ha dock icke alltid, i förhållande till landets öfriga städer, varit så ringa, som de äro i våra dagar. På 1500-talet voro de så svåra konkurrenter till Stockholm i fråga om handel och sjöfart, att de styrande i hufvud-

Svar å interpellation. (Forts.)

staden måste vidtaga alldeles utomordentliga åtgärder för att stäfja deras utveckling. Jag kan t. ex. erinra om, att år 1520 staden Öregrund på begäran af Stockholms borgmästare och rådmän blef afbränd. Det har varit de båda städernas lott att vara ofta styfmoderligt, ibland till och med illa behandlade af dem, som haft makten i landet. De ha gjort aktningsvärda försök att arbeta sig upp, men då de varit föga understödda eller rent af motarbetade på högre ort, har deras utveckling hämmats. Det är i våra dagar i synnerhet deras afskilda läge och deras brist på tidsenliga förbindelser med den öfriga världen, som gör, att de så att säga stannat i växten, medan landets öfriga städer utvecklat sig på ett storartadt sätt.

Öregrund och Östhammar befinna sig bland de mycket fåtaliga svenska städer, som ännu sakna järnvägsförbindelse. Ett förslag att bereda dem sådan har nu sedan fem år tillbaka förelegat, och detta förslag har väckt stora förhoppningar i de båda städerna, som gjort afsevärda ekonomiska uppoffringar för att bidraga till åstadkommande af den utstakning, de kartor och kostnadsförslag samt den trafikberäkning, som förelagts regeringen. Dessa handlingar ha också varit så fullständiga och korrekta, utarbetade som de varit af framstående fackmän, att ingenting mot dem har kunnat anmärkas. Trafikberäkningen utvisar, att järnvägen, hvilken skulle komma att genomlöpa bördiga och folkrika trakter, hade stora utsikter att bära sig. Den skulle sannolikt mycket snart ha lämnat en afkomst af minst 4 % å aktiekapitalet. Af de konkurrerande järnvägsförslagen, för hvilka herr civilministern redogjorde, kunde intet uppvisa så fördelaktiga utsikter. För det nu koncessionerade järnvägsförslaget Uppsala—Gimo hade icke ens någon trafikberäkning uppgjorts. Man ansåg sig därför i de nämnda städerna ha stora utsikter att få koncession beviljad och äfven att få järnvägen till stånd.

Den gena och bekväma förbindelse med landets hufvudstad, som genom trafikleden Stockholm—Öregrund skulle skapas, skulle blifva af stor betydelse för de båda små städerna, ett trettiotal kommuner och icke minst för Stockholms stad. Stockholms stad skulle genom denna bana ha erhållit en betydligt ökad tillförsel af lifsförnödenheter från de jordbruksbygder, som banan skulle komma att genomlöpa. Stockholms stad skulle också ha fått sitt handelsområde betydligt utvidgadt, och det vore väl icke af så liten vikt för hufvudstaden, att dess affärsmän komme i järnvägsförbindelse med en folkrik landsdel. Jag förmodar, att representanterna för Stockholm för länge sedan ha fått ögonen öppna för att detta hufvudstadsintresse, med den vändning saken nu tagit, på ett betänkligt sätt hotas. Det kan naturligen icke vara min uppgift att taga till orda för detta intresse, men jag kan dock icke underlåta att påpeka, att det för Stockholms stad icke torde vara likgiltigt, om en järnväg, som skulle genomlöpa några af Upplands bördigaste och folkrikaste trakter, icke blott blir omintetgjord, utan omintetgjord på ett sådant sätt, att den handelsomsättning, som för hufvudstaden kunde påräknas från dessa trakter, kommer en annan stad till godo.

Det järnvägsförslag, hvarom här är fråga, har enligt hvad som försports mycket kraftigt motarbetats af bruksherrarna i norra Upp-

land, hvilka varit intresserade för att få till stånd en smalspårig järnväg Faringe—Gimo. Vi kunde dock aldrig tänka, att detta mera privata intresse skulle erhålla företräde framför det stora allmänna intresse, som låg bakom vårt förslag. Än mindre kunde vi tro, att det först i fjol framkomna förslaget Uppsala—Gimo skulle kunna få göra vårt förslag om intet, helst som möjlighet förefanns att tillgodose detta nyuppkomna intresse utan att vårt behöfde åsidosättas. Kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nämligen framkommit med ett förslag att kombinera Uppsala—Gimo-projektet med projektet Stockholm—Öregrund. Jag beklagar, att detta uppslag icke vunnit regeringens beaktande.

Svar å interpellation. (Forts.)

Genom Kungl. Maj:ts nu gifna koncession har vårt förslag förklarats hvilande, tills det visar sig, om det kan anskaffas medel till Uppsala—Gimoförslagets realiserande. I händelse dessa medel kunna åstadkommas, blir naturligtvis vårt förslag omintetgjordt. Regeln brukar ju annars vara den, att den, som först kommer till kvarnen, får först mala, men här synes hafva tillämpats ett annat ord, nämligen att de yttersta skola varda de främsta, och detta utan att dessa yttersta på något sätt ha dokumenterat sig såsom mera värdiga att erhålla en dylik förmån.

Det skulle visserligen kunna anföras en sak, som i någon mån tyngde i vågskålen till Uppsala—Gimoförslagets fördel, nämligen det militära intresset. Generalstabschefen, som varmt förordat vårt förslag framför Faringe—Gimoförslaget, lär sedermera ha förklarat, att Uppsala—Gimoförslaget skulle ha vissa företräden framför vårt. Jag vill icke bestrida riktigheten af denna hans uppfattning, men jag antar, att det allra bästa hade varit, att båda de projekterade bredspåriga banorna hade kunnat komma till utförande.

Att en bredspårig järnväg ut till våra bygder är af stor betydelse för försvaret är ett påstående, hvars riktighet icke kan förnekas. Från våra trakter är det ju så nära till grannlandet i öster, att vi från somliga punkter nära nog med blotta ögat kunna skåda dit öfver, såsom man lätt finner med en blick på kartan, och det är därför klart, att dessa trakter skola vara synnerligen hotade vid ett eventuellt krig. Roslagen har också i den förflutna tiden mer än en gång hemsökts af vår östra granne på sätt, som aldrig lära komma att glömmas i dessa bygder. År 1719 uppbrändes som bekant af ryssarna både Östhammar och Öregrund. En järnväg dit ut af sådan beskaffenhet, att trupper och krigsmateriel kunde fortskaffas på densamma, vore därför från försvarssynpunkt väl motiverad, så väl motiverad till och med, att det nästan kunde ifrågasättas, om icke staten borde åtaga sig kostnaden därför. Jag tror nästan, att en sådan järnvägsförbindelse skulle vara lika mycket värd för försvaret som exempelvis ett pansarfartyg. Byggandet af dessa båda bredspåriga järnvägar om tillsammans 16 mils längd skulle med rullande materiel och allt draga mindre kostnad än byggandet af ett enda fartyg af F-typen. Jag vet ej, om det vore tillrådligt att väcka förslag om, att staten skulle bygga dessa järnvägar i stället för att anslå medel till F-båten, hvars värde ju är mycket omtvistadt. Men helt visst är den önskan väl motiverad, att man från högsta ort icke måtte lägga alltför stora hinder i vägen, när

Svar å interpellation. (Forts.)

man från befolkningens sida i dessa orter förklarat sig villig att ikläda sig mycket stora uppoffringar för att åstadkomma en järnväg, som på samma gång den gagnar ortsintresset också kan tjäna landets försvarsändamål.

I och med det att koncession lämnats åt Uppsala—Gimo järnväg i stället för åt Uppsala—Börsta järnväg har ett hinder upprests för Stockholm—Öregrundbanan, hvilket synes nästan oöfverkomligt. Och icke blott det, utan man koncessionerar en järnväg, som, därest den stannar i Gimo, kommer att blifva för de båda städer, hvars representant jag är, till den största skada genom att suga affärsrörelsen till Uppsala från ett område, som hittills haft Östhammar och Öregrund som närmaste handelsplats. Det har visserligen framkastats den tanken, att järnvägen Uppsala—Gimo skulle fortsättas till Öregrund, men mer än löst tal har nog detta aldrig varit, och åtskilligt tyder på, att talet om järnvägens Uppsala—Gimo utsträckning till Öregrund endast framkommit för att underlätta tillkomsten af Uppsala—Gimo banan. Under sådana förhållanden kan det ju inte förvåna, att man i Östhammar och Öregrund liksom i norra Roslagen för öfrigt känt sig mycket smärtsamt berörd af att regeringen icke velat taga mera hänsyn än den gjort till de stora allmänna intressen, som ligga bakom järnvägsförslaget Stockholm—Öregrund.

Jag tillåter mig slutligen uttala den vördsamma önskan, att, för den händelse någon möjlighet ännu finnes att tillgodose behofvet af järnväg för de orter, hvarom här är fråga, denna möjlighet måtte få den förmånen att mötas med mera välvilja och beaktande, än som hittills kommit den till del.

Herr Lindhagen: De sista ärade talarne hafva, som jag märkt, vädjat äfven till Stockholmsintressena, och då ingen annan ledamot på Stockholmsbänken synes ha beaktat detta, anser jag mig böra säga några ord. Ursprungligen hade jag tänkt sätta mig närmare in i frågan, men till följd af sjukdom har jag blifvit urståndsatt härtill, och jag kan därför icke yttra mig med någon större vederhäftighet.

Interpellanten själf har varit så lojal mot den höga öfverheten, och det är nog en god egenskap, men härigenom har han kanske icke kommit att lägga fram hvad han egentligen hade på hjärtat. Då nu däremot jag för min del saknar den egenskapen, så kan jag tala om hvad jag tror, att interpellanten och hans meningsfränder innerst tänka. De mena, såvidt jag kunnat förstå, att detta — att Uppsala—Gimobanan erhållit koncession — är ett uttryck för att ett visst industriellt intresse blifvit tillgodosedt på bekostnad af småbondeintressen. Så föreställer sig åtminstone befolkningen däruppe, och detta kanske med full rätt, om nu det är just i ett industriellt intresse, som denna bana blifvit koncessionerad och därmed dessa småbondesocknar blifvit utan sin järnväg. Detta påminner mig om hvad som berätta som förre jordbruksministern, statsrådet Petersson i Påboda. Han skulle nämligen, enligt egen utsago, ha lämnat den nuvarande ministären, därför att vid alla tillfällen, då industriella intressen stodo emot de folkliga jordbrukarintressena, fick alltid det senare intresset vika för det förra.

Det är nu tydligen järnvägskoncessionanternas uppfattning efter hvad jag kunnat förstå. *Svar å interpellation.* (Forts.)

Nu kan naturligtvis jag för min del icke med bestämdhet påstå, att denna uppfattning är riktig. Ty det kan ju finnas tekniska och ekonomiska skäl, som ställa sig hindrande i vägen för denna sak, och herr civilministern har ju också, som vi hört, lagt sitt svar på den bogen, då han framhållit, att det dels är fråga om en bredspårig järnväg, som skulle genomlöpa en trakt med smalspårigt järnvägsnät, och dels att det icke var tillräcklig ekonomisk bärkraftighet till äfventyrs visad för den här banan. Jag kan nu icke ge mig in på den saken, då jag saknar förmåga att bedöma den, men med anledning af dels den vädjan, som både under hand och med blickar från talarstolen riktats till Stockholmsbänken, dels den meddelade upplysningen, att banan till en början bygger på den förutsättningen, att Stockholms stad skall teckna aktier eller bevilja lån till en och en half miljon, så ber jag nu först få erinra om, att Stockholms stad, såvidt jag har mig bekant, icke fått någon framställning härom, hvarför jag har svårt att yttra mig om stadens uppfattning i frågan och huruvida staden är hägad att vidkännas en sådan utgift för ett måhända vanskligt ekonomiskt företag. Men så mycket kan jag säga, att när det är frågan om att bereda de billigare lefnadskostnader, som vi måste eftersträfva i denna dyra stad, är förbindelsen med omkringliggande landsbygd och i synnerhet med sådana orter, hvarifrån jordbruksprodukter kunna erhållas, af största vikt. Allt som kan från regeringens och statsmakternas sida göras för att underlätta tillförseln af lifsmedel till hufvudstaden, bör, såsom den första och grundläggande synpunkten på dessa frågor, göra sig gällande hos den höga regeringen, som beviljar dessa koncessioner. Ur dessa synpunkter skulle jag finna det beklagligt, om denna järnväg hindrades att komma till stånd genom den koncession, som beviljats åt ett järnvägsföretag, hvarå koncession blifvit sökt åtskilligt senare. Jag vill hoppas, att dessa farhågor icke skola besanna sig, och att denna bana skall komma till stånd, för så vidt den nämligen efter grundlig utredning visar sig äga den ekonomiska bärkraft, som koncessionanterna föreställa sig. — Det är endast detta jag velat säga.

Häruti instämde herr *Tengdahl.*

§ 3.

Föredrogos hvar för sig och öfverlämnades till särskilda utskottet de å kammarens bord hvilande motionerna, nr 307 af herr *Thyrén*, nr 308 af herr *Åkerman* och nr 309 af herr *Pettersson* i Bjälbo.

Efter föredragning härpå af herr *Thorssons* likaledes å bordet hvilande motion, nr 310, angående upplåtande af två lägenheter från förra predikantsbostället Tolånga nr 1 och 6 i Malmöhus län m. m., begärdes ordet af motionären

Herr Thorsson, som yttrade: Herr talman! Uti den motion, som jag tillät mig att väcka i går, yrkade jag i slutet följande:

»samt att vidare *oberoende af* försäljningen myndigheterna måtte vidtaga nödiga åtgärder för att bereda laglig utfartsväg från torpet å Östra Ängvången fram till allmän väg.»

Det har nu uppstått konstitutionella tvifvel, huruvida detta yrkande kunde framställas i anledning af den från Kungl. Maj:t aflåtna propositionen nr 54. För min privata del har jag varit af den öfvertygelsen, och är det fortfarande, att yrkandet står i omedelbart sammanhang med hela frågan, och att det icke rätt gärna kan förnekas, att detta yrkande, såvidt jag kan se, bör få framställas.

Då nu emellertid ett sådant tvifvel uppstått, vill jag icke med detta yrkande blifva upphofvet till någon konstitutionell konflikt, hvarför jag hos kammaren anhåller att få återtaga den del af motionen, som innefattas i det stycke, som jag nu uppläst.

Kammaren biföll herr Thorssons ifrågavarande anhållan; och blef motionen i öfrigt hänvisad till behandling af jordbruksutskottet.

§ 4.

Bevillningsutskottets betänkande nr 6 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 5—21, som nu föredrogos, blefvo ånyo lagda på bordet.

§ 5.

Ang. enhetlighet vid löneregleringar inom statsförvaltningen m. m.

Vidare föredrogs Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att åstadkomma enhetlighet vid löneregleringar inom statsförvaltningen m. m.; och yttrade därvid

Herr Lindhagen: Utskottet har gjort en framställning, hvarigenom utskottet visar, att den ordning, som det var meningen att åstadkomma vid löneregleringen för statens olika verk och inrättningar, i väsentliga delar uteblifvit, och att det alltjämt råder ett stort kaos i förevarande afseende. Jag anser mig böra komplettera denna axplockning med en annan sak, som ligger mig om hjärtat, därför att jag själf dragit i härnad för densamma.

Jag vill således fästa uppmärksamheten på att en stor oreda också äger rum i fråga om de olika procent, hvarmed tjänstgöringspengar beräknas skola utgå i förhållande till lönen. Sålunda ha t. ex. kvinnliga kontorsskrifvare i telegrafstyrelsen 25 %, kvinnliga kontorsskrifvare i järnvägsstyrelsen 20 % af lönen i tjänstgöringspengar, och de kvinnliga skrifbiträdena enligt den vid förra riksdagen i staten för fångvårdsstyrelsen antagna ordningen skola få icke mindre än $37^1/_2$ % af lönen i tjänstgöringspengar.

I detta afseende förefinnes det vidare en oerhördt stor brist i hela det utredningsarbete, som pågått, i det att man icke på ett rationellt sätt bestämt, att afdrag af tjänstgöringspengar skall vara mindre för lägre befattning och högre i den mån lönen stiger. Stockholms stad har i år vid genomförandet af sin nya löneregler fastställt, att för de lägsta lönegrupperna afdraget skall utgöra 20 %, för de näst föl-

jande 25 % och för de högsta 30 %. Här, när det gäller statens s. k. moderna lönereglering, går man i motsatt riktning. Och om herrarna i dag kalkylera med siffrorna i justitierevisionens lönestat, sådan den blifvit föreslagen af Kungl. Maj:t och af utskottet tillstyrkt, finna herrarna, att ifrågavarande procenttal utgöra för revisionssekreterare 30,8, för konstituerade revisionssekreterare 33,3, för protokollssekreterare och registrator 35,5 och för skrifbiträden 37,5. Således en motsatt löneskala utan ringaste förnuft uti. Vaktmästarna ha sin speciella lönereglering. För förste vaktmästaren är afdraget 30 % och för de öfriga är det 29,9. Därvidlag är det således åtminstone något lägre, fastän det kan ifrågasättas, hvarför afdragen äro olika, och gifvetvis äro de i båda fallen för stora.

Så vill jag vidare fästa uppmärksamheten på att det i fråga om ålderstilläggen vimlar af stridiga principer; mellan det Tenowska systemet, som består i täta ålderstillägg med mindre belopp, och det gamla systemet med ålderstillägg två gånger hvart femte år. Så inträffar det, att, medan de kvinnliga skrifbiträdena skola få ålderstilllägg enligt det gamla systemet, för deras kamrater i andra verk tillämpas det Tenowska systemet.

Jag kan därför icke instämma i utskottets yttrande på sidan 11: »Att för åstadkommande af likformighet — ehuru önsklig i och för sig — upprifva redan fastställda löneregleringar bör ju icke komma i fråga, och motionärerna hafva ej heller begärt något sådant, utan påyrka endast, att vid framtida löneregleringar och omorganisationer af statens verk likformighet och enhetlighet måtte åvägabringas». Jag har en motsatt uppfattning; jag anser, att de måste upprifvas, och vi ha exempel därpå från föregående år, då Riksdagen uttalade, att vaktmästarna skulle få ett andra ålderstillägg och att näst föregående lönereglering i det afseendet skulle upprifvas, och det har skett vid denna riksdag, då man finner, att Kungl. Maj:t i fråga om vaktmästarna föreslagit detta.

Jag skulle vilja anhålla, att något dylikt också måtte komma i fråga för afhjälpande af de missförhållanden, som jag nu till komplettering af utskottets utlåtande ansett mig böra påpeka.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 6.

Efter härpå skedd föredragning af konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning af väckt motion om tillägg till 5 § i lagen angående folkskoleväsendet i vissa städer den 25 juni 1909, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Återremiss af ett betänkande.

Bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning af väckta motioner om ändringar i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin, föredrogs härefter; och lämnades därvid på begäran ordet till

Herr Karlsson i Göteborg, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det har uppstått tvekan om innebörden af de sista orden i den nyss upplästa klämmen, nämligen att »vederbörande kommunala myndigheter tillförsäkras bestämmanderätten.» Man har befarat, att därmed äfven den Konungens befallningshafvande tillkommande rätten att *vägra* beviljandet af utskänkningsrätt skulle bortfalla. Detta har, såsom framgår af hela betänkandet, icke varit utskottets mening, men det måste erkännas, att meningen kan vara något tvetydig. Jag är visserligen öfvertygad om att det skulle kunna ändras med några ord, men jag anser dock lämpligast, att ärendet under sådana förhållanden återremitteras till utskottet, för att där behöflig ändring må ske.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka återremiss till bevillningsutskottet, och jag vill nämna, att samma yrkande kommer att framställas i Första kammaren.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt återremittera betänkandet till utskottet för ny behandling.

§ 8.

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m.

Till afgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från inteckning, som belastar hela fastigheten m. m.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 16, hade herr *Åkerlund* föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida jordägare — utan kränkning af inteckningshafvares rätt — kunde beredas tillfälle att, utan större kostnader och omgångar, få torp, jordlägenheter och hemmansdelar, hvilka de önskade frånsälja sina fastigheter till småbruk, befriade från fastigheterna i sin helhet åliggande intecknad skuld eller få sådan skuld uppdelad å den behållna egendomen och de olika till försäljning afsedda ägolotterna, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill sådan utredning kunde gifva anledning.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Ersson*, *Jansson* i Edsbäcken och *Petrén*, hvilka hemställt, att Riksdagen ville i anledning af förevarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning, huruvida icke på lagstiftningens väg åtgärder kunde vidtagas i syfte att, i vidare utsträckning än som skett genom lagen den 25 juni 1909, möjliggöra frigörande af frånstyckad hemmansdel eller afsöndrad lägenhet från inteckningar, som gemensamt besvärade dylik jord och fastighet, från hvilken styckningen eller af-

söndringen ägt rum, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, erhölls på begärandet ordet af

Herr Pettersson i Södertälje, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det här är en gammal riksdagsfråga. Åren 1898 och 1899 väcktes inom Andra kammaren motioner i syfte att bereda möjlighet att få afstyckad lägenhet frigjord från inteckning, som besvärade stamfastigheten. Bägge gångerna tillstyrktes motionerna af lagutskottet och biföllos af Andra kammaren, men afslogos af den Första. Vid 1900 års riksdag väcktes återigen två motioner i samma syfte, och äfven den gången tillstyrktes de af lagutskottet.

Nu har man påstått, att det beträffande denna fråga skulle föreligga en schism mellan juridiskt förstånd och vanligt s. k. sundt bondförstånd, d. v. s. att den allmänna rättsuppfattningen och juristernas sätt att uppfatta rätten i detta afseende icke skulle stämma öfverens. Det kan ju då vara af intresse att veta, att 1900 års lagutskotts beslut att tillstyrka en skrifvelse i dessa motioners syfte i sak var enhälligt och åtföljdt endast af ett par reservationer beträffande motiveringen. Andra kammaren biföll naturligtvis utskottets hemställan, och då inträffade det märkvärdiga, att äfven Första kammaren gick med på skrifvelseförslaget. Beslutet föregicks i Första kammaren af en ganska intressant diskussion. Därunder framhölls å ena sidan, särskildt af herr Trygger, att panträtten vore lika helig och oantastlig som äganderätten och att det därför icke gick för sig att på sätt som ifrågasatts förändra inteckningssäkerheten till men för inteckningsinnehafvaren. Om man gjorde det, skulle därigenom fastighetskrediten komma att lida afbräck, hvilket åter i sin ordning vore till skada för fastighetsägarna. Å andra sidan framhölls också, att det förelåge ett mycket starkt samhällsintresse att få frågan löst, att bereda möjlighet för ägare af afsöndrad fastighet att få fastigheten befriad från inteckning, som hvilade på stamfastigheten. Och det meddelades ett ganska drastiskt exempel på, hvart den nuvarande ordningen i detta afseende kan leda. Det berättades, att det var en gång en kyrka i Småland, som blifvit byggd efter af Kungl. Maj:t godkänd ritning på en afsöndrad och lagfaren jordbit, men som icke desto mindre måste säljas på exekutiv auktion, enär stamfastigheten på grund af vanhäfd blifvit utmätt. Kyrkan inropades på auktionen af den hypoteksförening, som begärt auktionen, och denna sålde den sedan till tredje man, hvilken var så hygglig, att han lät tala med sig, och förhållandena ordnades sedermera på ett för församlingen tillfredsställande sätt. Detta exempel visar, att den nuvarande ordningen kan leda till olägenheter och missförhållanden äfven för andra än småbrukarne, ehuruväl dessa äro de, som närmast beröras däraf. Detta uttalades också vid ifrågavarande tillfälle af en bland Första kammarens mest konservativa ledamöter, landshöfding Palmstierna, då han sade, att motionerna voro ett nödrop från småfolket, att de måtte för sina besparingar kunna vinna möjlighet icke

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

endast att köpa ett eget hem, utan också att få behålla det. Ty det är just härutinnan, som den nuvarande ordningen medför fara.

På detta sätt kom 1900 års riksdagsskrifvelse till stånd, för hvars innehåll redogöres i reservationen och i utskottets betänkande i dag. Den skrifvelsen innehöll helt kort och godt en begäran, att Kungl. Maj:t skulle behjärta småbrukarnes nödrop. När så dåvarande justitieministern tog itu med saken, fann han emellertid, att han endast i mycket inskränkt grad kunde tillmötesgå Riksdagens önskningar. Det utarbetades inom justitiedepartementet ett förslag, som gick ut på att en sådan afsöndrad fastighet, som uppkommit genom afsöndring, skulle endast subsidiärt svara för stamfastighetens inteckningar, d. v. s. endast i det fall, att det vid försäljning visade sig, att hufvudfastigheten icke räckte till att täcka de däråt hvilande inteckningarna, skulle en därifrån afsöndrad fastighet få tagas i anspråk för betäckandet af desamma. Men justitiedepartementets förslag tog icke hänsyn till de jordlotter, som uppkommit genom ägostyckning, det afsåg ej att möjliggöra afsöndrad fastighets fullständiga frigörande från stamfastighetens inteckningar och det lämnade redan verkställda afsöndringar ur räkningen.

Att utsträcka den subsidiära ansvarigheten till fastigheter, uppkomna genom ägostyckning, kunde enligt justitieministerns mening ej gå för sig af det skälet, att fastigheter, uppkomna genom ägostyckning, vore jämställda med den ursprungliga, fastigheten och därför måste i fråga om de genom styckningen uppkomna fastigheternas ansvar för inteckning gälla hvad som i allmänhet gäller om flere gemensamt intecknade fastigheters ansvarighet för den gemensamma inteckningen. Lika bestämdt tog justitieministern afstånd från den af Riksdagen framkastade tanken, att det borde beredas möjlighet för ägare af afsöndrad fastighet att äfven mot inteckningshafvarens bestridande bli alldeles fri från stamfastighetens inteckning genom deposition af den på den afsöndrade fastigheten belöpande del af inteckningen eller på annat sätt. Han anförde, att på detta sätt skulle inteckningshafvaren tvingas att taga betalning för en del af sin fordran, innan han själf önskade taga betalning, och tvingas att, sedan han fått betaldt för den delen, såsom säkerhet för återstående fordran åtnöjas med återstoden af panten. Och ett sådant arrangemang skulle innebära stora faror för fastighetskrediten, hvilket åter måste afvärjas.

Sedan öfverlämnades det af departementet utarbetade förslaget till lagberedningen, som ställde sig på justitieministerns ståndpunkt, och så kom då vid 1909 års riksdag ett lagförslag från regeringen, som gick ut på att afsöndrad fastighet, uppkommen genom afsöndring, skulle vara underkastad endast subsidiär anvarighet för stamfastighetens inteckningar. Och det lagförslaget blef också af Riksdagen antaget.

Af hvad jag nu sagt framgår, att det önskemål, för hvilket Riksdagen uttalade sig år 1900, i mycket ringa mån blifvit tillgodosedt genom 1909 års lagstiftning. Nu har emellertid en motionär, herr Åkerlund, i år tagit upp frågan på nytt, men hans förslag har af lagutskottet afvisats i hufvudsak på samma skäl, som förut blifvit anförda dels inom Riksdagen och dels inom lagberedningen. Vi reservanter anse dock, att det skulle kunna göras ännu ett försök att lösa denna viktiga fråga. För min del är jag villig att medgifva, att man

naturligtvis skall taga hänsyn till fastighetskrediten och se till att man icke lagstiftar så, att denna i betänklig mån riskeras. Men jag vågar tro, att det också är annat, som man bör taga hänsyn till, i första rummet det intresse, som framkallat förslaget, nämligen statens intresse att upprätthålla småfolkets förtroende till fosterlandet och dess rättsordning. Det är just det förtroendet som rubbas, då man ser, att den ena lilla fastighetsägaren efter den andra nödgas gå från gård och grund till följd af en skuld, som han trott hvila endast på stamfastigheten.

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

För öfrigt undrar jag, om icke faran för fastighetskrediten är något öfverdrifven. Exempelvis föreställer jag mig, att sparbankerna gärna skulle finna sig i en anordning, som möjliggjorde, att man finge en afsöndring frigjord från stamfastighetens inteckningar, äfven om det skulle medföra en del besvär och mindre olägenheter för inteckningshafvaren.

Det har anmärkts, att det förslag, som reservanterna framställt, skulle gå utanför motionens ram, såsom det heter. Motionären har nämligen föreslagit, att den af honom påyrkade lagstiftningen skulle verkställas i syfte att underlätta bildandet af småbruk, men i reservationen är icke uttryckligt taladt om småbruk. För att komma ifrån denna oegentlighet, ber jag att efter samråd med ett par af de öfriga reservanterna få föreslå, att klämmen ändras så, att man tar in det af mig framhållna önskemålet i förslaget, hvarigenom hemställan kommer att lyda sålunda:

»att Riksdagen ville i anledning af förevarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning, huruvida icke *för underlättande af småbruks bildande* på lagstiftningens väg åtgärder kunna vidtagas i syfte att, i vidare utsträckning än som skett genom lagen den 25 juni 1909, möjliggöra frigörande af frånstyckad hemmansdel eller afsöndrad lägenhet från inteckningar, som gemensamt besvära dylik jord och fastighet, från hvilken styckningen eller afsöndringen ägt rum, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.»

Vidare yttrade:

Herr Petersson i Dänningelanda: Herr talman! Då jag biträdt det beslut, hvartill utskottet kommit, ber jag att få yttra några ord.

I det utlåtande, som utskottet afgifvit i afseende på förevarande motion, har detta, anser jag, tillräckligt motiverat sitt afslagsyrkande. Frågan har varit föremål för utredning, i det att den skrifvelse Riksdagen aflät år 1908 till Kungl. Maj:t i förevarande fråga blef öfverlämnad till en kommitté. Härom heter det i betänkandet: »Nämnda skrifvelse har öfverlämnats till den af Kungl. Maj:t den 5 oktober 1906 tillsatta kommitté för revision af skiftesstadgan och därmed sammanhängande författningar. Det lär kunna antagas, att de förslag, som — inom den närmaste framtiden — kunna förväntas från sagda kommitté, komma att innefatta nya uppslag för lösning af sagda, med den nu föreliggande nära sammanhängande fråga. I hvarje händelse synas öfvervägande skäl tala för, att den nämnda kommitténs förslag

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från visst inteckning m. m. (Forts.)

afbidas, innan alldeles nya linjer uppdragas för lagstiftning i det af motionären påyrkade afseendet». Vidare står på annat ställe att läsa i betänkandet följande: »Genom lag den 25 juni 1909, som trädt i kraft den 1 januari 1910, men icke äger tillämpning beträffande afsöndring, som därförinnan skett, har emellertid stadgats, att, om styckning af fastighet skett genom jordafsöndring, stamfastigheten skall svara för hela intecknade beloppet och lägenheten allenast för hvad af detsamma icke kan utgå ur köpeskillingen för stamfastigheten».

Härmed är ett ganska viktigt steg taget af Riksdagen. Dess beslut har emellertid icke varit gällande mera än ett år, och därför kan man tycka, att det är väl tidigt att redan nu ändra på en lag, som icke tillämpats längre tid än ett år.

Detta är dock icke det hufvudsakliga skälet, hvarför jag biträdt afslagsyrkandet, utan det är, att jag anser, att det skulle vara en stor fara för fastighetskrediten, om icke saken ordnades på förhand. Man måste taga hänsyn till de många småbönderna i landet. De ha hemmansdelar på en åttondedels eller en fjärdedels mantal, mer eller mindre styckade, och de äro vanligtvis fattigt folk och ha nödgats sätta sig i skuld. Hypoteksbankerna lämna icke lån för mera än halfva taxeringsvärdet. Småbönderna blifva emellertid skuldsatta för hela taxeringsvärdet på sin jordlott därigenom att de få lån af privatpersoner i bygden, som känna dem och deras sätt att sköta affärer och dessutom känna värdet på deras egendom. Rubbar man nu på fastighetskrediten, är det fara värdt, att småkapitalet, som skaffat sig väg till smålägenheterna, flyttas ifrån jorden till industrien, därför att man icke längre vågar låta det stanna där det finns. Storkapitalet söker sig till storindustrien, till grufdriften o. s. v. De mindre hemmansägarne få därför i all synnerhet med hänsyn till den nuvarande tendensen till trustbildning vända sig till småkapitalet för att få de lån, som äro nödvändiga för deras rörelse. Det är en lika viktig sak att behålla de hemman småbrukarne en gång förskaffat sig som att bilda nya. Den stora öfvervägande delen af småbönderna äro sådana, som sitta på små hemman och ingenting ha att afsöndra. Hemmansdelarna äro icke större än så, att en familj nätt och jämt kan lefva på dem. De här ifrågavarande småbönderna äro i hög grad samhällsnyttiga, och man bör taga hänsyn till dem, då man lagstiftar på detta område. Man får framför allt icke ställa dem på bar backe.

Reservanterna göra gällande, att smålägenheterna skola göras lätt tillgängliga med hänsyn till samhörigheten med och kärleken till fosterlandet. Det vill jag gärna vara med om, och jag har alltid varit med därom. Men jag anser också, att man bör se till, att man lagstiftar så, att de, som sitta på små hemmansdelar, kunna behållas åt fosterlandet och kärleken till fosterlandet.

Jag har hört flera hemmansägare af här ifrågavarande kategori framhålla det besynnerliga uti att Riksdagen gör så mycket för att folk skall få egnahemslägenheter, hvilket i och för sig är bra, och hvilket man bör vara tacksam för, men att ingenting göres för dem, som en gång förvärfvat en liten jordbit och äro skuldsatta samt få betala hög ränta på sina pengar. Dessa få ingen hjälp i sin betryckta ställning.

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m.

(Forts.)

Då jag representerar landsbygden och känner förhållandena där, har jag icke kunnat underlåta att framhålla dessa förhållanden. Jag gillar motionens syfte, men jag anser, att det icke bör tillgodoses annat än i sammanhang med ordnandet af fastighetskrediten, så att denna icke äfventyras för de nuvarande jordägarne.

Med stöd af hvad jag nu haft äran anföra ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag för min del känner också mycket väl till, att man härvidlag bör taga mycken hänsyn till fastighetskrediten, och jag har också i min motion betonat detta. Jag vill därför icke ingå på något bemötande af hvad den föregående talaren hade att säga angående fastighetskrediten, men vågar dock påstå, att det i många kretsar råder en skuggrädsla i detta afseende. För några år sedan väcktes förslag därom att soldattorp skulle befrias från de inteckningar, som hvilade på stamfastigheten, därför att man ansåg självklart, att långifvarne icke togo hänsyn till sådana lägenheter vid beviljandet af lån. Frågan gick ej igenom i lagutskottet; den ansågs alltför tillkrånglad, såsom herrarne känna.

Jag har tagit mig friheten framhålla i min motion, att det i vårt land finnes en massa lägenheter, för hvilka hittills utgjorts dagsverken, men som man numera har ytterst svårt att få besatta, just därför att man nu icke längre är så hågad att utgöra dessa dagsverken vid herrgårdarna. En hel del äro tomma och öde, husen förfalla och jorden ligger i lägervall. Detta lär icke stärka jordägarens kredit i någon mån. Om det därför funnes någon möjlighet, att — utan allt för mycken omgång och besvär och utan att man på något sätt därigenom försämrade fastighetskrediten — få dessa slags lägenheter fria från sådana inteckningar, som åhvila stamfastigheten, så skulle, tror jag, jordägarna med största nöje sälja dem till måttligt pris, och det funnes en möjlighet att få dem bebyggda — anskaffandet af byggnader bereder som bekant den största svårighet i Sverige — och man skulle då komma till det lyckliga resultatet, att lägenheter, som allt mer och mer råkat i lägervall — jag talar härvidlag ej så mycket om förhållandena i Skåne, där det kanske är bättre ställdt, som fastmer om förhållandena norrut, i det öfriga Sverige — så småningom blifva ordentligt skötta och bebyggda på sätt som en småbrukare bör ha det.

Jag vill till sist uttala som min åsikt, att frågan alls icke är så enkel, som den förefaller. Herrarna kunna själfva af »torparkommissionens» uppgifter finna, hvilken ofantlig massa torp det finnes i mellersta och norra Sverige, torp, som efter hvad jag nyss nämnde icke längre tjäna det ändamål, för hvilket de äro afsedda. År efter år har det i Riksdagen motionerats därom, att torp och lägenheter på andras jord skulle få friköpas, naturligtvis genom expropriation. Helt visst skulle dessa torp och lägenheter därigenom i de flesta fall visserligen blifva fria från inteckningarne i stamhemmanet, men de skulle också blifva vida dyrare, än om de såldes på det sätt jag tänkt mig. Jag har hört talas om att »torparkommissionen» skulle komma fram med ett förslag i liknande riktning, men min öfvertygelse är, att priset äfven då skulle

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

blifva ganska högt, ty expropriationsnämnden måste värdera efter de å hvarje ort gällande priserna.

Allt som allt är det min bestämda öfvertygelse, att, om någonting i denna svåra fråga ytterligare kunde göras, skulle man däri genom åstadkomma ofantligt mycket godt i vårt land. Jag inser till fullo de stora svårigheter, som äro förknippade med denna sak, men det är ju egentligen för att lösa svårigheter som vi kommit hit, och då det är klart, att om vi lösa de svårigheter, som här möta, vi skulle åstadkomma ofantligt mycket godt, så tror jag, att Andra kammaren icke skall draga sig för att yrka på vidare utredning i denna fråga.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till det af herr Pettersson i Södertälje under öfverläggningen framställda yrkandet.

I detta anförande instämde herrar *Berg* i Staby, *Juhlin*, *Sandquist*, *Nilsson* i Skärhus och *Räf*.

Herr Petrén. Herr vice talman! Sedan lagutskottets betänkande blifvit afgifvet, har till mig från flera håll inom Första kammaren uttalats förvåning öfver, att reservanterna från denna kammare funnit lämpligt att göra en så allmän hemställan som här skett, utan att några direktiv därvid lämnats om hvilka vägar reservanterna tänkt sig för en lösning af denna fråga. Då äfven mitt namn står under reservationen, har jag ansett mig böra angifva, hvarför jag anslutit mig till densamma; och anhåller jag därför att nu med några ord få yttra mig i den föreliggande frågan.

Först vill jag därvid säga, att det finnes väl icke någon i denna kammare, som icke är öfvertygad om den genomgripande betydelse som denna fråga har för egnahemsbildningen på landsbygden inom vårt land. Det finnes nog icke heller någon här i kammaren, som icke af utskottets betänkande och hvad här i dag yttrats redan fått klart för sig de alldeles särskilda svårigheter, som en lagstiftning på just detta område innebär. Men har man såsom jag någon gång haft tillfälle att se, hurusom en mångfald bostadslägenheter i bysamhällen ute å landsbygden dragits in i stamhemmanens exekutiva försäljningar på grund af här ifrågavarande förhållanden och hurusom husägarna tvingats att såmedelst betala en del af köpeskillingen för sin jordbit, två gånger om, då kan man icke värja sig för den känslan, att vi måste se till, om vi icke kunna gå än vidare fram på den väg, hvarpå Riksdagen slog in år 1909.

Jag vill nu först söka påvisa, hvad som vanns genom lagändringen nämnda år för att därefter med några ord beröra hvad som ytterligare möjligen skulle kunna åtgöras i denna sak.

Den af Riksdagen år 1909 antagna lagändringen gick ju ut på, att en inteckning, som samtidigt besvärar ett stamhemman och därifrån afsöndrade lägenheter, skall i första hand vid en exekutiv försäljning uttagas ur stamhemmanet, och endast i den mån köpeskillingen för denna därvid icke räcker till, skall något af inteckningssumman kunna uttagas äfven ur lägenheterna.

Beträffande denna lagändring vill jag till en början framhålla, att den fyller icke måttet så till vida, som den endast gäller de af-

söndringar, som skett efter 1910 års ingång; och därjämte tillgodoser den allenast afsöndringar och icke lägenheter, som uppkommit genom ägostyckning. Men i många delar af vårt land har ägostyckning ju kommit till användning under alldeles enahanda förhållanden som afsöndring på andra orter. Och vidare har man icke genom denna lagändring vunnit att gravationsbevisen angående respektive afsöndringar blifva fria från stamhemmanens inteckningar, utan endast att, såsom förut nämnts, afsöndringarna icke i första hand komma att tagas i anspråk vid en eventuell exekutiv försäljning. Men då stamhemmanets inteckningar således fortfarande stå kvar uti gravationsbeviset för en afsöndrad lägenhet, är det exempelvis ingen möjlighet för vederbörande lägenhetsägare att uppfylla de villkor, som föreskrifvits för att komma i åtnjutande af statens egnahemslån. Man kan ju nämligen icke erbjuda en första inteckning, så länge stamhemmanets inteckningar upptagas uti gravationsbeviset. Slutligen står den möjligheten fortfarande öppen, att lägenhetsägaren kan få betala köpeskillingen för lägenheten två gånger. Ty om han ock redan har betalat köpeskillingen fullt ut till den, som sålde jorden, hindrar detta icke, att han vid en exekutiv försäljning kan få till inteckningshafvare i stamhemmanet betala ännu en gång den betingade köpeskillingen eller del däraf.

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

Den största vinsten af 1909 års lagändring är kanske den, att man torde hafva lättare att få dem, som äga inteckningar i ett stamhemman, att lossa dem i därifrån efter 1910 års ingång afsöndrade lägenheter. Frånsedt att inteckningarna numera kunna för ändamålet uppvisas vid annan rätt än den, hvarunder fastigheten lyder, blifver det lättare därför, att inteckningshafvarna nu veta, att hela summan i hvarje fall hvilar på stamhemmanet efter lossningsåtgärden.

Denna lagändring är sålunda, såsom herrarne se, icke fullt tillfredsställande från synpunkten att i största möjliga utsträckning möjliggöra för egna hem afsedda lägenheters frigörande från inteckningar i stamhemmanet.

Ser man nu till hvad som ytterligare kan vara att vinna i det förevarande hänseendet, vill jag till en början säga det, att det förslag, som år 1909 var å bane men då icke föranledde till något positivt beslut, eller att genom ett värderingsförfarande få lägenheternas subsidiära ansvarighet ytterligare begränsad, det förslaget kommer gifvetvis att återupptagas, så snart Kungl. Maj:t haft tillfälle att bedöma, om det är möjligt att utan olägenhet lägga detta värderingsförfarande i enklare och billigare former. För min del tror jag, att det skall blifva svårt att finna dylika former, om man samtidigt fullt tillfredsställande skall kunna trygga inteckningshafvarnes rätt.

Men om jag lämnar frågan om sättet för detta värderingsförfarandes anordnande, så är det af hvad jag redan sagt klart, att ett ytterligare spörsmål af stor praktisk innebörd är, huruvida det är möjligt att få till stånd en liknande lagstiftning om subsidiär ansvarighet äfven för de många 100,000-tals egnahemmen i vårt land, som afsöndrats före år 1910. Jag har redan antydt, att detta icke ansågs möjligt år 1909, men det har icke saknats röster under det förberedande arbetet för den uppfattningen, att man under garantier för ve-

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

derbörande stamhemmans- och inteckningshafvares rätt borde i någon form kunna bereda möjlighet för en dylik utsträckning af den skedda lagändringen. Två af de justitieråd, som år 1909 yttrade sig om lagförslaget, betonade mycket starkt vikten häraf. Ett af dessa justitieråd yttrade sålunda följande: »Det bör fast hellre tagas i öfvervägande, huruvida möjlighet förefinnes att, utan menliga följder för fastighetsägare eller inteckningshafvare, lagändringen kan utsträckas att gälla äfven för lägenheter, som blifvit afsöndrade vid den tidpunkt, då ändringen skall träda i kraft, enär genom en sådan anordning den praktiska betydelsen skulle mångdubblas.» Och ett annat justitieråd hade ett anförande, däri också framhölls den synnerliga önskvärdheten af en dylik utsträckning.

Nu är det tydligt, att, när man står inför en rektroaktiv lagstiftning af denna innebörd, man har anledning att vara försiktig. I detta fall kan det icke förnekas, att de synpunkter med hänsyn till fastighetskrediten, som herr Petersson i Dänningelanda nyss berörde, hafva många förespråkare. Jag vill emellertid, med allt erkännande af frågans svårlösthet, endast säga det, att äfven den lagändring, som antogs år 1909, är af retroaktiv innebörd. Det är ju nämligen så, att därigenom skett en inskränkning i den rätt, som en inteckningshafvare dessförinnan haft. En inteckning, som meddelats före år 1910, har ju, i all synnerhet efter genomförandet af det tilltänkta värderingsförfarandet, onekligen fått en i viss mån försämrad ställning än förut. Man har sålunda för underlättande af egnahemsbildningen redan tagit ett steg i förevarande hänseende; och fråga är, om man icke skulle kunna under vissa garantier gentemot vederbörande stamhemmans- och inteckningshafvare taga ännu ett steg i nu angifven riktning och därigenom mångdubbla lagändringens praktiska betydelse.

Om jag nu lämnar detta spörsmål och går in på frågan om framdeles skeende afsöndringar, har jag redan nämnt, hvarför 1909 års lagändring icke fyller måttet i detta afseende. Skall man emellertid försöka att härutinnan gå vidare fram på ett eller annat sätt, så synes det mig, att den lagstiftning, man kan komma att slå in på, gifvetvis icke får upphäfva principerna i 1909 års lagändring, utan bör så att säga gå jämsides med denna. Af de olika möjligheter, som härutinnan erbjuda sig, skall jag dröja vid några.

Den första är den, som Riksdagen själf för några år sedan — jag tror att det var år 1907 — slog in på, då det gällde ryttare-, soldat- och båtsmanstorpen. Herrarne veta, hurusom då uttalades mycket starka betänkligheter mot att slå in på den vägen. Den innebar ju att det lämnades vederbörande rättsägare tillfälle att inom viss tid efter det anteckning i lagfartsprotokollet skett därom, att en afsöndring utgjorde område, som varit till dylikt torp anslaget, göra anmälan vid rätten om att viss penninginteckning i stamhemmanet skulle fortfarande besvära torpet. Om dylik anmälan icke gjordes, skulle torpet vara fritt från stamhemmanets penninginteckningar. Jag tror, att den vägen är mycket farlig att slå in på, när det gäller afsöndringar i allmänhet. Den komme nämligen gifvetvis att högst menligt inverka på fastighetskrediten.

En annan utväg är den, som angafs af 1900 års lagutskott, och

som står närmare beskrifven i en af motiveringarna till reservationen på sidan 8 i betänkandet. Jag skall därför icke närmare redogöra för denna utväg. Jag tror, att den så tillvida icke är fullt praktisk, som den icke synes vara afsedd att sluta sig till själfva köpet, utan afsen uppgörelse med inteckningshafvarne, sedan köpslutet skett, hvadan det således fortfarande skulle kunna inträffa, att en del af köpeskillingen kunde komma att få betalas två gånger.

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m.

(Forts.)

Jag tror, att om man vill förebygga denna möjlighet, är det nödvändigt att ordna dessa förhållanden i samband med att säljarens och köparens mellanhafvanden uppgöras. Antingen äro vederbörande inteckningshafvare med om vidtagande af åtgärder, som syfta till att den försålda afsöndringen på ett eller annat sätt blir fri från stamhemmanets inteckningar, eller ock äro de icke benägna att medverka därtill. I förra fallet kan fritagandet ske antingen genom en vanlig lossningsåtgärd, om de nämligen åtnöjas med återstoden af panten för sin fordran, eller också på det sätt motionären anvisat. Den af motionären anvisade utvägen, eller uppdelning af en intecknad skuld å stamhemmanet och därifrån afsöndrade lägenheter, har också ett visst stöd i lagberedningens förslag till jordabalk. I detta förslag, som väl kommer på Riksdagens bord inom ett eller annat år, har nämligen inrymts stadgande, som innebär, att fastighetsägare och inteckningshafvare skola kunna, då de så önska, dela upp en inteckningshandling i flera, andra, som sättas i den förutvarandes ställe. I § 19 uti kapitlet om inteckning i lagen om inskrifning af rätt till fast egendom stadgas om dylik uppdelning af en inteckning i flera andra på mindre belopp. Dessa nya inteckningar insättas omedelbart i samma förmånsrätt, som den ursprungliga inteckningen hade. Det vill synas, som om det vore tänkbart, att äfven denna utväg i någon utvecklad form understundom skulle kunna befinnas möjlig att anlita för nu afsedda ändamål.

Är det nu emellertid så, att inteckningshafvarna icke gå med på dylika åtgärder, är det naturligt, att svårigheterna blifva större. Då återstår väl endast det tillvägagångssättet, att af köpeskillingen för en afsöndring betalas den del af stamhemmanets inteckningar, som belöper sig på den afsöndrade lägenheten. Man skulle väl då hafva att gå till öfverexekutor och låta honom verkställa fördelningen precis på samma sätt, som nu sker i en del andra fall, såsom vid exekutiv försäljning af fast egendom och expropriationsförfarande m. m., och som föreslagits vid inträffad brandskada och vattenafledningsföretag m. m. Förutsättningen härvidlag är emellertid, att köparen skall kunna kontant betala köpeskillingen. Om han kan detta, så skulle han väl hafva att lämna köpeskillingen till öfverexekutor, som sedan fördelade den på stamhemmansägaren och inteckningshafvarne. Tydligt är ock, att ett dylikt förfarande måste förknippas med en värdering af förut angifven beskaffenhet, så att icke genom fingerade köpeskillingar inteckningshafvarnas rätt äfventyras. I den mån köpeskillingen ej förslår till gäldande af den å lägenheten belöpande delen af stamhemmanets inteckningar, blifver lägenheten gifvetvis ej utan tillskott fri från samma inteckningar.

Här möter emellertid frågan, hur ett dylikt förfaringssätt skulle komma att verka med afseende å fastighetskrediten, och man måste

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

med hänsyn härtill noga öfverväga, om denna väg är möjlig att gå eller icke. Inför risken att kanske tidt och ofta få uppbära en större eller mindre afbetalning på de i stamfastigheter placerade inteckningar och detta utan föregående uppsägning, kan det ju lätt tänkas, att enskilda personer icke så gärna skulle vilja framdeles placera sina penningar i inteckningar uti fastigheter på landsbygden. Det är gifvet, att här är att räkna med ej obetydliga svårigheter och olägenheter. Men emot dessa står å andra sidan nödvändigheten ur social synpunkt att ordna förhållandena så, att köparen af en afsöndring kan blifva fri från de inteckningar som besvära den af honom inköpta jordlotten. Och min tro är, att skola dessa förhållanden vägas emot hvarandra, så kan det hända, att förmånerna af ett dylikt förfarande ur social synpunkt befinnas vara så stora, att de väga öfver de olägenheter, som kunna följa däraf, att enskilda personer i mindre utsträckning än hittills blifva benägna att placera penningar i fastighetsinteckningar på landet. Liksom herr Pettersson i Södertälje antydde, så tror äfven jag, att sparbankerna äfvenså hypoteksföreningar och andra bankinrättningar, som nu i stor utsträckning utlämna lån mot inteckningar i landtfastigheter, utan svårigheter i bokföringshänseende skola kunna emottaga å afsöndringar belöpande mindre belopp af resp. inteckningar, äfven utan föregående uppsägning. Jag tror icke, att detta skulle i praktiken visa sig oöfverkomligt.

Jag lämnar så afsöndringarna och öfvergår till ägostyckningarna. Jag har redan förut framhållit, att dessa i stora delar af vårt land hafva kommit till användning under alldeles enahanda förhållanden som afsöndringar, och åtminstone i Skåne har å många orter denna form för utbrytning af smärre jordlotter blifvit mycket vanlig. Vid 1909 års riksdag fattade Andra kammaren i motsats till medkammaren beslut om utredning i nu förevarande hänseende äfven såvidt angår egostyckningar. Det begärdes nämligen då en utredning, huruvida och under hvilka förutsättningar äfven lägenheter, uppkomna genom ägostyckning, skulle kunna komma i åtnjutande af samma förmåner med subsidiär ansvarighet som beredts afsöndringar genom den då antagna lagändringen. Nu vill jag för min del säga, att jag tror denna tanke icke vara möjlig att fullfölja. De förhållanden, som kännetecknа ägostyckningsförvarandet, äro sådana, att man enligt min mening icke kan å detta använda den subsidiära ansvarighetsmetoden. Vid afsöndringar är det ju så, att en mindre jordlott frånsäljes ett större stamhemman, och att detta senare då i första hand svarar för däri meddelade inteckningar, samt den lilla jordlotten först i andra hand. Jag tror emellertid i likhet med utskottet att själfva ägostyckningsinstitutet med dess obegränsade delningsbefogenhet hvilar på sådana grundvalar, att man där icke kan gå fram på denna väg, utan att man måste söka andra utvägar. Om inteckningshafvaren är i samförstånd med jordägaren, kan väl äfven här det förfarande, som motionären tänkt sig, användas, då så befinnes lämpligt. Man ersätter då den större inteckningen med flera smärre i förhållande till ägolotternas värde och låter de nya inteckningarna hvila enhvar på sin ägolott. Är det däremot så, att inteckningshafvaren icke vill medverka för ändamålet och det gäller exempelvis blott en mindre jordlott, för hvilken

köparen kan betala hela köpeskillingen kontant, kan man ju tilläfventyrs äfven här tänka sig möjligheten att använda samma väg som vid afsöndringar, eller att nedsätta beloppet för att genom öfverexekutors försorg få detsamma fördeladt mellan vederbörande inteckningshafvare och säljaren.

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

Med dessa ord har jag blott velat antyda vissa synpunkter, hvilka för mig, som icke haft tillfälle att tränga djupare in i dessa förhållanden, hafva vid min anslutning till reservationen varit vägledande.

Det finnes emellertid en särskild anledning att reservanternas hemställan varder af kammaren antagen. Det är ju nämligen så, att inom kort inkommer till Kungl. Maj:t skiftesstadgekommitténs utlåtande, som gifvetvis kommer att innehålla förslag, som från jordstyckningssynpunkt ställer det gynnsammare för egna hems bildande än det hittills varit med afseende å afsöndringsinstitutet, vare sig nu detta kommer att förenas med ägostyckningsinstitutet till ett eller förblifva därifrån fristående. Vidare förväntas om några månader betänkande afgifvet af den s. k. torpkommittén, och är det grundad anledning förmoda, när man känner det sätt, hvarpå denna kommitté arbetat i den lifligaste kontakt med det lefvande lifvet, att den nu föreliggande frågan kommer att alldeles särskildt beaktas i kommitténs blifvande förslag. Och vidare hafva vi ju lagberedningens förslag till ny jordabalk, som f. n. lärer vara föremål för lagrådets yttrande, såvidt rörer ändringar i utsökningslagen och hvad därmed äger samband, och som i hvarje fall kan väntas komma på Riksdagens bord under något af de närmaste åren. Då är det af intresse, att man just nu starkt framhäfver dessa i reservationen innefattade synpunkter, så att man icke släpper ur sikte frågan om, huru man bäst skall ordna det, så att man vid försäljning från stamhemman af smärre jordlotter till hustomter och framför allt småbruk kan få dem frigifna från de inteckningar, som besvära stamhemmanet. Det är af vikt, säger jag, att man framhåller denna för egnahemsbildningens främjande synnerligen viktiga fråga, och att man särskildt ur denna synpunkt pröfvar de lagförslag, som af mig nyss omnämnts. Och särskildt tror jag, att det är af vikt, att denna kammare, som ju städse velat värna om de smås intressen i samhället, icke släpper denna fråga ur sikte.

Jag ber fördenskull, herr vice talman, att få yrka bifall till herr Petterssons i Södertälje m. fl.:s reservation, sådan densamma nyss af honom omformulerats.

Med herr Petrén förenade sig herrar *Zetterstrand, Hansson, Riström, Rehn, Ersson, Kronlund, Forsberg, Bogren, Jansson* i Edsbäcken, *Svallingson, Cervin, Gripenstedt* och *Forssling*.

Herr Lindhagen: Efter den siste talarens anförande skulle det kunna tyckas, att icke mycket återstår att säga, men jag vill i alla fall säga ifrån, att jag icke fullt skattar så mycket åt en viss pessimism, som genomgick detta anförande, eller åt känslan af, att man möter svårigheter på alla punkter och att det blir så litet resultat af sträfvandena i detta fall.

Jag vill för min del betona, att det måste stå klart för oss, att

Ang. frigörande af till småbruk afsedd del af fastighet från viss inteckning m. m. (Forts.)

det här gäller en strid mellan människor å ena sidan och den s. k. fastighetskrediten å andra sidan. Nu vill man säga det, att bägges anspråk äro oförenliga, och när människornas anspråk stå emot fastighetskreditens, måste man offra människorna, ty fastighetskrediten är ju alldeles oresonlig — hvilket för resten är mycket riktigt. Men jag undrar, om man får fästa för mycken vikt vid, att det här gäller fastighetskreditens oresonlighet. Jag vill uttala, att det icke beror bara på, huru en enskild person, som har pengar, möjligen resonerar. Jag tror, att det är just det man måste akta sig för, utan i stället efter objektiva grunder se till, hvilka åtgärder som skäligen kunna vidtagas, utan att man ängslas för mycket för fastighetskrediten. Och är det någon särskildt oresonlig människa, som har pengar, som icke vill rätta sig härefter, så kan det icke hjälpas. Har det af förhållandena visat sig, att det föreligger en möjlighet och detta faktum grundar sig på objektiv beprövning och icke på fastighetskreditens förmenta nycker, då kommer nog fastighetskrediten att i sitt eget själfviska intresse rätta sig efter detta faktum.

Nu är det så, att det icke har varit någon utredning till förmån för människorna i denna sak, utan man har skattat åt fastighetskreditens suveräna makt, sådan den sväfvar oresonlig och oåtkomlig öfver oss. Men om man lägger manken till och söker utreda denna fråga mera med hänsyn till människorna, så tror jag, att man kommer ännu längre, än den siste talaren vågade hoppas på, och det utan att fastighetskrediten på något sätt skulle störas. Alltså, utredningen får icke gå i tecknet af fruktan för denne store Moloch, utan den skall gå i tecknet af kärlek till människorna, som behöfva jord att lefva på.

Nu sade den siste talaren, att det var endast ett praktiskt syfte, som föranledt reservanterna att göra sitt uttalande. Men för mig är det icke så, att det är ett praktiskt syfte endast så till vida, att denna utredning skulle kunna göra intryck på andra utredningar, utan jag har deltagit i reservationen äfven derför att denna fråga i och för sig icke är utredd. Det måste göras en ny utredning, en utredning, som icke kommer att verkställas af de kommittéer, han talade om. Jag är således härvidlag i viss mån af annan mening än han. Jag menar, att, oberoende af hvad dessa andra kommittéer säga, så skall det bli en ny och fullständig utredning.

Egentligen begärde jag emellertid ordet med anledning af herr Peterssons i Dänningelanda försvar för utskottet. Jag förstod honom icke riktigt, men jag tyckte att han talade om dessa små jordägare, som ha så litet jord, att det icke kan komma i fråga för dem att afsöndra något, och att det var i deras intresse och först i samband med ordnandet af deras förhållanden, som den nu förevarande frågan skulle lösas. Jag förstår nu icke detta samband, ty det är ju två skilda saker. Men det är en annan sak, hvari herr Petersson i Dänningelanda och jag alldeles sammanträffa. Det är alldeles tydligt, att han går med på min reservation. Han pekade på den nuvarande fastighetskrediten, som hotfullt sväfvade öfver särskildt de små jordbrukarne. Då är det ju alldeles klart, att man icke kan komma åt denne gud mammon på annat sätt än genom statens ingripande, genom att fastighetskrediten ersättes med statskredit. Härmed har han ju i alla fall

gifvit ett erkännande åt det socialdemokratiska partiets program, som ju just upptager fastighetskreditens utbytande mot statskredit. Jag tackar honom härför och hoppas, att han åtminstone på den punkten stöder vårt program vid de kommande valen.

Härmed var öfverläggningen slutad.

Herr vice talmannen framställde propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Lindhagen m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen med den ändring däri, som under öfverläggningen föreslagits af herr Pettersson i Södertälje; och fattade kammaren beslut i enlighet med den sistnämnda propositionens innehåll.

§ 9.

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 178, hade herr *Söderberg* i Hobborn föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för Riksdagen framlägga sådant lagförslag, som tillförsäkrade skogsägare väg öfver annans mark för skogsprodukternas tillvaratagande, med bestämmelser, angifvande grunderna för beräkning af skada och åverkan, som tillfogades markägare i sådana fall.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns dock fogad reservation af herr *Lindhagen*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen med anledning af ifrågavarande motion ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka, huruvida och i hvad mån afsevärda olägenheter vållades skogsägare genom nödvändighet för dem att begagna annans mark för utforsling af sina skogsprodukter, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i syfte att i skäliga fall tillförsäkra skogsägare möjlighet därtill, därest utredningen därtill föranledde.

Efter föredragning af utskottets hemställan gaf herr vice talmannen på begäran ordet till

Herr Söderberg i Hobborn, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Uti motiveringen till min motion har jag på ett ställe framhållit, att denna fråga är en liten fråga af icke så stor betydelse. Men sedan jag väckt min motion, har jag från många håll fått erinringar om, att sådana fall, som jag i min motion omnämnt, ha inträffat litet hvarstädes. Jag får därför nu från början genast förklara,

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

att densamma icke är af så liten omfattning eller så ringa betydelse, som man kanske till en början varit böjd för att anse.

Emellertid får jag gifva mitt erkännande åt lagutskottet, som i viss mån har behandlat min motion välvilligt, men jag vill äfven säga, att utskottet i väsentliga delar har missförstått, hvad jag i motionen framhållit.

Lagutskottet börjar med att göra en erinran emot min motion och i denna sin erinran hänvisar det till lagen af den 5 juli 1907 § 2, hvilken särskildt handlar om vägar, som fastighetsägare behöfva för ett ändamålsenligt bruk af sina fastigheter. Sedan öfvergår utskottet till att säga, att det anser, att egentligen icke några större olägenheter hafva förekommit, och att den fråga, som jag genom min motion har sökt framföra, är af en mindre omfattande art, än hvad den borde vara. Den borde icke allenast afse framforsling af växande produkter utan äfven kanhända af andra saker. Då förstår jag, att utskottet därmed menar, att man mycket väl kan behöfva en sådan väg för framforsling af sten och dylikt, och däri vill jag gifva utskottet rätt.

Emellertid kommer utskottet till sist till ett sådant resultat, att jag tror, att utskottet har fått ett litet sikte på frågan. Men när utskottet fått detta sikte på frågans innebörd, säger utskottet: »Hvad angår de fall, där fråga är om ett tillfälligt behof, och där vederbörligt medgifvande att färdas öfver fastigheter, om sådant erfordras, ej heller kan genom godvillig öfverenskommelse utverkas, synes deras närmare reglerande genom lagstiftning stöta på svårigheter, som knappast skulle stå i rätt förhållande till vikten af de intressen, hvarom här kan vara fråga.»

Det kan således, enligt utskottets mening, resa sig så stora svårigheter i vägen för en lagstiftning i detta afseende, att det icke är rådligt att förorda en sådan lagstiftning.

När jag hade läst detta utskottsutlåtande, var det tre frågor, som föresväfvade mig med anledning däraf. Dessa frågor voro följande: Har bevisligen några sådana olägenheter förekommit, som i motionen framställas? Kunna icke dessa olägenheter upphäfvas genom nuvarande lagstiftning? Och slutligen en sista fråga: Äro de åtgärder tillräckliga, som af utskottet föreslagits? Det var dessa tre frågor, som kommo för mig, när jag läste utskottets betänkande.

Till svar å den första frågan vill jag hänvisa till ett bref, som jag erhöll ibland många andra. Detta bref är dateradt den 24 januari i år, och jag erhöll det dagen efter det att jag skrifvit min motion. Ibland annat skrifver denne brefförfattare: »Sistlidne vinter blefvo vi vägrade att i och för utforsling af virke från trakten af Ryggens järnvägsstation till sjön Runn taga väg öfver And. Hedlunds i Gringsbo skogsmark, oaktadt där förut fanns gammal basväg, som endast behöfde rensas. Mannen gräfde oupphörligt sönder vägen på sin mark för att omöjliggöra vår körning och fordrade 150 kronor i ersättning, om vi skulle få komma fram. Efter samråd med bolagets jurist uppgjordes saken i godo mot en ersättning af 100 kronor. Högst få skogsägare ha så godt läge för sina skogar, att de vid afverkning ej behöfva öfverfara annans mark, och konsekvensen af rätt till förbud leder ju

till rena orimligheter.» Sedan har det muntligen till mig lämnats upplysningar, som gå i samma riktning.

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

Så komma vi till den andra frågan: Kunna icke dessa olägenheter upphäfvas genom nuvarande lagstiftning? Då har utskottet hänvisat till lagen om enskilda utfartsvägar af 1907. Men det är ju alldeles gifvet, att den, som tager denna lag i närmare betraktande, skall finna, att där är fråga om att *bygga* och *underhålla utfartsväg* ifrån en eller flera gårdar till allmän väg, och det är icke alls fråga om dessa små tillfälliga vägar ifrån ett skogsskifte, hvilka ha till syfte att möjliggöra, att skogsprodukter kunna föras ut öfver ett annat skogsskifte. Vidare vill jag erinra om att den af mig nu här anförda lagens tillämpning kräfver ganska stora omkostnader och besvär, om man genom densamma vill få en sådan väg till stånd. Det talas där äfven om att vägarna skola hafva en viss bredd och att de skola hafva sitt underhåll. De af mig åsyftade vägarna behöfva visst ingen betydligare bredd. Man kan komma fram på kanske nästan mindre än en meter, och något underhåll är det icke alls fråga om. Således vill jag påstå, att de åtgärder, som af utskottet äro föreslagna, alls icke äro tillräckliga i detta afseende. Däremot anser jag, att reservanten har funnit den rätta synen på denna sak, och jag tror, att de synpunkter, som han i reservationen framhåller, äro mycket beaktansvärda. Jag förmodar, att icke Riksdagen eller denna kammare är beredd att gå med på reservationen, men jag tror, att denna fråga kommer upp igen, och det är därför, som jag har velat framhålla dessa synpunkter. Det är emellertid en punkt i reservationen, som jag för min del står något tveksam inför, huruvida jag skall kunna godkänna den eller ej. Öfverst på sidan 4 talar reservanten om, att det skall finnas mäktiga skiftesdelägare, som hafva förstått att vid skiftena skaffa sig de bästa lägena för sina skogar vid vattendrag o. s. v. och »skaffat sig makt öfver de svagare, de försagda, de relationslösa skiftesdelägarne». Då jag har ganska mångårig erfarenhet som god man vid skiftesförrättningar, får jag säga, att jag för min del icke har någon sådan erfarenhet, utan de mindre jordägarne, de allra minsta, ha i allmänhet fått sina skogsskiften utlagda närmast inägojorden, och där det varit bekvämast för dem att komma åt sin skog. De större jordägarne hafva fått sina skiften längre bort o. s. v. Emellertid vill jag icke förneka, att något sådant, som reservanten omnämner, har inträffat, och med hänsyn till den kännedom, som reservanten har om förhållandena, kan man antaga, att det har inträffat i vårt vidsträckta land. Emellertid tror jag — och jag vill sluta därmed — att denna fråga berör ganska viktiga intressen för skogsägarne. Jag för min del tror, att frågan utan större olägenhet kan regleras, och därför skall jag, herr vice talman, be att få yrka bifall till den af herr Lindhagen vid utskottets hemställan fogade reservationen.

Härpå anförde

Herr Widén: Herr talman! Inom utskottet gjorde sig icke gällande, då vi behandlade denna motion, att det skulle föreligga något egentligt behof af lagstiftning i detta ämne. Och jag får säga, att i

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

min erfarenhet, hvilken vunnits dels i Närike, dels i Södermanland och nu senast i Jämtland, icke heller ingått, att något behof af vidare betydenhet här skulle föreligga att afhjälpa. Nu har utskottet dessutom hänvisat på åtskilliga sätt, på hvilka det behof, hvarför motionären gjort sig till tolk, skulle kunna afhjälpas. Dels torde det i allmänhet hafva skett vid laga skifte, därigenom att då ett skifte fått sådan belägenhet, att man icke kunnat komma dit eller därifrån annat än öfver andras ägor, det utlagts eller anvisats väg öfver dessa ägor. Vidare har utskottet också hänvisat på lagen af den 5 juli 1907, som handlar om enskilda vägar på landet. Denna lag har nog en vida mer vidsträckt användning, än hvad den siste talaren, motionären, ville antaga. Han talade om att denna lag endast gällde för vägar, som skulle *byggas,* eller, som han ock uttryckte sig, *utfartsvägar* ifrån gårdar till allmänna vägen. Men det är nog icke blott sådana vägar, som lagen i fråga handlar om. Den handlar äfven om s. k. *ägovägar.* Jag kan för min del därför icke se något hinder för att den användes äfven om vägar till skogsskiften, om dessa vägar äro af stadigvarande beskaffenhet; och där det gäller för ägaren till marken att komma till sitt skogsskifte, lärer vägen vara af stadigvarande beskaffenhet, vare sig han använder den årligen eller med vissa års mellanrum.

I Jämtland hafva vi kommit att använda denna lag ganska mycket, dock först på allra sista tiden. Det dröjde rätt länge, innan allmänheten visste om att denna lag fanns. Första gången jag gaf anvisning på användandet af lagen var år 1909, och då visste ingen af de vederbörande, som saken gällde, att lagen fanns och dugde att använda. Så synes ock fallet vara på många håll ännu, att döma af motionen. Proceduren enligt denna lag är icke heller så invecklad, som man velat göra gällande. Det fordras visserligen ett förordnande för en förrättningsman, men därtill kan tagas icke blott landtmätare utan hvilken person som helst, som har någon erfarenhet i det praktiska. Jag har lämnat sådana förordnanden flera gånger, dels åt mina kamrater här på bänken i Andra kammaren och dels också åt andra bondemän inom Jämtland. Jag vet att det kan låta sig göra att få en dylik förrättning både lätt och billigt.

Jag gick i somras en väg, just en skogsväg, som var anordnad för vinterbehof, och där hade man icke gjort något annat i afseende på vägens anläggning, än att man kommit öfverens med jordägaren att få taga väg öfver marken, huggit bort buskar och annat, som stod i vägen, makat undan de största stenarna samt, där det var snedt, gjort det jämnt. Äfven sådana vägar falla under denna lag, fastän »byggandet» är af den allra enklaste beskaffenhet; och jag vågar påstå, att *hvilken väg som helst, som är till stadigvarande bruk,* faller under denna lag, *bara man vill och förstår att anlita lagen.* Men det är detta man ej gör.

Nu är det dessutom att märka, att för såvidt det gäller körning vintertiden, detta i de flesta fall icke kan förvägras, äfven om ingen väg finns; man är nämligen icke förhindrad att färdas öfver annans mark, annat än för såvidt man gör skada. Därest det nu är snö på marken och färdandet sålunda icke gör marken skada, är det intet

hinder att fara där fram; det enda man behöfver ta i betraktande, är att icke gärdesgårdar, träd eller dylikt är i vägen.

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.).

Det synes mig för öfrigt kunna befaras, att om man skulle gå motionärens önskan till mötes och till äfventyrs gifva länsmannen eller någon annan förrättningsman makt och myndighet att, när någon tillfälligtvis behöfde taga väg öfver en annans skogsmark, öppna väg åt honom, att man då skulle, som man säger, råka ur askan i elden, och få det vida värre. Jag tror, att för ett tillfälligt behof är det bäst att såsom hittills lämna saken åt den fria öfverenskommelsen.

Som sagdt, jag tror icke, att här föreligger något vidare behof, som kräfver *ny* lagstiftning, och därest man skulle försöka tillgodose de tillfälliga behof, för hvilka till äfventyrs nu gällande lagstiftning ej räcker, skulle man råka ut för något, som är sämre än det, som nu öfverklagas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Johanson* i Mossebo och *Forsberg*.

Herr Lindhagen: Den, som något följde med den siste talarens anförande, kunde icke komma till annat resultat, än att han indirekt talade till förmån för motionen, för såvidt jag fattade honom rätt.

Nu har till en början motionären till stöd för sin motion åberopat, att enligt hans erfarenhet hafva för sådant tillfälligt behof, som han talar om, grannar obehörigen vägrat att lämna tillstånd till, att skogsprodukter finge föras öfver deras ägor, eller också utkräft oskälig ersättning. Den siste talaren har icke kunnat bestrida, att sådana fall förekommit, och jag har i reservationen framhållit, att det ligger i sakens natur, att i ett skogsland som vårt skogsägare i en oändlig massa fall måste för sin skogsafkastnings tillgodogörande vara beroende af grannens gunst och nåd, och är detta fallet, veta vi af människans natur, att det blir en del grannar, som äro ovilliga och icke gifva gunst och nåd åt sina grannar. Detta kan man icke komma ifrån, utan så måste det förhålla sig.

Då försökte den siste talaren bagatellisera saken. Det vore kanske icke så mycket med den. Han talade ganska vidlyftigt om lagen om enskilda vägar. Men det är, såsom motionären påpekat, icke här fråga om den. Den kan icke tillgodose dessa anspråkslösare behof för små skogsägare, då det icke gäller att anordna väg för varaktiga ändamål, som lagen talar om. Herr Widén insåg också, att det icke var nog med denna lag, och tillade därför, att, då det är snö på marken, skadas icke ägorna, utan då kan man taga sig fram öfver dem. Men för det första är det icke snö alltid på marken, och för det andra bruka smärre träd sticka upp ur denna snö, och skall man forsla skogsprodukter på snö, kan man icke undgå att ibland skada dylika smärre träd. Herr Widén har alltså icke lyckats bagatellisera saken tillräckligt.

Så kommer herr Widén med sitt stora skäl, och det är äfven utskottets. Man får antaga, att det blir värre, om man skaffar den, som verkligen har rätt att taga sig fram, möjlighet att i skäliga fall

Ang. rätt skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

förkomma i åtnjutande däraf. Hvarför skall det bli värre? Det är ju att måla på väggen. Är samhället så bristfälligt, att det icke kan gifva den, som verkligen har en rätt, möjlighet att komma i åtnjutande däraf, då vore det ganska hopplöst. Jag kan icke förstå detta resonemang, men man kommer alltid med dylika invändningar i början, då en sådan sak kommer fram.

Jag vill här äfven påpeka en annan sak, nämligen hurusom saknaden af upplagsplats för virke kan göra, att en skogsägare blir beträffande försäljningen beroende af personer, som haft lyckan att få sitt skifte invid en sådan upplagsplats. Det vitsordades äfven i utskottet.

Jag är öfvertygad om, att det, om man gjorde en undersökning, skulle visa sig, att denna fråga är en stor fråga. Det är dock så, att första gången är man tveksam. Men om motionären här i dag kunde skrapa ihop 60—70 röster för sin motion, är jag lifligt öfvertygad om, att herr Widén nästa gång är med om densamma.

Herr Söderberg i Hobborn: Blott några ord. Herr Widén yttrade i början af sitt anförande, att man i allmänhet har reglerat denna sak vid storskiften och laga skiften. Därom har ju äfven jag erinrat i min motion, där jag sagt, att denna sak i allmänhet är reglerad, där storskiften och laga skiften öfvergått en ort. Den är reglerad *i allmänhet,* men det finnes, mina herrar, trakter i vårt land, som ännu icke äro storskiftade eller laga skiftade, och det finnes trakter i vårt land, där man försummat att i en förening eller skiftes-handling rycka in bestämmelser i detta afseende, och det är väl i allmänhet på dessa trakter, som dylika missförhållanden äro rådande.

Vidare yttrade herr Widén, att man ju har den här lagen om enskilda utfartsvägar, och jag vill vara honom tacksam för, att han vid detta tillfälle gifvit lagen en så vidsynt tolkning. Det är ju något att taga fasta på, men jag tror, mina herrar, att vi i detta fall icke hafva att vänta lika stort tillmötesgående i alla delar af landet som hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län. Jag vill icke uttala något klander, men man kan uttala en förmodan, att man icke har att vänta lika stort tillmötesgående i detta fall. Och jag tror, att, om man, som herr Widén yttrade, icke tolkat lagen i den vidsträckta bemärkelse, som lagen gifver rätt till, det har berott därpå, att man tolkat den individuellt. Att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län varit vidsynt i detta afseende, det hindrar icke, att det finnes Kungl. Maj:ts befallningshafvande i andra delar af landet, som tolka den i snäfvare riktning, och jag vill erinra om, att, huru enkelt man än tager saken efter lagen om enskilda utfartsvägar, blir det större eller mindre kostnad, tidsutdräkt och besvär. Då det icke är fråga om annat än att få färdas fram den lämpligaste vägen från ett skogsskifte öfver andra skogsmarksägares skiften, tror jag icke, att det skulle möta så stora svårigheter, om till och med länsmannen skulle komma att efter uppdrag öppna en sådan väg, sedan han tagit reda på förhållandena. Jag har ju äfven i min motion påpekat, att denna rätt icke skulle vara af den beskaffenheten, att den skulle vara oinskränkt, utan naturligtvis skulle den, som ville begagna sig af en

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

sådan väg, få vidkännas de kostnader för ersättande af kullhuggen skog och dylikt, som för vägens framdragande vore nödiga.

Jag tror, mina herrar, att denna fråga icke är så enkel, och ehuru representanterna för de mellersta och södra delarna af vårt land icke kunna förstå dess vikt, tror jag, att den har stor betydelse för de nordliga delarna af landet.

Jag vill till sist erinra om, huru äganderätten under senare tider undergått ganska stora förändringar. Ännu för 30—40 år sedan var det i våra trakter visst icke förbjudet att taga kvistar och torra träd till husbehof, och den fattigare delen af befolkningen begagnade sig också i stor utsträckning däraf. Hur är det nu? Jo, det är i allmänhet förbjudet att taga något sådant för sitt behof, och så har äganderätten allt mera blifvit lagd på den bogen, att man icke får röra, gå öfver eller på något sätt komma för nära den andres lagvunna fastighet. Jag tror, att man, om man verkligen skulle få någon lycklig sammanlefnad i samhället, får se till att taga någon hänsyn till hvarandras berättigade intressen. I detta afseende tror jag, att man gjort det under förflutna tider, och jag vill säga, att jag tror, att, om man äfven hädanefter gör det, det allmänna icke kommer att lida något men däraf, utan att det kommer att lända till det helas lycka.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke undertrycka den meningen, att det finnes mycket, som talar för motionärens och reservantens yrkande. Det torde icke vara någon tillfällighet, att motionen burits fram af representanten från en trakt, där metoden att utlägga skiften haft sina mest absurda konsekvenser. Skiften på några få meters bredd och ända till en kilometers längd lära i Dalarne vara ingenting ovanligt. Det är klart, att en skogsägare på ett sådant skifte är helt och hållet beroende af sina grannars godtycke för att utforsla och tillgodogöra sig sin skog. Då ett sådant skifte går i rak linie öfver berg och backar, är det tydligt, att ägaren för att tillgodogöra sig afkastningen icke behöfver blott en enda väg utan behöfver komma fram på en hel mängd olika ställen, som kanske komma att användas endast en gång under en mycket lång period. Det förefaller då alldeles uppenbart, att väglagens § 2, som talar om mera stadigvarande behof, icke kan användas i sådana fall, och att sålunda skogsägaren kan bli faktiskt beroende af sina grannars godtycke.

Men äfven där förhållandena icke äro så absurda, är det tydligt, att vid en skiftesläggning, där ju en hel del olika synpunkter skola beaktas, synpunkten om utfartsväg till vattendrag icke skall göra sig så gällande, att icke skiftesläggningen i det fallet blir ojämn, och att icke ägarna till de olika skogsskiftena få behof af att vinna bättre utfartsväg för sina skogsprodukter öfver grannens mark. Äfven i sådana fall tror jag, att det mången gång händer, att väglagen icke kan tillämpas så, att missförhållandena bli afhjälpta, utan att det enskilda godtycket blir fortfarande rådande.

Jag vill i detta sammanhang särskildt stryka under den synpunkten, som herr Lindhagen i sin reservation framhållit, nämligen vikten af att äfven ifråga om upplagsplats skogsägarnes intressen bli bättre

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

tillgodosedda, än hvad nu är fallet. Om en af terrängen betingad, naturlig utfartsväg för ett skifte icke leder till sjö, utan till ett strömt vattendrag, så måste möjlighet beredas skogsägaren att lägga upp timret vid vattendraget. Rättigheten att taga väg utan att samtidigt få rätt till upplagsplats vore i sådana fall illusorisk.

Jag kan alltså icke komma ifrån den meningen, att goda skäl tala för motionärens hemställan, och ber jag därför att få förena mig med herr Lindhagen i hans yrkande.

Med herr Wijk förenade sig herrar *Persson* i Tällberg, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Karlsson* i Fjäl och *Canell*.

Herr Ström i Transtrand: Herr talman! Jag kommer egentligen till samma slut, hvartill den föregående talaren kom. Men då han särskildt framhäfde Dalarne och de förhållanden, som där äro rådande med afseende å skogsskiftena, så vill jag omnämna, att det icke på alla ställen där existerar sådana svårigheter, som dem han påpekade.

Förhållandena äro, såsom nämnts, mycket olika, med afseende på skiftesläggningen, men beträffande alla de skiften, jag känner — åtminstone gäller det alla, som jag varit med om — har alltid den bestämmelsen intagits i handlingarna, att hvar och en skulle äga rätt att utan ersättning taga väg öfver den andres skifte. Vid sådant förhållande är det naturligtvis icke egentligen på dessa platser, sådana svårigheter förefinnas, som i motionen påpekats. Det har också motionären vidrört, och han har därför egentligen velat fästa uppmärksamheten på förhållandena i sådana trakter, där skiftesläggningen försiggått utan att någon sådan bestämmelse därvid intagits, och hvarest sådana svårigheter kunna inträffa, som här nu blifvit af motionären påpekade.

Vid det förhållandet skall jag också, herr talman, bedja att få yrka bifall till reservationen, då det i alla fall icke kan skada, att man får en utredning om hvar förhållandena äro sådana, att rättelse behöfves.

Herr *Hansson* instämde häruti.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag borde kanske egentligen icke yttra mig i den här frågan, ty det är en fråga, som speciellt berör kammarens landtmän och skogsägare och jag tillhör ej deras krets. Men jag måste än en gång säga, att såvidt min erfarenhet sträcker sig — i den mån jag varit i tillfälle att göra någon sådan — och detta gäller provinserna Närike, Södermanland och Jämtland, har jag, såsom förut påpekadt, icke kunnat konstatera något behof af att en lagstiftning härom kommer till stånd. Jag anser, att för den händelse ett verkligt behof föreligger för en *skogsägare* att öfver annans mark komma till sitt skogsskifte, så är lagen om enskilda vägar användbar, för såvidt det icke blifvit sörjdt härför genom särskilda bestämmelser vid laga skifte.

Hufvudskälet, hvarför jag icke i denna fråga kan vara med om en

skrifvelse till Kungl. Maj:t, är snarast det vi hörde af talaren på göte-borgsbänken anföras *för* en dylik skrifvelse. Jag tror nog det verkligen förhåller sig så, att det är skogsafverkare, som behöfva vägar för sina behof; och det skulle vara så grufligt bekvämt för dem att gå till länsmannen eller någon annan tjänsteman, för att tilltvinga sig väg eller upplagsplats hvar helst de skulle vilja ha det; men jag är fullt öfvertygad, att skogsägarna skulle finna detta sämre än det som nu är. För närvarande äro skogshandlare och sågverksägare hänvisade till den privata öfverenskommelsens väg, om de vilja hafva vägar öfver annans skogsmark och jag tror det vara lyckligast och bäst, att de hädanefter som hittills bli hänvisade därtill. Detta är nu en gång *min* mening i denna fråga, och jag har af hvad som förekommit icke funnit någon anledning att ändra densamma. Men som sagdt, detta är en fråga, som rör väsentligen landtmännen och skogsägarna i kammaren, och hvilken mening de ha, kunna de själfva tillkännagifva. Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

Herr Lindhagen: Den siste talaren yttrade, att denna fråga egentligen rör endast landtmännen. Men jag har den uppfattningen, att den skall lösas af förnuftet, och vare sig man är landtman eller stadsbo, bör man därför kunna tillmäta värde åt vissa synpunkter, som tala för sig själfva, och detta har jag ansett mig böra göra.

Nu framhölls det, att den sakkunskap, som fanns inom lagutskottet i denna fråga, icke kommit tillsynes, och det medger jag, ty det kanske icke fanns någon sådan i detta fall. Men två ledamöter ansågo, att motionen hade åtskilligt fog för sig. En talare framhöll särskildt, att hans erfarenhet var den, att man nog kunde behöfva väg för utforsling af andra produkter än virke, därför att han var från en trakt, som saknade skog. Således saknades icke vitsord inom lagutskottet i denna sak. Men då juristerna från Första kammaren voro eniga och ansågo sig böra afstyrka skrifvelseförslaget, följde lekmännen tyvärr, såsom oftast sker, med. Det anförande herr Ström i Transtrand höll visar emellertid, huru aktuell frågan är. Han berättade, att vid en mängd skiften i Dalarne hade vid själfva skiftesbeslutet intagits förbehåll om sådan rätt, och detta visar, att frågan är af betydelse. Hans slutsats är således alldeles riktig, att man bör bereda alla skifteslag i landet, där sådana förbehåll icke äro gjorda, denna af erfarenheten vitsordade utväg att tillgodose ett förefintligt behof.

Herr Sandström: Herr talman. Då jag under min verksamhet nog har haft åtskilligt att göra med tvister, som föranledts just af brist på bestämmelser i det afseende, som här är i fråga, så skall jag be att få säga några ord i denna sak.

Då vill jag säga, att för hvar och en, som haft något att göra med detta, det nog är klart, att här föreligger en punkt, där en rättsreglering är behöflig, men ännu alltjämt saknas, och att man under nuvarande förhållanden kan slå mynt af det faktiska innehafvet och detta nästan huru långt som helst genom att tilltvinga sig ersättning af dem, som nödvändigt måste föra skogsprodukter öfver annans mark till en viss plats. Att dessa olägenheter icke varit mera kännbara och

Ang. rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

att de icke haft större omfattning, än hvad fallet faktiskt är, beror uteslutande på det förhållandet, som nyss under debatten påpekats, att i ganska stor omfattning dessa olägenheter justerats i sammanhang med skiftena genom öfverenskommelse om ett allmänt servitut, som berättigar skiftesdelägarna att i och för forsling af skogsprodukter få begagna hvarandras ägor. Blotta tillkomsten i stor utsträckning af dylika skiftesföreningar visar, att ett verkligt behof har förelegat. Och då lagutskottets vice ordförande, såsom den väsentligaste anmärkningen mot den ifrågasatta lagstiftningen framhallit, att han fruktar, att, om ett allmänt mer eller mindre begränsadt tillstånd att föra skogsprodukter öfver annans mark skulle införas, detta skulle medföra större olägenheter än de, som nu råda, så torde det icke möta någon svårighet att kontrollera befogenheten af dessa farhågor. Ty de skifteslag, och de äro ganska många, där servitutet i fråga om rätten till transport af skogsprodukter redan är genom förening infördt, gifva en bild af, huru förhållandena skulle blifva, om en dylik rätt blefve allmänt lagstadgad. I de skifteslag åter, där sådan servitutsförening icke finnes, har man det nuvarande tillståndet. Jag får då verkligen såsom min erfarenhet säga, att jag hört talrika klagomål öfver förhållandena i de skifteslag, där man *icke* får fara öfver andras ägor, men att jag icke hört någon klagan öfver förhållandena uti de skifteslag, där dylik rätt finnes. Därutaf vore jag frestad draga den slutsatsen, att man utan fara skulle kunna generalisera detta skiftesservitut, utan någon begränsning. Men hvad jag är alldeles säker på är, att, om man gör detta med iakttagande af de inskränkningar, som kunna betingas af jordägarens intresse, några olägenheter icke äro att frukta.

Jag skall därför be att få ansluta mig till reservationen.

Herr Olofsson: Herr talman, mina herrar! Det är landtmännen speciellt, som blifvit uppmanade att säga sin mening, och jag vill därför säga några ord, då jag icke speciellt såsom landtman, utan äfven i egenskap af en liten sågverksägare, anser mig kunna ha någon erfarenhet i denna fråga.

Jag vill då instämma uti hvad landshöfding Widén sade. Liksom han känner icke heller jag något verkligt behof af denna lag. Att Lindhagen däremot har behof af lagar, det veta vi granneligen, ty om han skulle få alla lagar igenom, som han begärt, skulle vi sannerligen bli begrafna med lagar. Jag tror, att vi skapa lagar tillräckligt ändå, utan att vi skulle behöfva göra det, då icke något verkligt behof föreligger. Jag känner som sagdt med min erfarenhet från Jämtland icke något behof af en sådan lag, ty vi komma godt fram med afverkningarna öfver andras ägor. Afverkningarna bedrifvas där hufvudsakligen under vintern, under slädföre, och vägarna läggas i allmänhet utefter myrar, där ingen skog finnes. Härigenom åstadkommes icke någon synnerlig skada, och den skada man gör kan då träffa någon gärdesgård. Sådan skada får man ersätta, och det lärer väl ingen draga sig ifrån, och när man detta gör, kommer man utan svårighet fram.

Jag vill endast instämma i hvad herr Widén sagt och yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters tillvaratagande. (Forts.)

Herr Berg i Staby: Herr vice talman! Jag kan icke låta bli att säga några ord i den här saken. Jag har nämligen ett så färskt exempel på, att något behöfver göras i den riktning, som af motionären förelagits, att jag icke kan underlåta att beröra denna sak med några få ord.

När jag nyss var hemma, så fick jag underrättelse om, att en del personer, som ville hämta ved från en allmänning, såsom det förut gått till under långa tider, hade blifvit afskurna från den väg, som de tänkte begagna öfver enskild persons mark. Markens ägare hade nämligen, när de kommo tillbaka på aftonen — de hade om morgonen fått köra upp till allmänningen — huggit ned skog på ömse sidor om vägen och på sådant sätt stängt densamma. Där låg han bakom de nedfällda träden med revolvern i hand och hotade dem, när de ville komma tillbaka med sina vedlass. Detta har värkligen inträffat för några dagar sedan, och jag kunde därför icke låta bli att beröra denna sak, när frågan nu kommit på tal.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Man hör nog af herr Olofssons anförande att han, såsom han själf bekände, numera blifvit sågverksägare, ty det var precis samma ton han nu använde, som man så ofta far höra ifrån det hållet.

Jag har i all anspråkslöshet, min plikt likmätigt, efter min faktiska kännedom om förhållandena och efter mitt eget förnuft ansett mig böra draga de slutsatser, hvartill jag kommit. Riktigheten af dessa har vitsordats af erfarna män, den har vitsordats af stadsbon herr Wijk, hvilket icke tycks hafva imponerat på herr sågverksägaren Olofsson, af dem som instämt med herr Wijk, af den siste talaren, herr Berg i Staby, äfvensom af herr Ström i Transtrand samt af herr Sandström på grund af dennes vidlyftiga praktik. Om herr Olofsson icke har någon erfarenhet för sin del, så har han icke rättighet att uppträda så där sågverkspampigt. Jag anser, att han härutinnan icke företräder landsbygden, utan sitt rätta element.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Lindhagen afgifna reservationen; och fann herr vice talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 12, bifaller den vid utlåtandet af herr Lindhagen afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 110 ja mot 76 nej, hvadan kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet af herr Lindhagen afgifna reservationen.

§ 10.

Vidare företogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. nedre justitierevisionen.

Punkten 3, angående nedre justitierevisionen.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t under punkt 3 af andra hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att dels godkänna framlagda förslag till ordinarie stat och öfvergångsstat för nedre justitierevisionen, att tillämpas från och med år 1912, samt till villkor och bestämmelser för åtnjutande af de med befattning å den ordinarie staten förenade aflöningsförmåner, dels ock fatta vissa därmed sammanhängande beslut.

Statsutskottet hade i sammanhang härmed till behandling förehaft två motioner, väckta den ena, nr 19, inom Första kammaren af grefve *P. Klingspor* och herr *I. Wijk* och den andra, nr 145, inom Andra kammaren af herrar vice talmannen *af Callerholm* och *Persson* i Stallerhult, däri sammanstämmande föreslagits, att Riksdagen måtte i fråga om reglering af löneförhållandena vid nedre justitierevisionen och hvad därmed ägde sammanhang fatta beslut i öfverensstämmelse med löneregleringskommitténs i betänkande af den 14 maj 1910 i sådant hänseende afgifna förslag.

Vidare hade utskottet vid behandlingen af föreliggande ämne haft att taga i öfvervägande en af herr *E. Löfgren* inom Första kammaren väckt motion, nr 32, däri motionären föreslagit, att Riksdagen ville besluta om reglering af löneförhållandena vid nedre justitierevisionen samt fastställa ny stat för detta verk under förutsättning af, att dess registratorskontor omorganiserades och erhölle vidgade uppgifter i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i motionen angifvits, äfvensom med villkor, att målens fördelning till föredragning mellan olika afdelningar inom revisionen komme att afgöras icke genom lottning utan på materiella grunder, därvid i främsta rummet sakens beskaffenhet borde vara bestämmande.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herr Löfgrens förberörda motion, måtte i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition äfvensom med bifall till viss del af, men med afslag i öfrigt å grefve Klingspors och herr Wijks samt herrar af Callerholms och C. Perssons ofvannämnda motioner,

a) godkänna följande ordinare stat och öfvergångsstat för nedre justitierevisionen att tillämpas från och med år 1912:

Ordinarie stat.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

	Kronor.					
	Lön eller motsvarande.	Tjänstgöringspenningar eller motsvarande.	Arfvode.	Ortstillägg.	Summa.	
1 revisionssekreterare ...	5,000	2,500	—	600	8,100	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
11 revisionssekreterare ...	55,000	27,500	—	6,600	89,100	
1 konstituerad revisionssekreterare, arfvode ...	5,000	2,500	—	—	7,500	
7 konstituerade revisionssekreterare, arfvoden...	35,000	17,500	—	—	52,500	
1 protokollssekreterare ...	2,600	1,600	500	300	5,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 protokollssekreterare ...	2,600	1,600	—	300	4,500	
3 protokollssekreterare ...	7,800	4,800	—	900	13,500	
1 registrator	2,600	1,600	500	300	5,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 registrator	2,600	1,600	—	300	4,500	
1 kanslist.....	2,200	1,500	—	300	4,000	
1 skrifbiträde	600	450	—	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor.
11 skrifbiträden	6,600	4,950	—	1,650	13,200	
1 förste vaktmästare.....	900	450	—	150	1,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 vaktmästare.....	700	350	—	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
3 vaktmästare.....	2,100	1,050	—	450	3,600	
Till arfvoden åt vikarier för beredande af semester åt revisionssekreterarna	—	—	—	—	22,500	
Till arfvoden åt extra revisionssekreterare	—	—	—	—	5,000	
Till amanuenser, ersättninningar för vissa semestervikariat, tillfälliga skrifbiträden samt gratifikationer åt extra ordinarie tjänstemän och extra ordinarie vaktmästare ...	—	—	—	—	35,500	
Summa	—	—	—	—	277,400	

Anm. 1. Arfvode utgår till den protokollssekreterare, som biträder vid mottagning af veckomål, och utnjutes under samma villkor som tjänstgöringspenningar.

2. Arfvode utgår till den registrator, som ombesörjer verkets ekonomi och uppbörd m. m.

3. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Öfvergångsstat.

	Kronor.			
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
1 protokollssekreterare.....	2,500	1,200	3,700	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
3 protokollssekreterare.....	7,500	3,600	11,100	
Summa	—	—	14,800	

b) besluta att under den ordinarie staten skulle införas följande bestämmelse:

»Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1912 under förutsättning, att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelat föreskrift därom,

dels att de å denna stat upptagna protokollssekreterare och skrifbiträden skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, tjänstgöra i medeltal minst 6 timmar hvarje söckendag; samt

dels att registratorerna och kanslisten skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara i tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar hvarje söckendag»;

c) godkänna vissa närmare angifna villkor och bestämmelser för åtnjutande af de med befattning å den ordinarie staten förenade aflöningsförmåner, i nedan intagna stycke så lydande:

»att semester årligen må, när sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjutas af protokollssekreterarna, registratorerna, kanslisten och skrifbiträdena enhvar under en månad»;

d) besluta,

att en hvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträdde befattning å den ordinarie staten, skulle vara pliktig att underkasta sig ofvanberörda villkor och bestämmelser,

att, sedan af Kungl. Maj:t bestämts, hvilka nuvarande ordinarie protokollssekreterare å hittills gällande stat skulle vid 1912 års ingång öfvertaga de fem i den nya ordinarie staten upptagna protokollssekreterarebefattningarna, öfriga ordinarie protokollssekreterare å den gamla staten skulle såsom öfvertaliga uppföras å öfvergångsstaten; samt

att de ordinarie eller konstituerade innehafvare af befattningar å den gamla staten — utom nämnda öfvertaliga protokollssekreterare — hvilka icke före den 1 november 1911 anmälde, att de ville underkasta sig den nya ordinarie staten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem dittills å den gamla staten tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranleddes af bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, vid den

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

rätt till pension, som dittills tillkommit dem, dock att, mot befrielse från åliggande skyldighet att bekosta renskrifning, till vissa af befattningarna i fråga anslagna renskrifningspenningar skulle upphöra att utgå, samt att i stället för sportler, som i sammanhang med löneregleringen indroges, skulle utgå godtgörelse, beräknad efter medeltalet af den inkomst, tjänstinnehafvare ansåges hafva åtnjutit af sålunda indragna sportler under den senast förflutna tid, såvidt möjligt ej understigande fem år, därför denna inkomst kunde utrönas,

e) stadga, att protokollssekreterare, som uppförts å öfvergångsstaten, skulle vara skyldig bestrida amanuensbefattning i nedre justitierevisionen, samt att för hvarje amanuensbefattning, som på detta sätt uppehölles, skulle af det i den ordinarie staten upptagna belopp till amanuenser m. m. besparas 2,075 kronor,

f) höja det ordinarie anslaget till nedre justitierevisionen från 161,000 kronor med 131,200 kronor till 292,200 kronor.

Vid punkten funnos emellertid fogade reservationer:

af herrar *A. G. L. Billing*, grefve *A. F. Wachtmeister*, grefve *C. O. Taube*, herrar *O. Björklund*, *O. M. Strömberg* och *O. Tonning*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag å den ordinarie staten uppföra 15 revisionssekreterare och 5 konstituerade revisionssekreterare med de af Kungl. Maj:t föreslagna aflöningsförmåner, samt att statens slutsumma följaktligen borde upptagas till 279,200 kronor äfvensom att ordinarie anslaget till nedre justitierevisionen måtte höjas från 161,000 kronor med 133,000 kronor till 294,000 kronor; samt

af herr *J. Larsson*, som yrkat

I. att Riksdagen måtte, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr Löfgrens förberörda motion, äfvensom med bifall till viss del af, men med afslag i öfrigt å grefve Klingspors och herr Wijks samt herrar af Callerholms och C. Perssons ofvannämnda motioner,

a) godkänna följande ordinarie stat och öfvergångsstat för nedre justitierevisionen, att tillämpas från och med år 1912:

Ordinarie stat.

	Kronor					
	Lön eller motsvarande.	Tjänstgöringspenningar eller motsvarande.	Arfvode.	Ortstillägg.	Summa.	
1 revisionssekreterare ...	5,000	2,500	—	600	8,100	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
11 revisionssekreterare ...	55,000	27,500	—	6,600	89,100	
1 konstituerad revisionssekreterare, arfvode ...	5,000	2,500	—	—	7,500	
Transport	—	—	—	—	104,700	

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

	Kronor					
	Lön eller motsvarande.	Tjänstgöringspenningar eller motsvarande.	Arfvode.	Ortstillägg.	Summa.	
Transport	—	—	—	—	104,700	
7 konstituerade revisionssekreterare, arfvoden...	35,000	17,500	—	—	52,500	
1 protokollssekreterare...	2,600	1,600	—	300	4,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
3 protokollssekreterare...	7,800	4,800	—	900	13,500	
1 förste registrator.....	3,600	1,800	—	400	5,800	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 förste registrator.....	3,600	1,800	—	400	5,800	
1 registrator	2,600	1,600	—	300	4,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, och efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 kanslist.....	2,200	1,500	—	300	4,000	
1 skrifbiträde.....	600	450	—	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor.
11 skrifbiträden	6,600	4,950	—	1,650	13,200	
1 förste vaktmästare.....	900	450	—	150	1,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 vaktmästare.....	700	350	—	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
3 vaktmästare.....	2,100	1,050	—	450	3,600	
Till arfvoden åt vikarier för beredande af semester åt revisionssekreterarna	—	—	—	—	22,500	
Till arfvoden åt extra revisionssekreterare	—	—	—	—	5,000	
Till amanuenser, ersättningar för vissa semestervikariat, tillfälliga skrifbiträden samt gratifikationer åt extra ordinarie tjänstemän och extra ordinarie vaktmästare ...	—	—	—	—	32,800	
Summa	—	—	—	—	276,300	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

Öfvergångsstat.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

	Kronor.			
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
1 protokollssekreterare......	2,500	1,200	3,700	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
4 protokollssekreterare......	10,000	4,800	14,800	
Summa	—	—	18,500	

b) besluta att under den ordinarie staten skulle införas följande bestämmelse:

»Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1912 under förutsättning, att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelat föreskrift därom,

dels att de å denna stat upptagna protokollssekreterare skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, tjänstgöra i medeltal minst 6 timmar hvarje sökendag; samt — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

f) höja det ordinarie anslaget till nedre justitierevisionen från 161,000 kronor med 133,800 kronor till 294,800 kronor.

II. Att Riksdagen måtte, i anledning af herr Löfgrens förberörda motion, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, huruvida icke målens fördelning till föredragning mellan nedre justitierevisionens ledamöter kunde afgöras, icke genom lottning, utan efter materiella grunder, samt i den instruktion för nedre revisionen, som Kungl. Maj:t torde komma att utfärda, meddela de föreskrifter i nämnda hänseende, hvilka Kungl. Maj:t kunde finna lämpliga.

I sistnämnda reservation hade herrar *Berg* i Stockholm, *Thorsson*, *Olsson* i Fläsbro, *Ekman* i Mogård, *Byström* och *Lindberg* instämt.

Efter föredragning af utskottets hemställan gaf herr vice talmannen på begäran ordet till

Herr Ekman i Mogård som anförde: Herr talman! Med stöd af de skäl, som anföras i den af herr Larsson i Första kammaren och herr Berg i denna kammare m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen, anhåller jag att i korthet få yrka bifall till reservationen i fråga, dock med vissa ändringar i de vid aflöningsstaten fogade bestämmelserna. Sålunda föreslår jag, att mom. b) må erhålla följande lydelse:

b) besluta, att under den ordinarie staten skall införas följande bestämmelser:

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

»Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1912 under förutsättning att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelat föreskrift därom,

dels att de å denna stat upptagna protokollssekreterare skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, tjänstgöra i medeltal minst 6 timmar hvarje söckendag; samt

dels att förste registratorerna, registratorn och kanslisten skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag.»

Vidare föreslår jag, att moment c) må erhålla följande formulering:

c) godkänna följande villkor och bestämmelser — — — samma förhöjning,

att semester årligen må, när sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjutas af förste registratorerna, enhvar under en och en half månad, samt af protokollssekreterarne, registratorn och kanslisten, en hvar under en månad;

att tjänsteman — — i sammanhang därmed — —.

Till sist hemställer jag, att mom. d) andra stycket, må erhålla följande lydelse:

att, sedan af Kungl. Maj:t bestämts, hvilka nuvarande ordinarie protokollssekreterare å hittills gällande stat skola vid 1912 års ingång öfvertaga de fyra i den nya ordinarie staten upptagna protokollssekreterarebefattningarna, öfriga ordinarie protokollssekreterare å den gamla staten skola såsom öfvertaliga uppföras å öfvergångsstaten;

samt — — —.

Häri instämde herr *Berg* i Stockholm.

Vidare yttrade:

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag ber att helt kort få yrka bifall till utskottets hemställan på de skäl, som finnas angifna i betänkandet. Dessutom ber jag emellertid att få framställa ett särskildt yrkande. Såsom man finner af staten, skola 500 kronor utgå till protokollssekreterarne för mottagning af veckomål. I anmärkningen nr 2 heter det, att ett särskildt arfvode å 500 kronor skall utgå »till den registrator, som ombesörjer verkets ekonomi och uppbörd m. m.» Här saknas det tillägg, som finnes beträffande protokollssekreteraren, hvilket kan föranleda till att det vid utbetalandet af arfvodet under tjänstledighet till tjänsteförrättande registratorn kan råda tvifvel om huru mycket denne skall erhålla af tjänstgöringspenningarne och huru mycket skall förbehållas den ordinarie tjänsteinnehafvaren. Då det är skäl att göra denna fråga klar, så att ingen meningsskiljaktighet uppstår ifråga om bestämmelsens tillämpning, ber jag att få föreslå att samma anmärkning, som fogats till bestämmelsen angående tjänsten nr 1, tillföres bestämmelsen om tjänsten nr 2. Jag ber sålunda att få hemställa att anmärkningen nr 2 erhåller följande formulering: »Arfvode utgår till den registrator, som ombesörjer verkets

ekonomi och uppbörd m. m., och åtnjutes under samma villkor som tjänstgöringspenningar».

Ang. nedre justitierevisionen.

(Forts.)

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet Petersson: Herr talman! Den första punkt, hvari utskottets förslag skiljer sig från Kungl. Maj:ts proposition, gäller antalet ordinare revisionssekreterare, hvilket antal i propositionen är föreslaget till 15, men af utskottet blifvit nedsatt till 12. Jag tillåter mig nu att till denna kammare hemställa, huruvida icke kammaren skulle finna det skäligt och billigt att härutinnan följa Kungl. Maj:ts förslag; och ber att för kammaren få angifva de skäl, hvarpå jag tillåter mig stödja denna hemställan.

Jag vill då först säga, att dessa skäl sammanhänga med och bero af den säregna ställning, som ifrågavarande verk haft och efter all sannolikhet kommer att bibehålla i jämförelse med andra verk. Denna säregna ställning är beroende icke så mycket på verkets organisation som fastmera på de faktiska förhållanden, under hvilka verket arbetar, och beskaffenheten af de göromål, som där utföras. Herrarna känna väl till, att revisionssekreterareämbetet är ett ganska kräfvande uppdrag, som, om det skall kunna utföras till belåtenhet, på sin innehafvare ställer stora fordringar. Det behöfs ungt och kraftigt folk inom verket, och det går icke an, att revisionssekreterarne stanna å sin tjänst mera än ett begränsadt antal år, efter hvilken tid de, med den erfarenhet de vunnit, med fördel kunna sysselsättas inom andra delar af administrationen. Det är sällsynt, att en revisionssekreterare kommer i åtnjutande af det i staten för dem upptagna ålderstillägg, — och, såvidt jag vet, har det aldrig inträffat, att en revisionssekreterare kvarstått i tjänsten till den ålder, då han kommit i åtnjutande af pension.

Frågan, om det skall vara 12 eller 15 revisionssekreterare, är i realiteten en lönefråga. Den gäller, huruvida tre tjänstgörande revisionssekreterare skola komma i åtnjutande af den högre lönen, 8,100 kronor, hvilket belopp är bestämdt för de ordinarie revisionssekreterarne eller 7,500 kronor, hvilket belopp är bestämdt för de konstituerade. Frågan om dessa personers ställning såsom ordinarie eller såsom konstituerade har däremot efter min uppfattning egentligen ingen reell betydelse.

Ifråga om revisionssekreterarnes aflöningsförmåner tillåter jag mig erinra därom, att frånsedt ålderstillägget, ha alla revisionssekreterarne för närvarande en lön på 7,500 kronor. Det visar enligt min uppfattning, att det icke går att få dessa tjänstemän för lägre aflöning. Revisionssekreterarne själfva anse denna lön för låg. Den ledamot, som representerade dem inom kommittén, föreslog, att konstituerad revisionssekreterare skulle erhålla 8,100 kronor och ordinarie 8,700 kronor, och i det utlåtande, som från nedre justitierevisionen afgifvits i denna löneregleringsfråga, ha revisionssekreterarne begärt ännu högre aflöning. Kommittén ville icke gå långt. Den beräknade löneförmånerna i visst förhållande till dem, som äro gällande inom hofrätterna, och det förslag, som kommittén afgaf, har Kungl. Maj:t ansett sig böra följa. Den enda förbättring i de nuvarande lönerna, som följer

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

af denna reglering, är, att de ordinarie revisionssekreterarna erhålla 600 kronor mera än som för närvarande bestås dessa tjänstemän.

Kungl. Maj:t har icke velat gå utöfver de af kommittén föreslagna lönesatserna, ehuruväl de äro i knappaste lag, och jag ber att i det afseendet få hänvisa till mitt yttrande, som återfinnes på sid. 19 i propositionen, däri jag ifrågasätter, huruvida icke hänsynen till revisionens rekrytering skulle göra det nödvändigt att höja lönerna utöfver hvad kommittén föreslagit. Tillika har jag uttalat, att det icke är uteslutet, att de lönebelopp, som föreslås, äro för låga, och att det därför blir nödvändigt att höja lönen. Endast i ett hänseende har jag trott mig kunna föreslå någon förbättring för revisionssekreterarne utöfver hvad kommittén ifrågasatt, nämligen så till vida att det skulle bli 15, som komme i åtnjutande af den ordinarie lönen i stället för 12. Det principiella skälet för ett sådant förslag ligger i öppen dag. Man har alltid vid löneregleringar förutsatt, att ordinarie arbete skall utföras med ordinarie arbetskraft, att, när ett konstant behof af ett visst arbete föreligger, det skall utföras af ordinarie tjänsteinnehafvare. Jag vill emellertid icke så mycket fästa mig vid denna principiella sida af saken, utan jag ber herrarna mera taga hänsyn till de rent faktiska förhållandena, sådana de för närvarande gestalta sig. Och de äro då sådana, att ett icke oväsentligt antal af revisionssekreterarne sysselsättas med andra statsuppdrag, dels sådana, som vara åratal igenom, och dels sådana af tillfällig art, men dock långvariga nog, exempelvis kommittéer. Detta har den verkan, att lika många af de högre lönerna icke utgå till de verkligen tjänstgörande revisionssekreterarne, utan de, som utöfva tjänsten, få nöja sig med den lön, som är anvisad för konstituerande revisionssekreterare.

Om man ser, huru förhållandena för närvarande gestalta sig inom revisionen och huru löneregleringen skulle verka, om den nu vore genomförd, finner man, att 6 ordinarie revisionssekreterare och 4 konstituerade, således summa 10 revisionssekreterare, äro sysselsatta utom verket. Då skulle enligt utskottets förslag endast två af de tjänstgörande revisionssekreterarne komma i åtnjutande af den högre lönen à 8,100 kronor. Man kan icke ifrågasätta, att en ändring skall ske därutinnan, att revisionssekreterarne sysselsättas med annat arbete, ty det ligger i ämbetenas karaktär af öfvergångsplatser, att så måste bli förhållandet. Den föreslagna ökningen i antalet ordinarie revisionssekreterare skulle i närvarande stund verka så, att fem af de tjänstgörande revisionssekreterarne komme i åtnjutande af 8,100 kronor i stället för endast två, och det synes mig visserligen icke vara för mycket begärdt. Ur skälighetens och billighetens synpunkt anser jag, att man verkligen borde kunna bifalla förslaget om det högre antalet.

Utskottet har som skäl för sitt förslag om det lägre antalet anfört följande, hvilket återfinnes på sid. 7 i utskottets utlåtande: »Att, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, af dessa uppföra ett så stort antal som 15 såsom ordinarie har utskottet icke ansett tillrådligt, då ovisst är, huruvida icke en blifvande rättegångsreform må kunna föranleda minskning i de ordinarie revisionssekreterarämbetenas antal eller indragning af desamma». Och så följer en mening, som jag särskildt ber att få uppehålla mig vid: »Visserligen har departementschefen

ställt i utsikt, att genom förändrade bestämmelser ordinarie revisionssekreterare, som förut innehaft ordinarie befattning i hofrätt, skulle beredas tillfälle att, då omständigheterna gjorde det önskligt, vid inträffad vakans i hofrätten återtaga sitt förra ämbete därstädes, utan att afbrottet i hans tjänstgöring i hofrätten skulle räknas honom till last i fråga om beräkning af tjänstålder och ålderstillägg; men då lämpligheten af en dylik anordning, hvarmed gifvetvis skulle beredas möjlighet till en hastigare omsättning af de ordinarie revisionssekreterarna, torde, såsom menligt inverkande på befordringsmöjligheterna inom vederbörande hofrätt, kunna ifrågasättas, har utskottet ansett sig vid bestämmandet af de ordinarie revisionssekreterarnas antal icke böra taga i beräkning en dylik anordning».

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Hvad nu angår frågan om en revisionssekreterares rätt att återgå till sin hofrätt, så ber jag att få uttala, att jag hoppas och tror, att denna fråga icke skall vara bragt ur världen genom det uttalande, som här förekommer. Förhållandet är nämligen det, att denna fråga är utremitterad till samtliga hofrätter, och att jag väntar deras yttrande i saken inom en ganska nära framtid. Om, såsom jag har anledning att antaga, hofrätterna icke komma att ställa sig afvisande till det framlagda förslaget, så är det min afsikt att åter upptaga denna fråga till dryftning och möjligtvis framlägga förslag därom till Riksdagen. Det synes mig nämligen alldeles uppenbart, att det för en hofrätt måste vara en verklig vinst att till sig såsom ordinarie ledamot kunna återbörda en sin för detta medlem, som förvärfvat den stora och mångsidiga erfarenhet, som han otvifvelaktigt vinner såsom revisionssekreterare; och att mot detta, för hofrätten så stora intresse sätta *det* lilla, att det möjligtvis skulle kunna i någon mån menligt inverka på befordringsmöjligheterna, synes mig knappast vara välbetänkt.

För öfrigt har utskottet åberopat rättegångsreformen. Ja, i afseende å den vill jag säga, att tyvärr lärer det nog dröja ganska länge, innan den är så genomarbetad och så ingått i folkets medvetande, att den kan föras fram. Den hör till dessa lagförslag, hvilka otvifvelaktigt kräfva lång tid, innan de hinna smältas utaf den stora allmänheten, hvars rätt och trefnad så ingående beröras däraf, och för hvilken de således hafva en så stor betydelse. Men, äfven om jag frånser dröjsmålet med denna reform, så är det andra förhållanden, som göra, att jag icke tror, att antalet ordinarie revisionssekreterare i detta fall har någon som helst reell betydelse. Det första är, att det är alldeles gifvet, när rättegångsreformen står färdig att träda ut i lifvet, att det då behöfs juridiska krafter äfven för de nya befattningar, som den nya rättegångsordningen kräfver. Och jag kan icke förstå, hvarför icke revisionssekreterare skulle vara hågade att gå ut på dessa nya platser, likaväl som de i närvarande stund visa stor benägenhet att efter viss tid komma ut på andra platser. Dessutom är det väl alldeles uppenbart, att när rättegångsreformen en gång ligger färdig att införas, Kungl. Maj:t kommer att förfara på samma sätt, som Kungl. Maj:t nu gör i hvarje verk, som skall regleras: under den närmast föregående tiden tillsättas ej ordinarie innehafvare af platserna, utan tjänsterna

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

uppehållas på förordnande just för att man icke skall hindra den förestående reformen.

Om jag sammanlägger dessa omständigheter, tror jag mig på grund af desamma kunna uttala, att det för rättegångsreformens genomförande är lika mycket eller lika litet hinder om de ordinarie revisionssekreterarnas antal bestämmes till 15 eller till 12.

Jag har i det yttrande till statsrådsprotokollet, som jag förut hänvisat till, uttalat vissa betänkligheter i afseende därå, att möjligen rekryteringen inom revisionen skulle försvåras af de jämförelsevis låga lönesatser, som nu äro föreslagna, och jag kan icke neka till, att jag tycker, att det uttalandet har mycket stort fog för sig. Särskildt om jag tänker på ledamöterna i hofrätterna i Jönköping och i Skåne, så vinna de, ekonomiskt taget, icke mer än 500 kronor. Och lägges denna vinst i ena vågskålen och i den andra det ökade och svårare arbetet, flyttningskostnaden och de dyrare förhållandena häruppe, så skulle det alls icke förvåna mig, om i allmänhet ledamöterna från dessa hofrätter ställde sig tveksamma mot att taga emot förordnande såsom revisionssekreterare. Huruvida de bestämma sig för det ena eller andra, kommer antagligen att bero på, huru högt den tillsporde skattar de ökade befordringsmöjligheter, som tvifvelsutan följa med ett sådant förordnande. Detta skulle nu i någon mån hjälpas därigenom, att man finge ett högre antal ordinarie revisionssekreterare med en lön på 8,100 kronor, utaf hvilken de således kunde beräkna att något förr komma i åtnjutande. Det synes mig därför vara icke blott billigt och skäligt utan äfven ur rekryteringssynpunkt klokt, om Riksdagen skulle vilja bevilja det af Kungl. Maj:t begärda antalet af 15 i stället för 12 ordinarie revisionssekreterare. Och på de skäl, som jag nu framlagt, har jag ansett mig böra göra den hemställan, som jag började med, nämligen att Riksdagen måtte bevilja det högre antalet.

Eftersom nu diskussionen redan på detta skede kommit att röra sig om hela organisationsfrågan, så kanske jag äfven bör upptaga den reservation, som inom utskottet framkommit och till hvilken nyss en ledamot yrkat bifall. Det gäller då frågan om organisationen af nedre revisionens kansli och registratorskontor. Den frågan är, såsom herrarna utaf de föreliggande handlingarna och de vidt skilda meningar, som där kommit fram, väl kunnat finna, en synnerligen svårlöst och invecklad fråga. Det har för lösningen angifvits väsentligen två riktlinjer. Den ena är den, som löneregleringskommittén gått på, och som hufvudsakligen bibehåller de nuvarande förhållandena, sådana de äro, oförändrade, ja, d. v. s. det drages in en del tjänster så att en protokollssekreterare kommer på två rotlar; men i öfrigt äro göromålen för tjänstemännen ungefär desamma, som för närvarande. Den enda skillnaden är, att det åliggande, som hittills nominellt ålegat protokollssekreterare att biträda revisionssekreterare vid utarbetande af föredragningspromemorior, är borttaget. Den andra linjen är den, som representeras utaf de elfva yngre revisionssekreterarna och som går igen i den reservation, som fogats vid statsutskottets utlåtande. Den går ut på en fullständig omläggning utaf hela kansliet. Det anvisas sålunda allenast tre protokollssekreterare med den tjänstgöringen, att uteslutande föra protokollet i högsta domstolen, under det att de

öfriga göromålen i revisionen, särskildt inkommande måls behandling och afgjorda måls expediering, förläggas helt och hållet till registratorskontoret. Detta vill man dela i två afdelningar, af hvilka den ena skulle hafva om hand revisionssaker och den andra inkommande besvärsmål.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Frågan huruvida denna väg är framkomlig eller icke, lärer väl egentligen bero på, om, såsom reservanterna föreslå, det låter sig göra att åt en registrator anförtro att *på eget ansvar* utföra de förberedande åtgärder, som ingå i den s. k. veckomålsmottagningen. Reservanterna finna ingen betänklighet möta att anförtro detta uppdrag åt en registrator, därest denna plats tillsättes med en för ändamålet lämplig person, och det anse reservanterna, att man kan få, ifall registratorn får en aflöning till samma belopp som andra gradens tjänstemän, d. v. s. en begynnelseaflöning af 5,800 kronor. Jag har, såsom herrarna se utaf den kungl. propositionen, ställt mig afböjande gentemot detta förslag. Jag har icke ansett det tillrådligt, att veckomålsmottagningen uppdrages åt en registrator. Jag anser mig i denna uppfattning hafva stöd utaf, jag skulle kunna säga, *hela* nedre revisionen, som i denna del väl måste tillerkännas ett tungt vägande vitsord. Det är nämligen så, att de sju revisionssekreterare, som framfört det skiljaktiga förslaget, och som förlagt veckomålens behandling till registratorskontoret, dock ifrågasatt, huruvida det icke skulle vara nödigt att lämna registratorn tillfälle att i svårare fall hänskjuta veckomålsbehandlingen till den tjänstgörande revisionssekreteraren. De säga, att sådana kunna fallen vara, i hvad rör kommunikation och hvad därmed sammanhänger, att åtgärderna böra bestämmas af en tjänsteman i revisionssekreterares ställning. Därför bör registratorn kunna hänskjuta dessa frågor till en revisionssekreterare. De fyra reservanter, som i hufvudsak förenat sig med de sju andra, anse att åt registratorn ifråga om veckomålen icke bör uppdragas mer än infordrande af handlingar, och att däremot öfriga till mottagningen hörande frågor, såsom beslut om kommunikation, infordrande af protokoll och remisser, skulle handläggas af revisionssekreteraren.

Tager man sedan med de öfriga elfva revisionssekreterare, som i väsentliga delar förorda det nuvarande systemet, får man fram såsom resultat af nedre revisionens mening i denna fråga, att femton säga: »Vi kunna icke under några förhållanden lägga dessa göromål på en registrator», och sju säga: »Skall man lägga dessa göromål på en registrator, bör man kanske ändå sörja för, att han får tillgång till att anlita revisionssekreterarna».

Utskottet säger i denna del: »Väl synas dessa mottagningsbestyr hufvudsakligen påfordra rutin, punktlighet och ordentlighet, men fall lära alltsomoftast inträffa, hvilka påfordra en juridisk utbildning och erfarenhet, som icke torde kunna förutsättas hos en registrator. På grund häraf och då den minsta försumlighet i behandlingen af ett dylikt mål lärer kunna medföra flera månaders dröjsmål med målets föredragning i högsta domstolen, hvilket dröjsmål ofta kan vara synnerligen betänkligt, särskildt om målet afser en häktad person, samt då det således torde vara af största vikt, att veckomålen städse från början erhålla en riktig behandling, synes ansvaret för densamma fortfarande

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

böra hvila på revisionssekreterarna». Ja, mina herrar, det är just de riktiga skälen till, att det kungl. förslaget stannat vid att i detta fall bibehålla mottagningen hos revisionsekreterarna.

Jag kan tillägga att en särskild anledning till den organisation, som man i propositionen föreslagit, är, att det nog kan blifva önskvärdt, att den person, hvilken såsom protokollssekreterare sysslar med veckomålsmottagningen, kan ombytas. Detta arbete är nämligen ganska kräfvande och slitande, och han kan därför tröttna; men äfven af andra skäl kan det vara önskvärdt, att ombyte på denna plats kan äga rum. Därför är äfven sörjdt genom den ordning, som i Kungl. Maj:ts proposition föreslagits, medan däremot ett dylikt behöfligt ombyte skulle omöjliggöras genom ett bifall till reservanternas förslag.

Det är äfven ett annat uttalande i reservationen, som jag vill något dröja vid. Där talas om, att det skulle vara en fördel för parterna, att bestyret med expeditionen af Kungl. Maj:ts domar och utslag öfverflyttades till registratorskontoret, och reservanterna säga därom, att bestyret i fråga skulle besörjas af »ett kontor, med hvilket den rättssökande allmänheten kunde erhålla omedelbar förbindelse». Försåvidt härmed afses de utgående expeditionerna, förstår jag icke, hvari denna fördel skulle ligga. Ty det är ju så, att sedan en expedition är beslutad, men innan den är färdig att lämnas ut till allmänheten, får denna icke taga någon del af expeditionen, och i det ögonblick, då expeditionen är färdig, lämnas den ju redan nu ut till registratorskontoret, där allmänheten kan utfå den. Det i fråga om expedieringen naturligaste och enklaste är gifvetvis, att den person, som sitter vid högsta domstolens protokoll och där inför besluten och således har en viss reda på målen, äfven verkställer den utskrift af samma protokoll, som expeditionen innefattar. Det förefaller mig ganska egendomligt, när reservanterna vilja bibehålla fyra protokollssekreterare för att uteslutande föra protokoll i högsta domstolen, hvilket icke vore för dem en tillräcklig arbetsbörda — däremot blir den tillräcklig, om de därjämte få expeditionen på sin lott.

Med den uppfattning, som jag nu uttalat om betänkligheterna mot att förlägga veckomålsmottagningen till en registrator, och med den önskan, som jag för öfrigt hyst, att så långt möjligt är tillmötesgå det reformförslag, som förefinnes i minoritetens utlåtande, har jag kommit till det förslag, som upptages i den kungl. propositionen och som, mina herrar, utgör en medelväg mellan de båda. Det bibehåller veckomålsmottagningen hos revisionssekreterarna och gör dem ansvariga för dess riktiga handläggning, men det ställer ock till deras förfogande vid detta arbete en särskild person, som efter någon längre tids sysslande med dessa göromål naturligtvis förvärfvar en rutin och en erfarenhet däri, som måste vara värdefull; och på samma gång är det så ordnadt, att denna person kan ombytas, vare sig om han själf tröttnar eller om något annat skäl till ombyte föreligger. Åt protokollssekreterarna anvisas det tjänstgöringsområde, som för dem är det naturliga, nämligen att föra protokoll i högsta domstolen samt att sörja för expeditionen, intill det ögonblick då den är färdig att lämnas till registratorskontoret. Den förberedande behandlingen af målen öfvertages af revisionssekreterarna själfva, och därvid har man velat

bereda dem ett visst mått af juridiskt biträde, på sådant sätt, att två rotlar få en amanuens gemensamt. Det är nämligen så, att i en jämförelsevis ringa omfattning har nog en revisionssekreterare behof af att ha tillgång på juridisk arbetskraft, men den omfattningen är icke större, än att han får detta sitt behof fullt tillgodosedt genom att med en annan rotel dela en amanuens. Den arbetstid, som dessa amanuenser hafva att anslå åt nedre revisionen — jag räknar med, att de skola sysselsätta sig därmed tre timmar dagligen — bör vara fullt tillräcklig för att revisionssekreterarna skola få det biträde, hvaraf de äro i behof. Af samma anledning har man satt ett skrifbiträde på två rotlar, ty äfven i det afseendet behöfva revisionssekreterarna en sådan hjälp.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Efter alla de undersökningar, som jag gjort i denna fråga, har jag kommit till den uppfattningen, att den organisation, som nu föreslås af Kungl. Maj:t, otvifvelaktigt skall komma att, såvidt möjligt är att beräkna, väl fylla de kraf, som man ställer på densamma. Det är sant — jag bör icke underlåta att uttala det — att denna omorganisation ganska smärtsamt berör en del af de nu i nedre revisionens kansli anställda tjänstemännen, och jag har äfven gifvit ett uttryck åt den medkänsla, som jag i detta fall hyser, i mitt anförande till statsrådsprotokollet, men det har icke varit mig möjligt att tillmäta detta förhållande en så stor betydelse, att jag därför skulle frångå den organisationsform, som jag eljest under nuvarande förhållanden anser vara den lämpligaste.

Detta är hvad jag har att principiellt säga i anledning af den reservation, hvars antagande nu påyrkas, och därmed kanske jag denna gång bör sluta.

Herr Åkerman: Herr talman, mina herrar! Såsom ärendet nu föreligger för kammaren, synes det mig, som om det egentligen endast vore ett par principiella skiljaktigheter, som här skulle kunna komma under omröstning, nämligen först den viktiga frågan om veckomålsmottagningens ordnande på ett annat sätt än hittills och vidare frågan om expeditionen af domar och utslag. Det kanske nu är tillfälle att äfven beröra en fråga, hvilken, såvidt jag kunde följa herr justitieministern i hans anförande, han icke där nämnde något om, nämligen den önskan, som uttalas i reservationen, att det måtte aflåtas en skrifvelse angående lottningens upphäfvande. Ifall jag får vidröra äfven denna senare fråga, skulle det alltså hufvudsakligen vara dessa tre nu nämnda skiljaktigheter, som kommit till synes i utskottets utlåtande å ena sidan och reservationen å den andra sidan.

Jag tror, att det skulle kunna vara upplysande för kammaren beträffande frågan om veckomålsmottagningen, om det klargjordes, huru dessa göromål enligt den nuvarande ordningen bedrifvas. Man skall då finna, att det är ganska krångligt och tidsödande, såsom det nu är ordnadt. Om herrarna vilja tåligt åhöra mig en liten stund, skall jag försöka klargöra de olika tempo, ett mål går igenom, ifrån det att målet kommer in på registratorskontoret, och till dess att det är i skick att kunna föredragas. Jag tror, att det är nödvändigt att få

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

denna procedur klar för sig för att kunna bedöma räckvidden af den förändring, som reservanterna här föreslagit.

Med veckomålsmottagning i egentlig mening afses alla de åtgärder, som kräfvas för att sätta de till högsta domstolen inkomna besvärsmål och ansökningsärenden i det skick, att de kunna föredragas inför högsta domstolen. Själfva namnet »veckomålsmottagning» är litet egendomligt. Det härstammar från gamla tider; man finner redan i en ordonnans från 1770-talet, hurusom där talas om en revisionssekreterare, som »har veckan», och benämningen »veckomål» tyckes ha varit i bruk sedan gammalt. Se vi nu efter, hvilka öden ett besvärsmål genomgår, innan det ändtligen kommer i vederbörande revisionssekreterares hand och denne kan läsa in detsamma, sätta upp en promemoria i målet och föredraga det inför högsta domstolen, skola vi finna, att det, såsom jag redan sagt, är mycket invecklade och äfven tidsödande åtgärder, som kräfvas enligt den nuvarande ordningen.

Vi skola tänka oss ett enkelt fall. En person dömes ansvarig i ett mål, men hålles icke häktad; han sätter upp en klagoskrift och kommer in med den till registratorskontoret, där den skall inlämnas. Registratorn tager emot skriften, studerar den och ser efter, hvad för slags mål det är fråga om. Sedan denna undersökning är gjord, slår han upp sitt diarium, för in skriften i detsamma, undersöker, om målet sammanhänger med något eller några andra förut inkomna mål. När detta är gjordt, skickas besvärsskriften tillika med hofrättens utslag och öfriga handlingar, som eventuellt bifogats, in till den revisionssekreterare, som har veckan eller rättare in till den rotel, där denne revisionssekreterare och hans protokollssekreterare ha sina papper; där lägges besvärsskriften jämte ty åtföljande handlingar, om nu sådana finnas, på den stora hög af dylika mål, som under veckans lopp samlar sig. Denna hög har sin särskilda plats, och den växer, som sagdt, dag från dag. Vederbörande protokollssekreterare har sedan att genomgå de mål, som ligga där, och han finner då äfven vårt lilla mål, som vi kunna kalla det. Skulle han då finna, att hofrättsakten saknas, skrifver han med blyerts på skriften: Handlingarna från hofrätten infordras. För sådant ändamål finnas tryckta formulär, så att det är endast att fylla i namnen på vederbörande parter. Sedan, när revisionssekreteraren kommer upp på roteln, går han igenom hela högen af mål, hvarom nu är fråga, och granskar, om de åtgärder, som protokollssekreteraren föreslagit, äro riktiga. Åtskilligt af expeditionsgöromålen, såsom kommunikationsexpeditioner och sådant, blir på detta sätt undangjordt, och när allt är genomgånget och veckan är slut, skickas alla handlingarna, öfver hvilka en särskild veckomålslista föres, tillbaka in till registratorn, såvida de icke stanna på roteln. Men vårt lilla mål, som jag kallar det, går tillbaka in till registratorn med påskrift, att hofrättsakten skall infordras. Bref härom expedieras, och i sinom tid inkommer till registratorskontoret från hofrätten akten i fråga. Registratorn har då att diarieföra detta inkomna ärende samt att på nytt slå upp målets diarienummer och anteckna, att den infordrade akten inkommit. Sedan har han att taga fram själfva besvärsskriften och lägga in akten i densamma samt skicka in alltsam-

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

mans till veckomålsmottagaren, som då är en annan revisionssekreterare än förra gången. Öfver alla de mål, som på detta sätt gå från registratorskontoret in till vakthafvande revisionssekreteraren, föres en veckomålslista liknande den, jag nyss talade om. Återigen upprepas nu samma procedur, som vi redan känna till. En protokollssekreterare har att granska i första hand, och han finner då återigen vårt mål. Han ser, att akten från hofrätten kommit in, och har då att undersöka, om hofrättens utslag och protokoll äro i fullständigt skick. Det är långt ifrån alltid händelsen, att så är, utan oftast fattas det något. Då blir nästa åtgärd att gifva vederbörande part föreläggande att inkomma med felande handlingar. Den procedur, som därvid användes, är den, att målet anmäles inför nedre revisionen, hvarefter beslutet, som fattas af tre revisionssekreterare — därvid protokoll föres — anslås. Vidare uppsättes en kommunikationsresolution, och sedan har vederbörande part, som af anslaget finner, huru målet framskridit, att taga ut handlingarna. Sedan detta är gjordt, går vårt mål, som jag fortfarande kallar det, jämte en del andra mål tillbaka till registratorskontoret, och med ledning af den veckomålslista, som där är upprättad, undersökes, att allt är i vederbörlig ordning. Så ligger målet hos registratorn i ett skåp och väntar, till dess att förklaring från motparten inkommit. Då har registratorn att diarieföra denna förklaring, taga fram dithörande akt samt skicka in densamma med den bilagda förklaringen till den revisionssekreterare, som då har veckan. På detta sätt går det fram och tillbaka. En protokollssekreterare har nu återigen att undersöka handlingarna, och denna undersökning blir i sin tur kontrollerad af revisionssekreteraren. Om allt befinnes, som det skall vara, förses akten med påskrift, att målet skall lottas eller att det stannar. Detta senare, att det stannar, betyder, att det skall föredragas skyndsamt och därför icke skall gå ut till lottning.

Då man finner, huru mycket besvär hela denna procedur förorsakar, tycker man, åtminstone jag för min del, att det är mycket frestande att begagna sig af det tillfälle, som nu erbjudes, att lätta på de tunga former, hvari det hela nu, enligt den gamla ordningen, rör sig.

Här har sagts, att bestyren med veckomålsmottagningen är af den viktiga natur, att de icke kunna anförtros åt en registrator. Jag vill till en början uttala min förundran öfver, att man strängt poängterar ordet »registrator». För min del tror jag, att en registrator kan vara en mycket förståndig man, och framför allt äro registratorerna vanligtvis mycket ordentliga, ty det få de vänja sig vid genom diarieföringen, där det just kommer an på ordentligheten. Några vidare svåra kasus kan jag åtminstone icke erinra mig förekomma vid veckomålsmottagningen. Skulle det någon gång vara tveksamt, med hvilken eller med huru många parter ett mål exempelvis skall kommuniceras, saknar en registrator ingalunda tillfälle att därom konferera med någon af kamraterna inom verket, för hvilken han har förtroende, äfven om man icke, såsom man tänkt sig i den reservation, som af några revisionssekreterare afgifvits, skulle uttryckligen inrymma befogenhet för registratorn att med begäran om råd och upplysningar vända sig till revisionssekreterarne. Detta sistnämnda skulle man ju

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

kunna göra, om man så ville, men jag tror dock, att saken löses af sig själf i praktiken, och skulle det, som sagdt, någon gång yppa sig någon svår kasus, kan han ju fråga någon af sina kamrater inom verket, men i allmänhet är det inga svårigheter, utan allt hänger på ordentlighet och vana att se upp, och det är det, som en registrator förvärfvar sig genom sina andra göromål på registratorskontoret. Man bör betänka, att diariet och allt hvad som därmed sammanhänger egentligen är själfva hjärtat i verket; om det kommer i olag, kan hela maskineriet gå sönder. Men att sköta diariet, därtill är registratorn god nog; där säger man icke, att det icke går an att anförtro detta viktiga bestyr åt en registrator! Jag vågar säga, att diarieföringen är viktig och ganska svår; det förekommer fall, där registratorn skall se efter, att målen blifva konfererade, och en hel del andra saker af mycket ömtålig natur åligga honom, så att om en olycka skall ske, kan den lika lätt ske vid själfva diarieföringen som senare. Jag vill också säga, att jag tror, att man betydligt öfverskattar den kontroll, som vederbörande revisionssekreterare, den, som har veckan, kan utöfva på protokollssekreterarens befattning med veckomålen. Vi skola komma ihåg, att det många gånger är så, att protokollssekreteraren är gammal och beprövad i tjänsten, medan revisionssekreteraren är alldeles ny i verket, kommen direkt från ett annat område, och icke alls känner till de saker, han nu har att handlägga; denne unge herre kommer nu upp för att kontrollera den andre, som är mycket styfvare än han själf i de saker, hvarom det är fråga. Får revisionssekreteraren stanna en tid i verket, kan det hända, att han blir styfvare än den andre, men det är icke säkert. Därtill kommer, att då revisionssekreteraren verkställer denna granskning, befinner han sig i, om jag så får säga, mindre stridbart skick än vanligt; just då är han nämligen bekymmersam med anledning af sin hart nära förestående föredragning inför högsta domstolen; han har hufvudet fullt med tankarne på de stora och viktiga saker, som han skall föredraga; det kan hända, att tiden, som han haft att förbereda sin föredragning på, varit knapp, att han dessutom haft svåra mål, som växt honom öfver hufvudet. Han är alltså nervös, och det må förlåtas honom, och i det tillståndet skall han skickas till att förrätta fullständigt mekaniska göromål, ett arbete, som icke har annat ändamål än att söka finna fel i hvad som presterats af dessa erfarna protokollssekreterare, som gjort i ordning handlingarna. Jag kan icke finna det vara lämpligt att ha kvar den nuvarande ordningen. Jag har själf varit revisionssekreterare i flera år, och jag vet, med hvilket lidande veckomålsmottagningen var förenad, och därom voro vi samtliga revisionssekreterare öfverens, att det var otäckt att gå upp till detta rent mekaniska göromål, just då vi hade så mycket annat, långt viktigare saker, i tankarne. Det förefaller mig, som om man här först och främst af kärlek till det gamla — och det är en känsla, som jag böjer mig för, och den förefinnes ju i stor grad i alla gamla verk — och dessutom vidare af fruktan för en inbillad fara icke vågade taga ut steget härvidlag. Skall en olycka hända, kan den — jag upprepar det — likaväl hända med diariet, och ingen må tro, att det blir mera anledning till, att en olycka skall kunna ske, om registratorn skulle få sköta de

göromål, som jag här förut talat om. Registratorn har ju i alla fall målen hela tiden inne hos sig, och man skulle då kunna komma ifrån hela detta sicksack fram och tillbaka mellan registratorskontoret och revisionssekreterarbyråerna. Registratorn skulle då efter hand kunna vidtaga en del åtgärder och därigenom skulle icke så litet kunna vinnas. Om vi tänka på det första handgreppet, att hofrättsakten skall infordras, så skulle ju registratorn utan någon omgång genast kunna skrifva till vederbörande hofrätt, och då kunde akten vara inne redan samma vecka, som den infordrats. Nu däremot är det så ställdt, att på vederbörande revisionssekreterarbyrå vidtages aldrig mer än *en* åtgärd under den vecka målet ligger där, därefter går målet tillbaka till registratorskontoret och hvilar där, till dess att nästa åtgärd behöfver vidtagas, då målet går tillbaka till revisionssekreterarbyrån. Detta måste ju leda till tidsutdräkt, och det är verkligen underligt, att de, som äro rädda för att målen skola blifva fördröjda genom en ren olyckshändelse, dock vilja bibehålla ett system, som faktiskt leder till, att en hel del mål under alldeles normala förhållanden i någon mån fördröjas. Skulle nu verkligen den olyckan hända, att något misstag blir begånget på registratorskontoret och ett mål blir lottadt, som rätteligen ej skolat gå på lottning, så behöfver icke detta innebära någon risk, då det ju må åligga revisionssekreterarne, om de sköta sig, som de skola, att, så snart som de fått nya mål lottade på sina respektive rotlar, gå igenom dem och se efter, att allt är i sin ordning. Med dessa mål, som lottas, är det ju icke så stor brådska; de ligga rätt länge på rotlarna och kunna kanske icke bli föredragna på ett helt år. Hvad de stannande målen beträffar, så skulle ju äfven där en olycka kunna ske, men den kan ju likaväl ske med det andra sätt, som nu tillämpas.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Jag tror för öfrigt icke, att det är nyttigt att ordna det så, att de underordnade alltid ha den känslan, att allt hvad de göra skall kontrolleras af en öfverordnad, utan det är väl bättre att stärka deras självförtroende och låta dem sköta sig på eget ansvar.

Reservanternas förslag medför betydande lättnader för revisionssekreterarne. De slippa enligt detsamma det enerverande bestyret med veckomålsmottagningen just vid tiden för deras föredragning inför högsta domstolen, och genom den andra reform, reservanterna föreslagit, nämligen att expeditionen skall försiggå på registratorskontoret, befrias revisionssekreterarne från åtskilliga göromål efter föredragningen, så att de då kunna omedelbart börja förbereda målen till nästa föredragning. Dessa två reformer i förening, nämligen veckomålsmottagningarnas ordnande på annat sätt och expeditionsgöromålens öfverflyttande på registratorskontoret, böra, icke annat än hvad jag kan se, kunna medföra högst betydlig minskning i revisionssekreterarnes arbete. Jag anser det för min del icke alls vara uteslutet, att efter de af mig nu förordade reformernas genomförande en del af de i kungl. propositionen omnämnda förordnandena såsom revisionssekreterare kunna undvaras, hvarigenom besparingar kunna ske.

Hvad nu lottningen beträffar, må jag säga, att om man kunde på något sätt närma sig det mål, som antydts i reservationen, skulle därigenom uppstå en kolossal lättnad i arbetet både för revisionssekre-

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

terarne och högsta domstolen. Huruvida man kan helt afskaffa lottningen, det får ju undersökningen visa. Det är ju mycket möjligt, att det blir en del slumpmål öfver, som man ej vet hvar man skall placera, men därför behöfver man icke afsäga sig de fördelar, som skulle uppstå genom en större klassificering af målen.

Jag skall för min del då be att få instämma i den af herr Larsson m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen med de af herr Ekman i Göteborg föreslagna ändringar däri, men man har gjort mig uppmärksam på, att det insmugit sig ett skriffel i det yrkande, som herr Ekman nyss här läste upp. Han hade nämligen kommit att i det stycke, som handlar om semester, öfverhoppa ordet »skrifbiträdena». Å nämnda ställe i det af herr Ekman föredragna yrkandet, hvilket motsvarar sid. 16, 4:e stycket uppifrån i utskottsutlåtandet, skulle alltså efter ordet kanslisten tilläggas orden »och skrifbiträdena».

Med denna förändring ber jag att få yrka bifall till den nämnda reservationen.

Herr Ekman i Mogård: Herr vice talman! Jag har begärt ordet endast för att för formens skull instämma i det yrkande, som nu framställts af herr Åkerman.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! I fråga om antalet revisionssekreterare har det icke rådt någon skiljaktig mening mellan reservanterna och utskottet. Jag vill allenast i anledning af herr justitieministerns yttrande om behofvet af 15 på fast stat anställda revisionssekreterare göra ett litet inkast. Såsom ett af de mycket vägande skäl han anförde, för att det skulle uppföras 15 revisionssekreterare på ordinarie stat, angaf han, att det var endast två af de ordinarie revisionssekreterarna, som sysselsatte sig med de uppdrag, hvartill de egentligen voro kallade. Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att »när hvar och en sin syssla sköter, så går det väl, ehvad oss möter». Det vore synnerligen intressant, om Kungl. Maj:t försökte låta bli att plocka bort från revisionen de bästa krafter, som revisionen har till förfogande. Man skulle då få ordinarie krafter för att förbereda de ärenden, som egentligen äro afsedda att där behandlas. Om nu Riksdagen bifaller det förslag, Kungl. Maj:t framställt, att ge anslag till 15 revisionssekreterare, så ha vi vunnit det, säger justitieministern, att vi skulle få fem ordinarie tjänstemän att utföra de uppdrag, till hvilka Riksdagen har anslagit 15 ordinarie aflöningar. Ja, det är sannerligen mycket vackra utsikter, som vi därmed skola få för att i framtiden få revisionsarbetet utfördt på det ändamålsenligaste och för rättsväsendet mest bärande sätt! Den uppfattningen kan jag för min del icke vara med om att tillstyrka, utan jag vill i stället tillråda Kungl. Maj:t att försöka låta revisionssekreterarna utföra de uppdrag, som de enligt sin instruktion skola utföra. Nu är det visserligen så, att Kungl. Maj:t för sina speciella utredningar behöfver krafter, men det är väl ändå icke så dåligt ställdt med den juridiska utbildningen här i landet, att icke sådana skulle kunna tagas från annat håll. Dessutom finnes det ju en hel del revisionssekreterare, som gått ifrån revisionssekreterargöromålen och öfvergått till mindre kräfvande sys-

selsättningar. Dem kunde man inkalla till dessa kommittéer, där arbetet icke är af den brådskande och uppslitande natur, som i revisionen. Icke tror jag, att Kungl. Maj:t skall bli utan arbetare för att utföra nödiga juridiska utredningar för de lagförslag, som skola föreläggas Riksdagen. Kungl. Maj:t kan taga från andra källor än precis bara från nedre justitierevisionen.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Sedan vill jag säga, att jag fullkomligt gillar den uppfattningen, att man, så långt det är möjligt, skall, när fortlöpande arbete med jämn sysselsättning förefinnes för tjänstemännen, gifva dessa ordinarie anställning; men här hafva både justitieministern och alla andra, som yttrat sig i den föreliggande frågan, häfdat den uppfattningen, att revisionssekreterargöromålen äro mera göromål af öfvergående natur. Det är väl ändå icke precis för lönens skull, som en hel del af våra skickligaste jurister söka till nedre justitierevisionen, ty de ha i regel en möjlighet i närvarande tid att efter andra måttstockar beräkna sin inkomst; utan det är väl närmast därför, att anställning här skänker åt juristen en möjlighet till vissa äreposter i samhället, och det är därför han reflekterar på dessa befattningar, där ersättningen sålunda icke uteslutande bör vägas med så och så många kronor om året för den där utförda gärningen.

Jag kan sålunda icke på något som helst sätt se, att utskottets uppfattning i detta fall skall vara hindrande för en nödig rekrytering af blifvande arbetskraft. Kommer så därtill, hvad justitieministern ställt i utsikt, att revisionssekreterarna skulle äga möjlighet att återgå uti sina förra sysselsättningar vid hofrätten, så blir ju detta i viss mån en styrka för hofrättens juridiska kvalifikation å ena sidan; och äfven om detta skulle i någon mån hindra avancemanget inom hofrätterna för deras egen personal, så blir väl å andra sidan komkurrensen om domsagorna i riket då icke så stor, som för den händelse dessa ensamma hänvisades att bära hela konkurrensen af de från nedre justitierevisionen utgående revisionssekreterarna. Jag hyser sålunda ingen farhåga för att med det förslag, som i detta fall innebäres i utskottets hemställan, den juridiska kapaciteten icke skall bli företrädd i nedre justitierevisionen.

Sedan skall jag be att få säga några ord i fråga om själfva omorganisationen. Det är ju synnerligen vanskligt för en person, som uti dessa stycken är mycket litet insatt, att bedöma ett så invecklad ämne, men det må tillåtas en icke jurist att säga några ord äfven i föreliggande fråga. Vi sträfva öfverallt och allestädes efter att icke använda öfverkvalificerad arbetskraft. Vi sträfva efter att förenkla arbetsmetoderna, så att resultatet af arbetet skall bli det största möjliga med minsta möjliga arbetskraft. Då dessa nydaningssträfvanden hittat in till och med i nedre justitierevisionen — låt vara, att, som justitieministern uttrycker sig, det endast är 11 stycken af nedre justitierevisionens yngre jurister, som omfattat denna tanke — då synes det mig, att tanken icke därför mister i styrka och bärighet; och det skulle vara synnerligen intressant, om man med denna omorganisation skulle kunna lägga sakerna så, att man äfven i fråga om juristernas tjänsteutöfning icke skrefve om samma sak 20 gånger, utan att saken kunde komma så enkelt fram till människorna, som skola lefva efter

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

besluten, att de kunde sätta sig in i dem och begripa dem. De tre reservanterna i nedre justitierevisionen ha här konstaterat, att i högsta domstolen nedlägges det ett jämförelsevis drygt arbete på att omformulera hofrättsutslag, så att säga omskrifva dessa utslag, så att de skola komma i någorlunda öfverensstämmelse med behandlingen i högsta domstolen. Dessa tre revisionssekreterare ha anvisat en utväg, som skulle gå därpå ut, att hofrättens utslag eller hofrättens dom icke behöfva omskrifvas i högsta domstolen, utan högsta domstolens utslag kan läggas som en så att säga omslagsresolution om handlingarna. Det förefaller mig, som om en sådan förenkling af rättsproceduren skulle i högst afsevärd grad vara ägnad att förminska onödigt arbete, och om det nu föreligger en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning om, huruvida man icke med tillämpning af nu antydda metoder skulle kunna komma till en förenkling i hela arbetsproceduren, förefaller det mig synnerligen märkvärdigt, om icke Andra kammaren åtminstone för sin del skulle kunna bifalla ett sådant skrifvelseförslag och i så måtto vara med om en omläggning af organisationen af hela detta verk.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till det yrkande, som framställts af reservanterna och särskildt utformulerats af herr Åkerman.

Herr Lindhagen: Jag borde ju också ha viss sakkunskap i förevarande ämne, då jag i många år tjänstgjort som revisionssekreterare. Jag har emellertid af vissa skäl icke haft tillfälle att, såsom vederborts, sätta mig in i det förevarande förslaget, men med den erfarenhet jag har om tjänstgöringen, måste jag för min del instämma med reservanterna, hvilkas förslag jag tror och hoppas är det, som af de föreliggande förslagen bäst skall tillgodose verkets och allmänhetens intressen.

Emellertid måste man här säga sig, att det icke är sagdt, att detta förslag är det allra bästa. Det tycker jag någon bör ha sagt ut från denna plats, och erfarenheten får visa, hur det kommer att gå. Särskildt tror jag, att det hade varit mycket bättre, att hvarje revisionssekreterare fått sitt särskilda skrifbiträde. Man hade då fått enhetlig organisation, och då hade man fått en ordinarie tjänstemannakår i dessa skrifbiträden. Nu är systemet dessutom anlagdt på extra amanuenser utan befordringsutsikter, och detta har till följd, dels att man skapar en tjänstemannaklass, som skall förrätta ett ordinarie arbete, men icke får ordinarie anställning, hvilket strider mot de principer, som äro riktiga, och dels att denna amanuenskår blir svår att rekrytera; det blir ständiga ombyten och det är klart, att verket däraf kommer att lida.

Orsaken, hvarför jag särskildt begärt ordet, har dessutom varit, att jag velat framhålla två detaljer, som ej förut här berörts. Den ena är, att det faktiskt är mycket synd om de nuvarande extra tjänstemännen. Jag har icke kunnat upptäcka — kanske står det någonstans i justitieministerns anförande, men det står icke alls i utskottets betänkande — ett beklagande af det offerväsen, som här är fråga om att anställa. Dessa extra tjänstemän ha ju gått till Konungen med

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

en underdånig framställning och framhållit, att en så stark reduktion af en tjänstemannakår ingenstädes förekommit. Ibland dem finnes det personer, som ända till 10 eller 20 år tjänstgjort i revisionen och innehaft protokollssekreterarförordnande ända inemot 9 år samt byggt hela sin framtid på detta; de ha bränt sina skepp på alla andra håll, och nu kommer omregleringen, som sätter dem utan framtidsutsikter. Jag tror, att statsverksamheten bör gå ut på, att man skall se till att ingen enskilds rätt kränkes, och är denne enskilde också bara en enda man, så är ur hvarje särskild individs synpunkt sedt hans rätt lika helig och beaktansvärd som hundratusendens. Den klagoskrift, som dessa tjänstemän nu inlämnat till Konungen, tycker jag borde ha beaktats något mera, och det skär åtminstone mig i hjärtat, att en sådan löneregler ing skall gå ut öfver så många offer, som det verkligen blir i det här fallet. Jag har nu icke någon utväg för min del att kunna hjälpa dem, men jag har önskat, att det skulle stå någonstädes, att en sådan statsverksamhet, där man icke bryr sig om, hur det går ut öfver den enskilde, är en verksamhet, som bör undvikas, eller att man åtminstone bör mildra öfvergången, där man så kan. Det är klart, att icke kan man gifva verket en olämplig organisation för att tillgodose dessa tjänstemän, men man kunde tänka sig att utfinna öfvergångsbestämmelser för dessa; och i hvarje fall bör det vara Kungl. Maj:t angeläget att se till, att dessa människor bli befordrade på annat håll. Jag har i deras intresse velat säga detta. Måhända kan jag, om tid och krafter det medgifva, bli i tillfälle — om reservationen antages — att, till gagn för de många tjänstemän, som det här går ut öfver, upptaga detta såsom en sådan under riksdagen timad händelse, som kan föranleda motion. Det var den ena saken.

Den andra saken var, att det finnes här i staten upptaget 12 skrifbiträden. Det är en mycket underlig historia med de här kvinnliga skrifbiträdena i statens verk och deras anställande på ordinarie stat, som det så länge varit fråga om. Det sades först, när de första ämbetsverken började att regleras: vi kunna icke taga dem med nu, utan vi taga dem sedan, alla på en gång. Löneregleringskommittén föreslog då ett minimum af 1,200 kronor och ett maximum af 1,800 kronor för dessa biträden; och man väntade, och man väntade otåligt. Men så plötsligt smugglades det in i fjol i fångvårdsstyrelsens stat ett modellskrifbiträde, hvars lönefråga skulle lösas för sig själf och vara förebild för kommande regleringar. Det förslaget undgick mig tyvärr på den undangömda plats, som det hade fått, och jag hade ingen kännedom om saken, förrän då utskottets betänkande förelåg. Annars skulle jag hafva bråkat ohyggligt med Kungl. Maj:ts förslag och väckt motion för att få det ändradt. Jag tycker, att det var tråkigt, att detta modellbiträde kom just till justitiedepartementet, där man tydligen icke alls varit i kontakt med de stora löneregleringsfrågorna.

Därför kom också löneregleringen för det där modellbiträdet i fångvårdsstyrelsen i fjol att stå alldeles på hufvudet. Först hade, såsom jag nyss nämnt, löneregleringskommittén föreslagit minst 1,200 kronor och högst 1,800 kronor, och detta förslag har Stockholms stad tagit till förebild för sin löneregler ing och nu fastställt för sina kvinnliga skrifbiträden. Men Kungl. Maj:t i justitiedepartementet föreslog

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

blott ett maximum af 1,500 kronor; och vidare föreslogs den gamla ålderstilläggsordningen med två ålderstillägg med 5 års mellanrum i stället för det Tenowska systemet, som man förut användt. Men än vidare: Kungl. Maj:t föreslog, att man skulle sätta ej mindre än 29 $^1/_6$ % af aflöningen som tjänstgöringspenningar, i stället för att Stockholms stad rättvisligen satt tjänstgöringspenningarna för de lägsta kategorierna till 20 %, för de därnäst till 25 %, och för de högst aflönade till 30 % af aflöningen. Nu skulle det försökas här i riksdagen, att detta skrifbiträde skulle få något mera, och därför ökades maximiaflöningen till 1,600 kronor; men det blef ännu värre i andra afseenden, i det att i stället 37$^1/_2$ % af aflöningen beräknades såsom tjänstgöringspenningar.

Jag vet icke, hvarför justitiedepartementet i det här afseendet varit så elakt, om jag så må säga, mot dessa skrifbiträden. När en sådan sak kommer in till Riksdagen för en enstaka persons räkning, så får den för öfrigt icke samma vikt som då det är fråga om att lösa den på en gång för en hel kår. Detta har varit till mycket stor skada för de kvinnliga skrifbiträdena. Emellertid finns det i alla fall utsikt till att det skall bli en allmän lönereglering för de kvinnliga skrifbiträdena, ty det finnes en hel del verk, där dessa biträden, i afvaktan på den stora allmänna regleringen, ännu icke kommit att uppföras på ordinarie stat.

Vid denna riksdags början frågade jag vederbörande i departementet — man har ju bara 10 dagar på sig för motioners väckande — om det icke detta år skulle bli några särskilda skrifbiträden efter förebild af det där modellbiträdet i fångvårdsstyrelsen i fjol. Det sades då, att det bara skulle bli ett, nämligen i medicinalstyrelsen, och med anledning däraf har jag väckt en motion om att den provisoriska lönereglering för detta verks skrifbiträde, som nu äger rum, icke skall hindra, att de kvinnliga skrifbiträdena längre fram, när deras lönefråga skall afgöras i hela sin vidd, få en riktig lönereglering efter de grunder, som jag antydt, och som Stockholms stad antagit. Men så upptäckte jag i går till min öfverraskning och bedröfvelse, att här å nedre justitierevisionens stat finnas uppförda icke mindre än 12 skrifbiträden, som skola dela öde med det där skrifbiträdet i fångvårdsstyrelsen i fjol. Jag frågade då ånyo vederbörande, och de sade, att de hade glömt bort det; och nu står jag i den brydsamma belägenheten, att jag i år väckt motion om ett skrifbiträde i medicinalstyrelsen, men icke om de 12 skrifbiträdena i nedre justitierevisionen.

Under sådana förhållanden finnes det intet annat för mig att göra, än att jag i denna sak får nöja mig med detta uttalande och hoppas, att med anledning af min motion rörande medicinalstyrelsen frågan skall komma på rätt bog, när vi komma till medicinalstyrelsens stat, och att man då skall göra det uttalandet, att denna reglering icke är ett definitivt afgörande för framtiden. Man har ju ock i år underlåtit taga med denna skrifbiträdeskår i dess helhet; man hann nämligen icke med både den frågan och den andra frågan om kvinnors utnämning och befordran till vissa statstjänster, och därför fick skrifbiträdenas lönefråga hvila till nästa år.

För öfrigt hafva vi ett prejudikat i saken — det nämnde jag förut i dag — nämligen att vaktmästarna i fjol fingo sig tillerkändt ett

andra ålderstillägg, oaktadt de icke fått det i de förut nyreglerade staterna. Då förklarades, att i den punkten skulle man göra om den nyligen skedda löneregleringen i andra stater; och det har Kungl. Maj:t i år föreslagit.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Jag har med dessa ord velat uttrycka den förhoppningen, att samma rättvisa måtte vederfaras de nu ifrågavarande kvinnliga skrifbiträdena.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till reservationen.

Herr Petrén: Herr vice talman! Jag har begärt ordet för att göra några påpekanden utöfver hvad som framkommit under den hittills förda debatten. Jag tror, att man inför denna löneregleringsfråga har ett starkt intryck af att få verk äro svårare att reglera förhållandena för än detta. Orsakerna härtill äro många. Svårligen kan emellertid förnekas, att i det skick, hvari denna regleringsfråga nu föreligger, densamma ej verkar fullt tillfredsställande.

Det är nog, som sagdt, många anledningar till att det är särskildt svårt att reglera förhållandena för nedre justitierevisionen. Ser man på revisionssekreterarna eller de tjänstinnehafvare, som äro föredragande i högsta domstolen, är det alldeles tydligt, att utgångspunkten för regleringsförslaget i denna del är, att dessa tjänstemän icke afses att skola stanna på dessa platser för lifstiden. Själfva arbetssättet är ju ock sådant, att i regel de, som innehafva dessa föredragandebefattningar, endast ett begränsadt antal år lämpligen kunna fortsätta med arbetet. Det är klart, att denna omständighet skall vålla synnerliga svårigheter, då det gäller att fastslå antalet ordinarie revisionssekreterare. Å ena sidan är det ju nämligen så, att under nu angifna förhållanden skäl tala för, att samtliga revisionssekreterare kunde ställas så att säga på cirkulation, eftersom de ändock icke komma att stanna på dessa platser för lifstiden; men å andra sidan är det klart, att om man ordnar det så, blifver följden den, att de verk, de tillhöra, komma att lida ej ringa men af ett dylikt system. De komma ju i allmänhet från hofrätterna. Blefve de nu icke ordinarie i revisionen, skulle det till följd däraf blifva olidliga vikariatsförhållanden i hofrätterna. Dessa två synpunkter brottas med hvarandra, då det gäller att bestämma antalet ordinarie revisionssekreterare; och vissa olägenheter uppstå härutinnan, huru man än ordnar det. Anställer man många ordinarie, blifver svårigheten att vinna den nödiga cirkulationen i revisionssekreterararbetet större; anställer man åter få ordinarie, blifver svårigheten med de många vikariaten i hofrätterna så mycket större.

Jag har närmast begärt ordet i denna fråga med anledning däraf, att det finnes i statsutskottets motivering ett uttalande angående en proposition, som är att förvänta till detta års Riksdag och som skall möjliggöra en cirkulation tillbaka till hofrätterna från revisionen. Statsutskottet har nu i sin motivering ifrågasatt, att denna tillärnade anordning kanske icke vore så lämplig. Med anledning häraf vill jag såsom min uppfattning säga, att skall man väga olägenheterna mot fördelarna af en dylik cirkulation, så synes det mig, att starka skäl

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

tala för att till hofrätterna få tillbaka från revisionen en del krafter, som genom sin under revisionssekreterararbetet vunna rikare erfarenhet kunna blifva till gagn för det arbete, som påhvilar hofrätterna. Jag tror därför icke, att man bör ställa sig alltför afvisande emot den tanken att genom viss ändring i de för hofrätterna gällande aflöningsbestämmelserna möjliggöra för revisionssekreterare, som tröttnat på arbetet i revisionen, att gå tillbaka till hofrättsarbetet. Men det är gifvet, att det måste beredas garantier för, att detta icke sker i en sådan omfattning, att det verkar förryckande på befordringsförhållandena inom hofrätterna och att vid tillämpningen nödig urskillning måste iakttagas.

Hvad nu öfriga tvistefrågor beträffar, skulle jag i fråga om lottningssystemet, som gifvetvis är en af de frågor, som härvidlag hafva det allra största intresset, vilja säga, att man i fråga om målens fördelning mellan revisionssekreterarna gifvetvis bör sträfva efter att i all den mån sådant är möjligt låta den speciella erfarenhet och sakkunskap, som finnes hos vederbörande föredragande, komma till sin rätt. Med andra ord, allt, som har till syfte en fördelning af målen efter deras kvalitet, är efter min mening ändamålsenligt och värdt att stödjas. Däremot har jag mina tvifvel, huruvida det är klokt att låta icke kvalitetssaker fördelas efter de olika landsändar, hvarifrån de härröra, så att hvarje landsdel finge sina särskilda föredragande af dylika mål. Jag tror icke, att man med en sådan anordning skall kunna utvinna så mycket bättre och större arbetsresultat, som reservanterna tyckas förmena. Jag håller sålunda före, att alla mål, som på grund af sin beskaffenhet kräfva en speciell erfarenhet och sakkunskap å det föreliggande rättsområdet, såsom vattenrättsmål, sjörättsmål, skiftesmål, krigsrättsmål, patentmål o. s. v., dem är det klokt att lägga på viss rotel; men att fördela äfven andra än kvalitetssaker, allteftersom de komma exempelvis från Skånska hofrättens domvärjo eller från Götaland eller Norrland, däri tror jag icke att det ligger en så stor vinst, som man i första ögonblicket kanske föreställer sig. Det är nog så, att exempelvis skillnaden mellan mål från städer och stadsliknande samhällen, å ena, samt mål från rena landsbygden, å andra sidan, är från synpunkten af arbetsmaterialets fördelning af större betydelse än olikheterna i fråga om de respektive landsändar, hvarifrån målen härröra.

Jag har haft ganska svårt att taga position i fråga om organisationen af registratorskontoret, men min uppfattning är den, att det är mera ändamålsenligt att ordna denna fråga i enlighet med reservanternas förslag än efter den kungl. propositionen. Det är nämligen min tro, att detta förslag bygger på en sund arbetsfördelning, som kommer att å ena sidan bereda revisionssekreterarna en önsklig lättnad i arbetet och å andra sidan trygga en enhetlig behandling af veckomålen. Riskerna af den ifrågasatta anordningen blifva säkerligen icke så stora, om man blott genom därför afpassade löneförmåner till förste registratorstjänsterna lyckas vinna personer med nödiga kvalifikationer.

I fråga om kansliets organisation hyser jag starka tvifvel, huruvida det af Kungl. Maj:t framlagda förslag, som följes af såväl reser-

vanterna som utskottet, nämligen med bibehållande af 12 amanuenser, är det lyckligaste. Jag vågar förmena, att det varit klokare, om man icke slagit in på denna väg, samt att endera af de två andra ifrågasatta utvägarna, nämligen antingen den med 11 protokollssekreterare eller den med de många skrifbiträdena, hade varit mera ändamålsenlig.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Nu finnes det ytterligare några saker, som jag skulle vilja i korthet beröra, eftersom ingen annan omnämnt dem. Efter hvad jag förut yttrat, är jag sinnad att gifva min röst för reservanternas förslag i fråga om registratorskontorets organisation och hvad därmed sammanhänger; men jag anser mig därvid skyldig påpeka, att reservationen är behäftad med en brist, som ingen af de föregående talarna, såvidt jag hört, har vidrört, nämligen den, att motiveringen gifvetvis är byggd på den förutsättningen, att två kanslister behöfvas å detta kontor, under det att i den af reservanterna föreslagna staten icke kunnat upptagas mer än en kanslist på grund af det förhållandet, att det icke i någon motion påyrkats större anslag, än Kungl. Maj:t begärt. Uppenbarligen tänka sig reservanterna, att vid nästa års riksdag en ny kanslisttjänst skall inrättas på registratorskontoret, ty i annat fall blir det för litet arbetskraft på detta kontor.

Vidare hafva reservanterna nödgats från anslaget till amanuenser, tillfälliga skrifbiträden och gratifikationer åt extra ordinarie tjänstemän m. m. stryka 2,700 kronor för att såmedelst komma ned till slutsiffran i Kungl. Maj:ts proposition, som ju är den högsta, till hvilken reservanterna kunna komma, då ej i motion förts fram något yrkande om högre anslag. Det är gifvetvis en ganska betänklig sak att nödgas stryka 2,700 kronor på detta anslag, hvaraf väl blifver följden, att de allmänna besparingarna under nästa år måste tagas till hjälp för — förutom kanslistgöromålens bestridande — äfven de ändamål, som med ifrågavarande anslag afses.

Jag har ansett mig böra påpeka dessa förhållanden, på det att det icke må blifva någon öfverraskning, om det, i händelse af bifall till reservationen, nästa år kommer en proposition med begäran om ökadt anslag i nu förevarande båda hänseenden. Min uppfattning är emellertid, att reservationen det oaktadt innefattar den lösning, som är den mest ändamålsenliga och fördenskull bör följas.

Det finnes ytterligare två saker jag skulle vilja påpeka, af hvilka den ena utgör ett bevis på, huru man kan stelna i formerna vid Riksdagens handhafvande af löneregleringsfrågor.

Det förhåller sig så, att en protokollssekreterare enligt såväl utskottets som reservanternas förslag har ett fullständigt begränsadt arbetsområde, som närmast består däri, att han skall föra protokoll i högsta domstolen äfvensom utföra det förberedande arbetet med uppsättande af doms- och utslagsrubriker m. m., hvarförutom han enligt utskottets förslag tillika skall ombesörja expedierandet af domar och utslag. Allt detta arbete är emellertid till omfattningen absolut begränsadt. Det är icke så, att han har en mängd akter på hyllan, så att han kan taga ned flera, när han afverkat dem han haft om händer, utan hans arbete är begränsadt till vissa bestämda akter. Vidare är hans arbete icke så ordnadt, att han vid dess fullgörande behöfver

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

sitta på tjänsterummet, utan kan han förlägga arbetet delvis till hemmet. Allt detta hindrar emellertid icke, att såväl utskottet som reservanterna finna det lämpligt, att i de till staten hörande bestämmelserna stadgas skyldighet för dessa protokollssekreterare att tjänstgöra i medeltal minst sex timmar hvarje söckendag, utan att någon föreskrift lämnas om att deras arbete skall vara förlagdt till tjänsterummet, d. v. s. man vill tvinga dessa protokollssekreterare att sitta vid sitt skrifbord, hemma eller å tjänsterummet, minst sex timmar dagligen, ehuru deras arbete är fullständigt begränsadt till sin omfattning. Det är en anordning, som naturligtvis är alldeles absurd, men detta visar, huru man i riksdagsarbetet kan stelna i formerna.

Slutligen vill jag påpeka ännu en sak, som ådagalägger, hur svårt det är att i dessa löneregleringar, trots all därå nedlagd omsorg, helt undvika ojämnheter i aflöning vid befordran till högre tjänst. Min anmärkning här gäller såväl reservanternas som utskottets förslag. Om jag tillämpar den bestämmelse i aflöningsvillkoren, som jag åsyftar, först på utskottets förslag till stat, så finnes däri upptagen en kanslisttjänst, hvars innehafvare har 4,000 kronor i grundlön; och det är tänkt, att denna plats skulle vara ett trappsteg till registratorstjänsten, som aflönas med 500 kronor mera, d. v. s. med 4,500 kronor. Båda dessa tjänster berättiga sin innehafvare till tre ålderstillägg, hvartdera på 500 kronor. För att icke en person, som innehar kanslisttjänsten, skall få mindre lön vid befordran till den högre tjänsten, har man medgifvit honom att tillgodoräkna sig de ålderstillägg å den högre tjänsten, som måste tilläggas honom, för att hans aflöning i denna icke skall understiga den aflöning, han å den gamla tjänsten åtnjöt. Om jag jag tager ett fall, som ligger mycket nära ett, som faktiskt nu föreligger inom justitiedepartementet, eller att det finnes en kanslist, som tjänstgjort nio år, då den öfverordnade tjänsten blir ledig, så gestaltar sig förhållandet på följande sätt. På den nuvarande tjänsten sitter han med en grundlön af 4,000 kronor; han har därå intjänat ett ålderstillägg på 500 kronor och har dessutom tjänat fyra år för nästa ålderstillägg, så att han skulle erhållit inalles 5,000 kronor ett år därefter. Söker han nu den högre tjänsten, hvilken han i normala fall borde hafva anspråk att erhålla, blifver följden, att han å denna tjänst visserligen får 4,500 kronor i grundlön, men han går miste om de fyra år han redan har intjänat för nästa ålderstillägg. Detta verkar så, att han under hvartdera af det andra, tredje, fjärde, femte, sjunde, åttonde, nionde och tionde året efter sin befordran kommer att uppbära 500 kronor mindre, än om han stannat kvar i den lägre tjänsten. Under loppet af de tio första åren efter vunnen befordran får han sålunda sammanlagdt 4,000 kronor mindre i arfvode af staten, än om han ej sökt befordran; under de nästpåföljande fem åren får han lika stort arfvode och först från och med det sextonde till och med det tjugutredje får han tillbaka den summa å tillhopa 4,000 kronor, hvarmed hans löneinkomst på grund af befordringen under de första tio åren blifvit minskad. Först sedan han i 23 år innehaft denna högre tjänst, börjar han alltså få en ökning i inkomster, för den händelse han då lefver.

Om jag tillämpar samma bestämmelse i aflöningsvillkoren å reser-

vanternas förslag till stat, så visar sig äfven därvid, huru svårt det är att fullt tillfredsställande ordna hithörande förhållanden. Här hafva vi en registrator och fyra protokollssekreterare, som hafva hvardera en grundlön å 4,500 kronor. Ofvanför dem finnas två förste registratorstjänster med en grundlön af 5,800 kronor och till hvar och en af samtliga dessa tjänster finnas ålderstillägg på 500 kronor. Om nu en person, som innehar en af dessa lägre tjänster, vid öfvergången till den högre tjänsten tjänat in sina tre ålderstillägg å den lägre tjänsten, har han 6,000 kronor i aflöning. Grundlönen till den högre tjänsten är 5,800 kronor, men aflöningsvillkoren äro skrifna så, att den ifrågavarande personen har rätt att omedelbart inträda i det första ålderstillägget till denna tjänst, hvarigenom han kommer upp till 6,300 kronor, d. v. s. han får på den nya tjänsten genast 300 kronor utöfver hvad han borde haft. Det är gifvetvis mycket svårt att skrifva dessa bestämmelser, så att de ej i vissa fall medföra någon ojämnhet, men jag har ansett mig böra påvisa, huru de verka, för öfvervägande, i samband med kommande regleringar, om sådan ojämnhet möjligen står att undvika.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Då jag har för princip att såsom själf tjänsteman aldrig göra något yrkande i lönefrågor, gör jag det ej heller nu, men jag har velat göra dessa uttalanden med anledning af det föreliggande betänkandet.

Herr Andersson i Skifarp: Herr vice talman, mina herrar! Det är mycket svårt för en icke jurist att yttra sig i frågor af denna art, men då man deltager i utskottsbehandlingen af vissa frågor, blir man också nödgad att taga ställning till desamma. Så har jag i det föreliggande fallet sökt göra så godt jag kunnat och jag förmodar, att äfven de öfriga utskottsmedlemmarna, så gjort. Därvid ha vi icke kunnat annat än söka såvidt möjligt följa de sakkunniges yttrande i ämnet. Ser man då till hvad som uttalats af justitierevisionen, som väl i detta fall bör sitta inne med den största sakkunskapen, finner man, att ingen af dess medlemmar velat helt gå den väg, som reservanterna här beträdt, och vi, som icke varit sakkunnige, ha därför icke heller vågat oss på något dylikt.

Då det däremot gällde att taga ståndpunkt till frågan om antalet revisionssekreterare, hade jag för min del intet emot att gå med på det antal, som Kungl. Maj:t begärt, nämligen femton revisionssekreterare, men utskottets beslut blef att stanna vid ett antal af tolf. Förhållandet var nämligen det, att utom de sakkunnige, som yttrat sig, nämligen revisionssekreterarne och en del myndigheter, äfven löneregleringskommittén afgifvit yttrande, på hvilket vi i detta afseende hade att stödja oss. Af kommitténs utredningar, hvilka voro af den beskaffenhet att man icke kunde underlåta att vid dem fästa ett betydande afseende, framgick nämligen, att det antal revisionssekreterare, som kommittén ifrågasatte, nämligen tolf, måste anses till fyllest.

Hvad sedan beträffar kostnaderna för detta verk, så brukar man ju alltid se till att staten skall för ett rimligt pris få det bästa möjliga arbete. Här tyckes den principen icke vara fullt iakttagen. Jag röjer ingen hemlighet, om jag omtalar, att när det yrkande först gjordes, som nu af reservanterna upptagits i fråga om tjänsternas antal, så

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

möttes detsamma genast af den anmärkningen, att på detsamma icke kunde framställas proposition på den grund, att, om lönerna skulle utgå med de ifrågasatta beloppen, totalkostnaden skulle komma att öfverstiga det belopp, som begärts i anslag. Då strök en af reservanterna helt enkelt en af dem ifrågasatt kanslist och sade, att summorna därmed skulle gå ihop. Det lyckades emellertid ej heller då att komma ned till det äskade beloppet, utan han nödgades ytterligare stryka ett belopp af 2,700 kronor, tror jag, på anslaget till amanuensarfvoden och ersättningar för vissa semestervikariat. Därigenom kom han till precis den summa, som Kungl. Maj:t begärt, och då kunde proposition icke längre vägras. Men, mina herrar, hvad är följden? Jo, följden har blifvit, att detta förslag kommit att sakna bärande underlag, och vi hörde af den siste ärade talaren, att Kungl. Maj:t till nästa år torde nödgas inkomma med begäran om anslag till ytterligare en kanslistbefattning och om ökning i anslaget till vikariatsersättningar, och att, intilldess denna ökning blir beviljad, Kungl. Maj:t måste taga af de allmänna besparingarna till aflöning åt en kanslist och till ersättning för vikariat. För att få fram den verkliga kostnaden enligt reservanternas förslag, måste man således till den summa, hvarpå detsamma nu slutar, lägga den ökning, som sålunda kommer att ske. Därmed kommer man upp till en väsentligt högre summa än den reservanterna föreslå, och detta oaktadt kostnaderna för öfvergångsstaten och den ordinarie staten enligt reservanternas förslag öfverstiga motsvarande kostnader enligt utskottets förslag med, om jag icke misstar mig, 9,300 kronor. Tar man hänsyn till kostnaden, är utskottets förslag följaktligen mera fördelaktigt än reservanternas.

Det nämndes af en föregående talare, att vi icke borde använda öfverkvalificerad arbetskraft. Nej, det är äfven min tanke, att vi böra akta oss därför, men det oaktadt vill den ärade talaren, liksom reservanterna i allmänhet, vara med om dyrare arbetskraft, än vi satt i fråga, nämligen två förste registratorer och en registrator, där vi ansett, att man kunde reda sig med två vanliga registratorer och en protokollssekreterare. Jag tycker, att när man icke är alldeles tvungen att använda så dyrbar arbetskraft, kunde man väl låta sig nöja med den billigare, som tyckes vara skälig och rimlig.

Jag kan därför, hur jag än ser själfva frågan — jag talar nu blott om staten och skall icke ingå på skrifvelseförslaget — icke finna annat, än att utskottets förslag har vissa företräden, hvarför jag, herr vice talman, skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det har icke undgått min uppmärksamhet och icke heller utskottets, att detta belopp, 22,500 kronor, som här är anslaget att utgöra ersättning åt de vikarierande revisionssekreterarna, är en nyhet, som kanske kan komma att medföra ganska betänkliga följder, om Riksdagen här godkänner detta förslag. Det är väl sant, såsom det sagts, att på detta område är det bra, om man anslår samma summa till de vikarierande tjänstemännen, som de ordinarie hafva; därigenom slipper man att medräkna de ordinarie löner, som dessa tjänstemän hafva på annat håll. Nu säger herr Petrén, att man behöfver så väl dessa allmänna besparingar, de äro

behöfliga vare sig de gå till verket eller till de allmänna besparingarna. Men det går icke att förneka, att om man går på så i längden, så blir det högre statsutgifter. Om det endast stannade vid denna post, så vore det väl ändå icke så mycket att säga, men är härmed vägen öppnad att på alla områden anslå full lön åt de vikarierande tjänstemännen, och det skulle snart komma att medföra väsentligt ökade statsutgifter. Det går knappast att svara, att man härigenom ökar summan af besparingarna, som på detta sätt också skulle komma statsverket till godo, ty det är att märka, att öfver de allmänna besparingarna förfogar Riksdagen icke lika fritt som öfver åtskilligt annat. Jag tror det vore lyckligast, om man iakttoge samma tillvägagångssätt här som man användt förut, nämligen så att man anslår tjänstgöringspenningar till vikarie med det belopp, som man kan beräkna; jag tror, att det i detta fall var uträknadt till 6,400 kronor. Detta är det tillvägagångssätt som tillämpas på andra statstjänster, där man har vikariatsersättningar. Men det har icke gått för sig här; nu skall man ha statsanslag med fulla beloppet för en vikarierande tjänsteman. Jag har velat säga detta, emedan jag anser, att ett sådant här tillvägagångssätt icke bör vinna kammarens godkännande utan att ett ord höjes däremot.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Beträffande den föreslagna kanslistens rätt att räkna tjänstår om han flyttar upp till annan tjänst, så är det möjligt — jag vågar inte sätta mig emot den uppfattning och de beräkningar, som herr Petrén hade, låt vara att de äro riktiga — att man kan medgifva detta. Förr har emellertid Riksdagen alltid gått till väga så som här är föreslaget, och om det skulle visa sig, att dessa aflöningsvillkor icke äro sådana de borde vara, så går det väl ändå inte an att nu på rak arm förändra dem, utan då måste man väl först gå tillbaka till de flesta löneregleringar som skett under de senare åren och där man infört samma bestämmelse som här. Om det då icke är som det bör, så får man väl söka att vinna rättelse i saken å alla områden äfven i de förut reglerade verken. Jag ber dock att få erinra om, att en revisor vid kammarrätten, som har högre lön än en notarie därstädes, icke får räkna sig till godo sin tjänstetid såsom notarie, om han flyttar upp till revisor. På samma sätt om vi gå till statskontoret, en revisor där har en aflöning, som är 500 kronor lägre än en revisors i kammarrätten. Går nu den förre öfver till kammarrätten och sålunda får 500 kronors högre aflöning, så får han icke ens i detta fall taga med sig sina tjänstår i statskontoret. Detta har så nyligen varit föremål för pröfning, att det till och med föreligger ett ganska färskt prejudikat på, att en statstjänsteman icke får taga med sig den tid han tjänstgjort som revisor i statskontoret, om han flyttar till annan statstjänst, om han får högre aflöning på det senare stället.

Det finnes likväl ett annat fall, nämligen då det var fråga om inrättande af förste och andre länsnotariebefattningarna, som i vissa län ansågos behöfliga. Där finns det ju verkligen en liten skillnad i aflöning, fast den icke är nämnvärdt stor, jag tror 400 kronor. När denna lilla ändring genomfördes, stipulerades icke detta villkor angående tjänstårsberäkningen, men detta berodde nog på, att dessa

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

notarier skulle ha samma slags arbete; det var ingen skillnad på arten af det arbete de hade att uträtta.

Jag tror det finns skäl för att bifalla utskottets förslag i denna del, och skulle det visa sig, att detta icke är rätt mot dessa tjänstemän, så är det ej blott på detta område utan på många områden som man måste taga hänsyn härtill, och erfordras rättelse, så får man se till, att sådan verkställes på alla håll.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag måste med ett par ord bemöta statsutskottets vice ordförande. Det är mycket riktigt som han anfört, att den stat, som reservanterna stå bakom, öfverskrider utskottets stat med något tusental kronor. Herr Andersson i Skifarp vill vidare göra troligt, att jag velat plädera för öfverkvalificerad arbetskraft, därför att jag velat vara med om att på registratorskontoret sätta tvenne registratorer med 1,000 kronors högre aflöning åt hvardera. Nu är att märka, att dessa två registratorer skulle få ett uppdrag, hvilket af de sakkunnige i nedre justitierevisionen uppgifvits ibland kunna vara af så kvistig natur, att de i vissa fall måste gå till en revisionssekreterare för att af honom erhålla hvad man kallar öfvervägledning. Man måste således af dessa båda registratorer fordra helt andra kvalifikationer än af dem, som äro upptagna i utskottets förslag. Nu är ju frågan den: Vill man på dessa båda platser sätta personer, som icke blott hafva namnet registrator, utan äfven hafva sådana egenskaper, att de utom vanliga registratorsgöromål kunna åtaga sig det ganska mångskiftande arbete, som följer med sorteringen af alla inkommande mål? I sådant fall måste man nog till statens förfogande anslå medel, så att man kan få tjänstemän, som kunna konsten. Här är det fråga om en ganska viktig anställning, så viktig till och med, att herr justitieministern anser det absolut ogörligt att afstå från den gamla metoden och ingå på den nya. Inför ett sådant förhållande kan man icke gärna säga, att jag velat vara med om att ge ut aflöning till öfverkvalificerad arbetskraft. Jag måste naturligtvis säga det, att endast i och med det att det i en stat på 300,000 kronor uppstår en skillnad på några tusen kronor mer eller mindre, har man icke konstaterat att det ena förslaget är billigare än det andra. Det är först när man ser arbetsprodukten och arbetsresultatet, som man kan konstatera huruvida det ena eller andra förslaget är billigare eller dyrare. I det ena fallet, nämligen för den händelse att det skulle komma till ett par personer, så att man får samma antal tjänstemän som ursprungligen, blir det en ökning i anslaget af 2,500 kronor; det är jag således öfverens om. Men det hindrar mig inte att, då jag är öfvertygad att den nya organisationen skall medföra så många fördelar, gå med på reservanternas statförslag; jag låter ingalunda afskräcka mig af att det slutar på en några tusental högre siffra. Vidare vill jag säga, att man ju, såsom från flera håll betonats, kan ställa i tvifvel, huruvida det är den lyckligaste anordningen att ha hälften amanuenser och hälften kvinnliga biträden vid revisionssekreterargöromålen, och en förändring i det afseendet kan åstadkomma en väsentlig skillnad i staternas uppställning. Den frågan kan jag dock icke ingå på något närmare bedömande af. För en ytlig betraktare förefaller det emel-

lertid, som om det nu föreslagna arrangemanget icke skulle vara det allra lyckligaste, men jag äger icke tillräcklig förmåga att komma fram med något som jag kan säga är bättre.

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Ja, herr Thorsson vill komma lindrigt ifrån den höjning det skulle vara fråga om här, då han påstår att det bara är 3,000 kronor, som reservanternas förslag skulle komma att draga utöfver det andra förslaget, men så lätt skall herr Thorsson icke slippa undan. Ser man på ställningen sådan den nu är, så är skillnaden 9,300 kronor enligt nu föreliggande förslag; det är ju redan påpekadt af en talare, att det behöfves ytterligare en kanslist med 4,000 kronors lön, och då är det dock prutadt äfven på anslaget till vikariatsersättningar med 2,300 kronor, hvilket belopp reservanterna i statsutskottet draga ifrån. Således skulle det bli tillsammans 9,300 kronor. Vi hafva icke heller från vårt håll i statsutskottet underskattat registratorernas arbete, och därför föreslagit, att den som tager emot revisionsskillingen och uppbörden skall få ett arfvode af 500 kronor mer än den andre. Det är som sagdt en sak, som vi icke förbisett. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag begriper sannerligen inte huru den föregående ärade talaren räknar. Jag har kommit till det resultatet, att Kungl. Maj:t begär 2.800 kronor, utskottet 4.700 kronor och reservanterna 3,600 kronor på det ordinarie anslaget. Sedan tillkommer en liten skillnad för öfvergångstiden — jag kan nu icke få reda på de siffrorna. Men äfven om jag här skulle gifva herr Andersson i Skifarp rätt i att hans förslag synes billigare än det jag företräder, så kan jag dock icke komma ifrån hvad jag förut sagt, nämligen att denna omständighet icke på något som helst sätt bevisar, att utskottets förslag, när saken skall realiseras, blir billigare än reservanternas.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med det af herr Persson i Stallerhult under öfverläggningen föreslagna tillägg, dels på bifall till den vid punkten af herr J. Larsson fogade reservationen med de af herr Åkerman föreslagna ändringar; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i tredje punkten af utskottets förevarande utlåtande nr 2 med det af herr Persson i Stallerhult under öfverläggningen föreslagna tillägg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. nedre justitierevisionen. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten af herr J. Larsson fogade reservationen med de af herr Åkerman föreslagna ändringar.

Omröstningen utföll med 83 ja, men 96 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid punkten af herr J. Larsson afgifna reservationen med de af herr Åkerman föreslagna ändringar.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandligen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

§ 11.

På förslag af herr vice talmannen, som sade sig hafva om tiden för valen samrådt med Första kammarens talman, beslöt kammmaren att lördagen den 4 nästkommande mars företaga val af tjugufyra valmän för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, äfvensom af sex suppleanter för dessa valmän.

§ 12.

Upplästes hvart för sig två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1911 den 24 februari sammanträdde de valmän, som af kamrarna fått i uppdrag att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning, för att, sedan anmäldt blifvit, dels att af de personer, som nämnda valmän den 14 innevarande månad utsett till revisorssuppleanter, de två första suppleanterna vid afdelningskontoret i Gäfle anmält sig förhindrade, dels ock att någon handlande Erik Johansson, hvilken utsetts till tredje revisorssuppleant vid nämnda kontor, eller någon landstingsman Joh. Carlsson, Gärdhem, hvilken utsetts till andre suppleant vid kontoret i Vänersborg, icke funnes å respektive platser, företaga erforderliga fyllnadsval, och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedda till

revisorssuppleanter

vid kontoret i Gäfle:

herr Söderlund, C. G., grosshandlare, Söderhamn, med..... 33 röster,
» Göransson, G. S., ingenjör, Gäfle, med..... 33 »
» Johnsson, Erik, grosshandlare, Gäfle, med..... 33 »

vid kontoret i Vänersborg:

herr Karlsson, N. A., landstingsman, Gärdhem, Vänersborg med 33 röster,

sedan beslutats, att kvarstående suppleanten vid kontoret i Gäfle disponenten Arv. Sjögren skulle blifva förste suppleant vid detta kontor och de kvarstående tredje och fjärde suppleanterna vid afdelnings-

kontoret i Vänersborg godsägaren V. R. Håkansson och landtbruksingenjören B. E. Hildebrand respektive andra och tredje suppleant vid sistnämnda kontor samt den nyvalde suppleanten vid samma kontor fjärde suppleant,

och sedan ordningen mellan de nyvalda suppleanterna vid kontoret i Gäfle blifvit genom lottning bestämd.

A. Hansson i Solberga. *Gust. Lewenhaupt.*
J. M. Ekströmer. *C. G. Thor.*

År 1911 den 24 februari företogo de valmän, som af kamrarna fått i uppdrag att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning — i anledning af ett till deras sammanträde för anställande af fyllnadsval nämnde dag inkommet meddelande att af de personer, som den 14 innevarande månad utsetts till revisorer och suppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i Luleå räkenskaper och förvaltning, samtliga revisorer och suppleanten landsfiskalen G. A. Eckhell förklarat sig förhindrade att deltaga uti ifrågavarande revision — val af fyra revisorer och en suppleant i deras ställe; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedda till

revisorer:

herr Hellborn, B., häradshöfding, Gällivare, med ..... 26 röster,
» Nordberg, Alb., v. pastor, Neder-Luleå, med ..... 26 »
» Sandström, P., rådman, Luleå, med ..... 26 »
» Hansén, David, handlande, Gammelstad, med ..... 26 »

suppleant:

herr Forssgren, E. O. F., länsnotarie, Luleå, med ..... 30 röster;

sedan beslutats, att den förut valde fjärde suppleanten fabrikören R. Bergström skulle blifva tredje suppleant och den nyvalde suppleanten fjärde suppleant.

A. Hansson i Solberga. *Gust. Lewenhaupt.* *J. M. Ekströmer.*

Dessa protokoll lades till handlingarna; och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag af kammarens protokoll meddelas bankoutskottet, med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande afdelningskontor och de valde meddelande om valens utgång.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda ärendet.

§ 14.

Afgåfvos följande nya motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, nr 43, med förslag till lag om kollektivaftal mellan arbets-

gifvare och arbetare m. m., nämligen nr 311 af grefve *Hamilton*, nr 312 af herr *Olsson* i Kullenbergstorp, nr 313 af herr *Lindqvist m. fl.*, nr 314 af herr *Schotte*, nr 315 och 316 af herr *Stärner* samt nr 317 af herr *Jönsson* i Refvinge.

Vidare aflämnades två motioner i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 48 upptagna förslag till lag om bankrörelse, nämligen nr 318 af herr *Henrikson m. fl.* och nr 319 af herr *Karlsson* i Mo.

Samtliga dessa motioner bordlades på begäran.

Kammarens ledamöter åtskildes härpå kl. 4,18 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Lördagen den 25 Februari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och leddes förhandlingarna äfven nu af herr vice talmannen.

§ 1.

Herr vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 2, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. tjänstgöringspenningarna för häradshöfdingen i Orusts och Tjörns härads domsaga.

Punkten 5, angående föreslagen höjning af tjänstgöringspenningarna för häradshöfdingen i Orusts och Tjörns härads domsaga.

Kungl. Maj:t hade i punkten 5 af denna hufvudtitel föreslagit Riksdagen att från och med år 1912 höja de häradshöfdingen i Orusts och Tjörns härads domsaga tillkommande tjänstgöringspenningar, hvilka nu utginge med 200 kronor årligen, till ett årligt belopp af 1,500 kronor.

Utskottet hemställde emellertid, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Ang. tjänstgöringspenningarna för härads-höfdingen i Orusts och Tjörns härads domsaga. (Forts.)

Herr Olausson: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall be att för en stund få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för en till synes liten fråga, men en fråga, som ändock spelar en stor roll för såväl tjänsteinnehafvaren som den domsaga den berör. Kungl. Maj:t har i denna punkt föreslagit, att tjänstgöringspenningarna för domhafvanden i Orusts och Tjörns härads domsaga skulle höjas från 200 till 1,500 kronor om året. Denna framställning har dock af statsutskottet afstyrkts. Jag skall be att med några ord få klargöra denna frågas förhistoria.

År 1874 reglerades lönerna för häradshöfdingarna i riket. Den fasta lönen bestämdes till 4,500 kronor jämte tjänstgöringspenningar, som i regel varierade mellan 1,000 och 2,000 kronor. En del häradshöfdingar fick dock lägre tjänstgöringspenningar än 1,000 kronor, beroende på vissa förhållanden, och för den här ifrågavarande häradshöfdingen sattes tjänstgöringpenningarna vid nyssnämnda reglering till allenast 200 kronor. Skälet, hvarför de sattes så lågt, var dels att denne häradshöfding bodde hyresfritt i tingslagets hus, dels att han fick 300 kronor årligen såsom tillsyningsman för kronohäktet och dels att han icke hade några resor till tjänstgöringsorten, enär han bodde vid domsagans enda tingsställe.

Sedan dess har emellertid domsagan bytt innehafvare och den, som för några år sedan tillsattes såsom domhafvande på orten, har beröfvats de fördelar, som voro orsaken till att tjänstgöringspenningarna sattes så lågt som jag nämnt. Tillsyningsmannaskapet för kronohäktet ha. öfverlåtits af vederbörande till kronofogden i orten. När den nuvarande häradshöfdingen tillträdde ämbetet, befanns det, att de tingshusbyggnadsskyldige stodo i begrepp att bygga nytt tingshus, hvilket gjorde, att de icke ville sätta bostadslägenheten i det skick, att den kunde bebos af innehafvaren, utan han måste skaffa sig en dyrbar bostad på egen bekostnad. Dessutom fastställde regeringsrätten i mars 1910 vederbörandes utslag, att tingsstaden skulle flyttas från Svanesund till det en mil därifrån belägna Varekil. Detta gjorde, att denne häradshöfding liksom många andra fick långa och besvärliga resor till tingsstället jämte underhållskostnader därstädes. Såsom herrarne finna. hafva alla de orsaker, som varit bestämmande för att tjänstgöringspenningarna för denne domhafvande sattes så lågt som till 200 kronor, under tidernas lopp bortfallit. Han synes mig därför i lika hög grad som andra häradshöfdingar vara berättigad till högre tjänstgöringspenningar.

Såsom vi veta, erhålla häradshöfdingarna äfven sportler. Denne häradshöfdings årliga löneinkomster belöpa sig dock i allo till knappa 6,000 kronor. Man skulle visserligen kunna tycka — frånsedt att större delen af Sveriges häradshöfdingar hafva betydligt mycket större inkomster af tjänsten, en del ända upp till 15,000 kronor årligen, och att genomsnittsinkomsten för landets häradshöfdingar går upp till öfver 8,000 kronor årligen — att denne häradshöfding kunde reda sig på en lön af omkring 6,000 kronor. Men det tillkommer andra förhållanden, hvilka visserligen icke kunna inverka på denna frågas afgörande, men som dock spela en stor roll för häradshöfdingen i fråga. Skatterna på orten äro nämligen så höga, att 1,000 kronor af hans

Ang. tjänstgöringspenningarna för häradshöfdingen i Orusts och Tjörns härads domsaga. (Forts.)

lön åtgå till dem, och bostaden har blifvit honom så dyr, att den kostar honom årligen 1,500 kronor. Drager man dessa belopp från hans sammanlagda löneinkomster, finner man, att förhållandena äro ohållbara för denne domhafvande, så att han icke kan existera på platsen på sin lön.

Han vände sig därför till Kungl. Maj:t med begäran om förhöjning af tjänstgöringspenningarna. Hans ansökan remitterades till Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, som vitsordade hans uppgifter och fann ansökningen väl grundad. Ansökningen remitterades äfven till hofrätten, som också tillstyrkte löneförhöjning, men ansåg att tjänstgöringspenningarna borde sättas till 1,300 kronor om året. Därefter remitterades ansökningen till statskontoret, som äfven vitsordade behofvet af löneförbättring och tillstyrkte ansökningen. Kungl. Maj:t fann också efter dessa myndigheters tillstyrkande yttranden sig föranlåten hemställa till Riksdagen på välgrundade skäl, att tjänstgöringspenningarna för denne häradshöfding skulle få höjas från 200 till 1,500 kronor.

Trots dessa förhållanden och att sålunda alla de myndigheter, till hvilka ärendet remitterats, äfvensom Kungl. Maj:t funnit ansökningen berättigad och välgrundad, har dock statsutskottet funnit godt afstyrka denna ansökan om löneförbättring. Såsom skäl därför har statsutskottet icke kunnat framdraga annat än att, om Riksdagen skulle bevilja denna löneförhöjning, kunde det befaras att andra häradshöfdingar skulle komma med liknande anspråk.

Jag tror dock, efter de upplysningar jag fått, att det icke finnes någon mera af Sveriges häradshöfdingar, som skulle kunna påvisa sådana förändrade förhållanden som här föreligga. Visserligen finnas några, som icke hafva bättre löneförmåner än den här ifrågavarande, men de hafva andra fördelar, som mer än väl uppväga detta, och de kunna säkerligen icke påvisa, att de förhållanden, som orsakat att de fått lägre tjänstgöringspenningar, sedermera ändrats. Således skulle man icke behöfva befara, att någon mera häradshöfding med påvisande af så rika och goda skäl som den här nämnde skulle komma och begära löneförbättring.

Då jag fick underrättelse om utskottets afstyrkande, meddelade jag mig med häradshöfding Blomstedt och han skref till mig, att jag för ingen del skulle uppträda för hans skull och yrka på löneförhöjning. Han vore beredd på, skref han, att frågan skall falla och ämnade söka andra utvägar och flytta till annan ort. Såsom enhvar förstår, måste denne häradshöfding hvarje år skuldsätta sig för att kunna existera, och det är tydligt, att han under sådana förhållanden icke har lust att stanna kvar på platsen, då bättre inkomster på annat håll stå honom till buds.

Det är dock icke allenast ur tjänsteinnehafvarens egen synpunkt utan också ur domsagans synpunkt lämpligt, att denna ansökning bifalles. Det är ingalunda någon lätt sak att vara domhafvande i Orusts och Tjörns härads domsaga. Inom densamma bedrifvas många näringar, såsom fiske, sjöfart, jordbruk och industri, och den som är satt till rättsskipare inom den domsagan måste hafva omfattande insikter och vara specialist på många områden. Man har sålunda behof af en

Ang. tjänstgöringspenningarna för härads-höfdingen i Orusts och Tjörns härads domsaga. (Forts.)

framstående jurist på den platsen, men det är uppenbart, att, då domsagan kan anses vara den sämst aflönade domsagan i riket, ingen framstående jurist söker sig dit, utan en som står på nedersta trappsteget, en ung och oerfaren jurist, som icke äger de egenskaper som fordras för att kunna vara rättsskipare på orten. Följaktligen har man stora skäl att antaga, att domsagan kommer att blifva lidande på ett afslag från Riksdagens sida på denna Kungl. Maj:ts framställning. Jag måste väl vid detta tillfälle hemställa till herrarne, om icke denna domsagas befolkning kan äga berättigade kraf på att få en domhafvande, som kan sköta sitt ämbete lika bra som andra domhafvande. Är det rättvist, att denna domsaga skall sättas i en undantagsställning bland Sveriges domsagor? Jag tror icke, att den frågan kan besvaras med annat än nej.

År 1905 framlade Kungl. Maj:t förslag angående omreglering af löneförhållandena för landets häradshöfdingar, gående ut på att lönevillkoren skulle utjämnas, så att de lägre aflönade skulle få det bättre på de högre aflönades bekostnad. Men den propositionen blef såsom de flesta af herrarne minnas af Riksdagen afslagen. Således, då Kungl. Maj:t gör försök att få en sakernas bättre ordning till stånd genom en allmän löneregleringen, svarar Riksdagen nej, och då Kungl. Maj:t nu gör försök med en partiell förbättring, ser det ut som om Riksdagen också skulle svara nej.

Man har sagt mig, att man icke kan vänta någon löneregleringen för häradshöfdingarna på många år af den anledning, att en del häradshöfdingar, som enligt det nuvarande systemet hafva inkomster, som gå upp till 12,000 à 15,000 kronor, med all kraft arbeta för, att ingen löneregleringen skall komma till stånd, och man har då all anledning befara, att på grund häraf ingen löneregleringen på detta område ännu på mycket länge kommer fram.

På förmiddagen beslöt kammaren för sin del med anledning af motion af herr Tynell, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, »att åtgärder måtte vidtagas i syfte att, i den mån ske kan, enhetlighet och likformighet i jämförliga hänseenden må för framtiden komma till stånd vid reglering af löneförhållanden för statens verk och myndigheter».

Det ser af detta ut, som om denna kammare åtminstone skulle vara af den åsikten, att rättvisa och enhetlighet böra vara rådande på alla områden för våra tjänstemän, och det skulle verkligen förvåna mig, om, då kammaren på förmiddagen beslutat en skrifvelse till Kungl. Maj:t, som går ut på att likställighet måtte bli rådande beträffande tjänstemäns löneförhållanden, kammaren nu på eftermiddagen skulle afslå en framställning från Kungl. Maj:t om en partiell löneförbättring i ett så särskildt ömmande fall. Jag befarar med anledning af statsutskottets enhälliga afslagsyrkande, att det kommer att gå därhän, men jag beklagar, om det kommer att ske. Och hvad skall Kungl. Maj:t tänka, om Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t uttalar önskvärdheten af enhetlighet och likformighet i våra tjänstemäns löneförhållanden och samtidigt afslår en framställning från Kungl. Maj:t, som är ägnad att på en punkt utjämna rådande ojämnhet i lönehänseende?

Ang. tjänstgöringspenningarna för häradshöfdingen i Orusts och Tjörns härads domsaga. (Forts.)

Jag har förut uttalat, att stora utsikter icke finnas, för att Andra kammaren skall bifalla Kungl. Maj:ts framställning i denna fråga, men jag vädjar ändå till kammaren, om icke rättvisa borde bjuda, om icke alla skäl tala för, att kammaren bifaller, hvad Kungl. Maj:t här efter en så särskildt noggrann undersökning och på så sakliga skäl har föreslagit.

I förhoppning, att kammaren måtte beakta de skäl jag anfört, ber jag, herr vice talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts framställning i den förevarande punkten.

Herr Odqvist: Herr vice talman! Domhafvanden i Orusts och Tjörns domsaga har här haft en bra mycket fördelaktigare taleman, än till och med Kungl. Maj:t har varit för honom. Justitieministern har i sitt anförande till statsrådsprotokollet hyst en viss tvekan att framlägga detta förslag, men någon sådan tvekan har herr Olausson alldeles icke hyst. Nu är förhållandet visserligen det, att tjänstgöringspenningarna äro ringa i denna domsaga, men om man jämför dem med tjänstgöringspenningarna i andra domsagor, och om man ser på totalbeloppet af lönen från åtskilliga domsagor, så finner man, att det är flera domsagor, som äro alldeles likställda med den, hvarom här är fråga. Detta totalbelopp uppgår för häradshöfdingen i Mellersta Roslags domsaga till 6,248 kronor och för den nu omdebatterade till 6,214 kronor. Men det finnes en domsaga, där totalbeloppet är ännu lägre, nämligen Ås och Gäsene domsaga, där det utgör 5,671 kronor. Bland de skäl, som herr Olausson nu framställt, och hvilka skulle tala för en högre lön för den ifrågavarande häradshöfdingen, förekom äfven det, att inom domsagan finnes en mängd näringar såsom fiske m. m. Ja, det finnes väl knappast någon domsaga i vårt land, som icke har några näringar, och i åtskilliga torde det väl finnas ännu flera näringsgrenar än i denna domsaga.

Jag kan icke vara med om sådana här partiella löneregleringar, utan anser, att lönereglering bör ske för en tjänstemannakår i dess helhet på en gång, så att det blir rättvisa och rättvisa för alla. Och hvad skulle följden bli, om Riksdagen antoge detta förslag? Jo, alla andra domhafvande, som ha samma lön som denne, skulle naturligtvis komma in till Kungl. Maj:t med framställning om löneförbättring. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter af herr vice talmannen framställda propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag däråa och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 6.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. direktören P. Billows rätt till ålderstillägg.

Punkten 7, angående direktören P. Billows rätt till ålderstillägg.

Under punkten 7 af denna hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att direktören vid straffängelset i Uppsala P. Billow finge för erhållande af ålderstillägg å direktörstjänsten räkna

sig till godo den tid från och med den 1 oktober 1902 till den 1 juni 1907, hvarunder han på förordnande uppehållit direktörsbefattningen vid numera nedlagda centralfängelset å Nya Varfvet; dock att sådant medgifvande ej skulle föranleda utbetalande till Billow af ålderstilläggför tid före den 1 januari 1911.

Ang. direktören P. Billows rätt till ålderstillägg. (Forts.)

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Leander, som anförde: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har grundat sitt afslagsyrkande i denna punkt på statskontorets utlåtande. Utskottet har dock glömt att läsa till slutet. Statskontorets yttrande innehåller ännu en punkt, hvarpå herr justitieministern hufvudsakligen stöder sin framställning i ämnet, och som nog utskottet hade bort litet mera beakta än hvad som skett. Denna punkt lyder så:

»Däremot vill det synas statskontoret, som om långvarigheten af ifrågavarande förordnande — 4 år 8 månader — samt särskildt den omständigheten, att ej under tiden funnits någon ordinarie innehafvare å tjänsten, som å densamma räknat lönetur, utgöra goda skäl för att söka hos Riksdagen utverka sådant medgifvande. Statskontoret hemställer alltså om nådig proposition i sådant syfte.»

Härtill kommer en annan sak, som icke är berörd. När centralfängelset å Nya Varfvet nedlades, funnos där tre ordinarie tjänstemän, nämligen bevakningsbefälhafvaren Billow, hvarom här är fråga, och hvilken på grund af fångvårdsstyrelsens önskan förestod direktörsbefattningen i afvaktan på fängelsets nedläggande; vidare predikanten Hagstrand, som kort därefter afled, och som sålunda Riksdagen icke behöft ha något besvär med; och så slutligen kamreraren Sundberg, som 1907 öfverfördes till allmänna indragningsstaten. Enär han då på grund af döfhet icke ansågs kunna sköta befattningen, förmenade Riksdagen, att tjänstgöringspenningarna kunde dragas från hans aflöningsförmåner. Sundberg väckte emellertid rättegång mot Kungl. Maj:t och kronan, och som vi veta vann han denna rättegång enligt Kungl. Maj:ts för ej så långt tillbaka meddelade utslag, samt äger nu på grund däraf att uppbära alla de löneförmåner, som han åtnjöt såsom kamrerare vid Nya Varfvet. Riksdagen har nu icke annat att göra än att bevilja honom jämväl hans förut frångdragna tjänstgöringspenningar. Om Billow hade vägrat att mottaga annan befattning i fångvården, så hade äfven han haft rätt att öfverflyttas till allmänna indragningsstaten och då hade han fått uppbära 3,750 kronor per år enligt Kungl. Maj:ts nådiga bref till fångvårdsstyrelsen den 19 april 1907. Han uppbar också detta lönebelopp från den tid, då fängelset nedlades, till dess han tillsattes som direktör för länsfängelset eller numera straffängelset i Uppsala. Alltså har staten härigenom sluppit utbetala 3,750 kronor om året till Billow, därför att han icke stod på sin rätt att blifva öfverflyttad till allmänna indragningsstaten. Då han sålunda

Ang. direktören P. Billows rätt till ålderstillägg. (Forts.)

gått fångvårdsstyrelsens och Kungl. Maj:ts önskan till mötes att först upprätthålla direktörsbefattningen vid Nya Varfvet i afvaktan på att fängelset skulle nedläggas, och sedan mottaga en ny befattning inom fångvården, synes det mig icke vara för mycket begärdt, att han får räkna sig tillgodo för ålderstilläggs erhållande den tid, han tjänstgjort som direktör vid fängelset å Nya Varfvet.

Hvad det första ålderstillägget beträffar, så är det endast fråga om två år. Han blir berättigad att komma i åtnjutande af det 1913, och Kungl. Maj:t föreslår nu, att han skulle få det från och med innevarande år. Det är visserligen sant, att Riksdagen bör tillämpa enhetliga grunder i fråga om statstjänares löneförhållanden och löneförmåner, men Riksdagen får väl ändå icke hålla *så* hårdt på principerna, att den icke kan göra ett undantag, då verkliga skäl, såsom här är fallet, föreligga.

Jag ber därför, herr vice talman, att vid denna punkt få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Härpå yttrade:

Herr Odqvist: Vid pröfning af sådana här ärenden brukar man fästa sig vid hvad myndigheterna yttrat. Visserligen har väl Kungl. Maj:t föreslagit ändrade förhållanden rörande Billow, men statskontoret har i sitt utlåtande icke gillat den ansökan, som han inkommit med, och det är hufvudsakligen på denna grund, som statsutskottet icke kunnat tillstyrka hans ansökan. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan äfven i denna punkt.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å samma hemställan och bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl af herr Leander, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Voteringen utvisade 133 ja mot 25 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 8—10.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11, angående skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

I fråga om förslagsanslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. hade Kungl. Maj:t icke föreslagit annan ändring, än att, för jämnande af hufvudtitelns slutsumma, anslaget måtte minskas från 111,954 kronor med 18 kronor till 111,936 kronor.

I samband med behandlingen af detta anslag hade utskottet förehaft en inom Andra kammaren af herr *Hagberg* väckt motion, nr 210, däri hemställts, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Svensk författningssamling med bihang måtte på sätt i motionen föreslagits tillställas Riksdagens medlemmar, samt, därest så skulle befinnas nödigt till bestridande af kostnaderna härför, höja anslaget å andra hufvudtiteln till »skrifmaterialier och expenser, ved m. m.» med erforderligt belopp.

Utskottet hemställde,

a) att herr Hagbergs förenämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

b) att anslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. måtte för år 1912 fastställas till oförändradt belopp, dock att i anslaget måtte få göras den jämkning, som för jämnande af hufvudtitelns slutsumma kunde blifva erforderlig.

Om Svensk författningssamlings utdelande till Riksdagens medlemmar.

Efter föredragning af utskottets hemställan i *mom. a)* gaf herr vice talmannen på begäran ordet till

Herr Hagberg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som jag i den nu föreliggande motionen har tagit mig friheten framställa, kan ju icke sägas höra till de stora frågorna, men jag tror ändå, att förslaget har sin betydelse. För hvarje år aflåter ju Riksdagen till Konungen en hel mängd skrifvelser angående de beslut som fattats. I hvad mån dessa beslut af Kungl. Maj:t blifva befordrade till verkställighet, därom får Riksdagen icke, såvidt jag vet, något officiellt besked eller något svar. Jag anser emellertid hvarje riksdagsmans plikt vara att taga någon kännedom om de resultat, som blifva en följd af Riksdagens beslut och framställningar till Kungl. Maj:t. Sådan kännedom kan ju i någon mån vinnas genom dagspressen, men bäst och säkrast genom att taga del af innehållet i den bekanta publikation, som utgifves af kungl. justitiedepartementet under namnet Svensk författningssamling. Vi riksdagsmän hafva ju den förmånen att gratis erhålla en stor mängd officiella trycksaker, såsom Riksdagens protokoll, den officiella statistiken, årsredogörelser från ämbetsverken m. m., hvilket allt ju är af större eller mindre värde för enhvar, som vill taga mera noggrann kännedom om samhällsförhållandena. Jag tror dock, att vi vore mer betjänade med att få Svensk författningssamling än en stor del af det öfriga trycket, och

Om Svensk författnings-samlings utdelande till Riksdagens medlemmar. (Forts.)

jag har därför tagit mig friheten motionera om att Svensk författningssamling med bihang må tillställas Riksdagens ledamöter.

Nu är det ju emellertid så, att förslagets verkställande medför kostnader, och detta förhållande har gifvit statsutskottet anledning att afstyrka motionen. Men denna kostnad är ju icke så synnerligen afskräckande. På posten kostar Svensk författningssamling med bihang 5 kronor 5 öre per år. För 380 riksdagsmän blefve det 1,919 kronor. Om därför det anslag till skrifmaterialier och expenser, som nu är i fråga, höjdes med 2,000 kronor, torde Kungl. Maj:t erhålla de medel, som behöfvas för att tillhandahålla Svensk författningssamling åt Riksdagens ledamöter.

Statsutskottet påpekar, att tillfälle förefinnes att på åtskilliga ställen i hvarje stad och inom alla kommuner på landet afgiftsfritt taga del af den ifrågavarande publikationen. Ja, det är ju sant, men icke kan det vara något särdeles lämpligt sätt att på det viset följa med sin tid, att vecka för vecka nödgas gå till kommunalordföranden eller prästen i församlingen för att se, hvad som kan stå i Svensk författningssamling.

Utskottet säger vidare, att abonnemangspriset icke är större, än att den riksdagsman, som oaktadt en så förträfflig utväg att tillfredsställa sin vetgirighet som den nyssnämnda finnes, kan anse nödigt att i sitt hem äga denna publikation, också själf kan abonnera på densamma. Ja, det låter ju säga sig. Men då jag anser, att hvarje riksdagsman bör hafva publikationen, och prenumerationen säkerligen icke kommer till stånd för en hel del riksdagsmän, om de själfva skola bekosta anskaffningen, anser jag icke heller den invändningen mot mitt förslag giltig. Dessutom finner jag det oegentligt, att Riksdagens ledamöter skola köpa den publikation, som innehåller de egentliga svaren på Riksdagens skrifvelser till Konungen.

Jag anser mig med det sagda och med hvad som anförts i min motion hafva framlagt sådan motivering, att jag kan vidhålla mitt förslag, och jag skall därför drista mig att i öfverensstämmelse med yrkandet i min motion hemställa, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Svensk författningssamling måtte jämte bihang på sätt i motionen föreslagits tillställas Riksdagens ledamöter, samt att till bestridande af omkostnaderna härför anslaget under andra hufvudtiteln till skrifmaterialier och expenser m. m. måtte höjas med 2,000 kronor.

Vidare anförde:

Herr Lindvall: Herr vice talman! Enligt min mening skulle ett bifall till motionen vara att gå stick i stäf mot hvad statsrevisoserna tänkt sig, nämligen att söka nedbringa kostnaderna för riksdagstrycket; här är ju ifrågasatt ett ganska afsevärdt belopp.

Den ifrågavarande publikationen finnes nu att tillgå i hvarje prästgård och hos hvarje kommunalordförande, hvarför den, som är i behof af att taga del af författningssamlingen, har tillfälle att vända sig dit. Skulle det vara någon, som har särskildt behof af att ha författningssamlingen i sitt hem, har han tillfälle att prenumerera å

densamma. Skulle hvarje riksdagsman mottaga denna publikation, som kommer häftesvis, tror jag, hvar fjortonde dag, är fara värdt, att deras hem komme att blifva ett slags upplysningsbyråer. Visste folk att publikationen funnes där, blefve man kanske besvärad många gånger af personer, som ville taga del af densammas innehåll.

Om Svensk författningssamlings utdelande till Riksdagens medlemmar. (Forts.)

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Jag har icke tagit del i detta ärendes behandling i utskottet, eljest skulle jag ha yrkat bifall till motionen.

Jag har varit med bland statsrevisorerna och deltagit i arbetet för besparingar beträffande tryckningskostnaderna för Riksdagen, men jag vill säga, att denna fråga gäller en så ofantligt liten kostnadssumma, att jag tror, att den föregående talaren betydligt öfverdref. Det är ju så, att dessa publikationer uppsättas å ett tryckeri och utdelas till en mängd ämbetsverk o. s. v., och den merkostnad, som skulle blifva en följd af ett bifall till motionärens framställning, skulle icke belöpa sig till stort mer än papperskostnaden. Papperskostnaden för exemplar däraf åt 380 riksdagsledamöter kommer icke att blifva så stor för staten som t. ex. kostnaden för utgifvandet af den lilla handboken, som tillställes riksdagsmännen. Många gånger, då jag sökt en nyligen publicerad lag, har jag känt det svårt att söka i betänkandena bland riksdagstrycket för att finna det, som är bestämdt, och mången känner det nog så, att det vid många tillfällen vore bra att hafva författningssamlingen utan besvär tillgänglig. Jag är öfvertygad om, att den kostnad, som det gäller, icke uppgår till mer än 1,000 kronor.

Under sådana förhållanden föreställer jag mig, att vi skulle hafva så pass stor nytta af den föreslagna anordningen, att vi borde kunna vara med om ett bifall till förslaget; och skall jag för min del hemställa om bifall till det yrkande, som nyss framställdes af motionären.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till det af herr Hagberg under öfverläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11:o) mom a) af utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det af herr Hagberg under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 89 ja mot 70 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12—17.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa punkter hemställt.

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform.

Punkten 18, om förberedande utredning angående en rättegångsreform.

Uti punkten 17 af denna hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till bestridande af kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform å extra stat för år 1912 bevilja 40,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under år 1911 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna hvad under samma år kunde för ändamålet blifva erforderligt.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *Lindhagen* väckt motion, nr 258, däri föreslagits, att Riksdagen vid beviljande af det äskade anslaget till en förberedande utredning om grundprinciperna för en rättegångsreform måtte göra uttalanden i de uti motionen angifna riktningar om att dels rättegångsväsendet blefve enkelt, lättfattligt och billigt, dels domaremakten och åklagareväsendet byggdes på folklig grund med tillbörligt inflytande för den stora allmänheten på utseende af sina domare och dels nydaningar planlades med iakttagen hänsyn till önskvärdheten af öfverensstämmelse mellan de skandinaviska länderna.

Utskottet — som i motiveringen förmälde sig, utan att ingå i pröfning af det mer eller mindre lämpliga i arbetets bedrifvande i enlighet med motionärens mening, hafva ansett icke lämpligt att, såsom motionären föreslagit, vid beviljande af det äskade anslaget foga särskilda uttalanden med afseende å arbetets utförande i de af honom angifna riktningar — hemställde,

a) att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, till bestridande af kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform å extra stat för år 1912 bevilja 40,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under år 1911 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna hvad under samma år kunde för ändamålet blifva erforderligt; samt

b) att herr Lindhagens ofvannämnda motion måtte anses, genom hvad i utskottets utlåtande anförts, besvarad.

Vid punkten funnos emellertid fogade reservationer:

af herr *J. Larsson*, som med instämmande af herrar *Berg* i Stockholm, *Olsson* i Fläsbro, *Ekman* i Mogård och *Byström* yrkat att i

motiveringen till utskottets hemställan skulle uttalas, att vidkommande herr Lindhagens ofvan nämnda motion näppeligen olika meningar kunde råda om önskvärdheten af att rättegångsväsendet gjordes enkelt, lättfattligt och billigt samt att det legislativa samarbetet med de båda andra skandinaviska länderna, där så kunde ske, utsträcktes jämväl till processrättens område; att hvad åter anginge frågan om domaremaktens och åklagareväsendets byggande på folklig grund med tillbörligt inflytande för allmänheten på utseendet af domare, denna torde vara mera omtvistad; att emellertid, såvidt denna fråga i sig inneslöte det viktiga spörsmålet om lekmannaelementets deltagande i rättsskipningen, den syntes vara förtjänt af beaktande; men att utskottet likväl icke ansett tillrådligt att, såsom motionären föreslagit, vid beviljandet af det äskade anslaget foga särskilda uttalanden med afseende på utredningsarbetets bedrifvande i viss angifven riktning; samt

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.)

af herrar *Thorsson* och *Lindberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att herr Lindhagens förevarande motion måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af punkten yttrade

Herr Olsson i Fläsbro: Jag har ingen anmärkning att framställa mot utskottets hemställan i den nu föredragna punkten och yrkar följaktligen bifall till densamma. Däremot yrkar jag afslag å utskottets motivering och bifall till den motivering, som innefattas i den af herr Larsson m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Vidare anförde:

Herr Odqvist: Jag skall däremot be att få yrka bifall till utskottets såväl motivering som kläm.

Herr Lindhagen: Som vi finna, har justitieministern, energiskt som vanligt, arbetat sig fram till ungefär samma punkt, som han stod 1909 i den dåvarande framställningen. Han har nu begärt en särskild processkommission, visserligen icke af samma omfattning som då, men för ett anslagsbelopp, som icke så långt aflägsnar sig från det förut begärda, såvida icke de nu begärda 40,000 kronorna äro afsedda att fördelas på två år, hvarigenom utgiften per år skulle bli åtskilligt mindre än hvad som förra gången var afsedt. Man vet ju icke detta, då beloppen icke specificerats, ehuruväl jag tycker, att en specifikation hade bort förefinnas.

Emellertid kan man icke annat än gifva herr justitieministern rätt däri, att man bör söka åstadkomma en processreform. Men detta är ju ett önskemål, som alltid funnits. Frågan är bara att få ett sådant grepp på saken, att det kan leda till praktiskt resultat.

Nu har herr justitieministern i sin proposition förklarat, att det icke är klokt att uppställa vissa förutsättningar för den ifrågasatta omarbetningen. Men å andra sidan framhåller han, att det naturligtvis måste ställas mycket stora fordringar på de personer, som skola gå till verket, och han säger sig ha utsikt att kunna förvärfva syn-

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.)

nerligt goda krafter. Frågan är nu, om det verkligen är riktigt, att man icke skall uppställa några förutsättningar för detta arbete. Justitieministern själf bryter häremot genom att räkna upp en hel del direktiv. Han påpekar sålunda olägenheten af långsamheten i högsta instans — och han kunde ha tillagt äfven andra instansen och i en mängd fall jämväl i den första —, han framställer anmärkningar mot vikariatssystem, som bör afhjälpas, bristen på offentlighet i öfverrätterna, faran för stadsdomstolarnas självständighet, som kan ligga däri, »att de till sin sammansättning, äfven hvad det juridiskt skolade elementet angår, väsentligen bero af medborgarnas val», och så tillägger han, att en reglering af de hos underdomare på landet anställda juridiskt bildade biträdenas aflönings- och andra förhållanden är nödvändig, och slutligen att det har visat sig behof af, att bagatellmål handläggas på särskildt sätt. Detta är ju redan ganska afsevärda direktiv, uppställda af justitieministern, hvilka han vill skola tagas i beaktande af dem, som få detta uppdrag.

Nu är det väl dock också många andra saker, som böra tagas med som allmänna direktiv i en så stor och viktig fråga som denna och hvilka ej skulle så helt och hållet vara beroende på dessa »synnerligen goda» krafter, som skulle vara engagerade för ändamålet. Men man kan ju ha så olika uppfattning om hvilka krafter, som äro goda; det beror på, hvilken syn man har på saken. Jag tror för min del, att öfvertygelsen om, huruvida detta arbete, som nu skall företagas, redan från början kan blifva ägnadt att leda till fruktbara resultat, är beroende på, hvilken syn man har på frågans väsende och i hvilken mån man tror, att samma syn delas äfven af de krafter, som för ändamålet skulle sättas i rörelse. Om dessa goda krafter representera den privatkapitalistiska juridiken, tror jag, ur min synpunkt sedt, att de icke för ifrågavarande uppgift äro så goda, huru förträffliga de i och för sig än kunna vara ur justitieministerns synpunkt. Detta veta vi nu icke, men jag tycker, att det hade varit ganska intressant att få veta, hvilka dessa goda krafter äro, ty därefter kunde hvar och en i sin stad och efter sin allmänna uppfattning bilda sig en känning af, hvart det hela skall bära hän. Det är gifvetvis en brist, att vi icke fått veta detta.

I alla fall tror jag, att det är klokt att i denna viktiga fråga ställa några allmänna, mera djupgående direktiv. Processreformen är någonting, som är så oerhördt ingripande i folkets lif. Den afser ju på hvilket sätt rätten skall förverkligas i samhället, och huru hvar man skall få sin rätt. Vi veta, att processreformen på grund af den stora apparat, som erfordras, när den väl en gång blifvit uppbyggd, kommer att vara långa tider. Det är således ett oerhördt stort och i folkets lif djupt ingripande arbete vi gå till mötes. Särskildt om nu detta arbete lägges i händerna på rent juridiskt skolade krafter, sådana vi nu för tiden äro vana att se dem, tror jag icke de stora folkliga synpunkterna från början komma till sin rätt. Jag tror visserligen icke, att så kommer att väsentligen ske, äfven om man fäster uppmärksamheten på, hvaruti dessa synpunkter bestå. Men ifall man ger ett visst direktiv i det afseendet, kan det ändock ha någon betydelse och något godt med sig.

Om Riksdagen sagt något dylikt, så fäster sig uppmärksamheten bättre därvid än om ingenting sagts.

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.)

Jag har sålunda tillåtit mig att till en början framhålla, att det borde uttalas, att det blifvande rättegångsväsendet måtte såvidt möjligt bli enkelt, lättfattligt och billigt. Nu säger utskottet, att det skola vi icke uttala oss om — eller kanske utskottet menar, att det måhända bör vara krångligt, svårfattligt och dyrt? Men dit leder det så lätt, ifall personer med teoretisk-juridisk sakkunskap tillåtas börja uppföra en stor och dyrbar öfverbyggnad. Man kommer så lätt därhän i afseende på rättegångsväsendet, ifall man icke ser saken ur dessa synpunkter, särskildt ur folkets synpunkt, hvars rätt genom denna stora apparat skall afgöras och regelbindas. Jag tror till och med, att det står speciellt på de frisinnades program — ja, jag vet det med säkerhet för resten — att rätttgångsreformen bör vara sådan, att vi få ett rättegångsväsen, som är enkelt, lättfattligt och billigt.

I sammanhang därmed kommer den frågan, i hvad mån man skall genom rättegångsreformen bli helt och hållet bunden till händerna af rättskunniga, af advokattvånget. Det är en inflytelserik mening, att advokattvång måste det bli på alla möjliga sätt, och om lagen skrifves så krångligt, att man icke kan reda sig annat än genom advokattvång, så kommer man också på det sättet i en verklig tvångsströja. Jag vill därmed icke hafva sagdt, att det är undkomligt, ty det är möjligt, att det är oundgängligt, men om det kunde undvikas, så vore det mycket bättre. Jag har därför tillåtit mig i min motion äfven framhålla, att de, som gå till värfvet, borde »känna det såsom en förpliktelse att ej åsidosätta den ekonomiska sidan af saken utan att se till, att själfva organisationens omkostnader ej bli för betungande för det allmänna, och att den rättssökande allmänheten ej hemsökes med olidliga umgälder och ett tryckande beroende af fackkunskapen». Detta har justitieministern icke heller talat om bland sina direktiv, och därför är det så mycket viktigare att fästa uppmärksamheten härpå.

I den punkten har reservationen, till hvilken herr Olsson i Fläsbro yrkat bifall, gått motionären till mötes. Det vill säga, jag tycker herrarna skrifvit bra slappt, då det heter, att »det näppeligen lärer råda olika meningar om önskvärdheten af att rättegångsväsendet göres enkelt, lättfattligt och billigt». Men det är just det, det gör ibland yrkesjuristerna. Det kan man åtminstone befara i hög grad, och därför kan man icke taga det såsom en själfklar sak, när man skall öfverlämna detta arbete åt dessa »goda juridiska krafter», om hvilka justitieministern talar. Sedan ha reservanterna — men det mena de väl icke — nästan tagit tillbaka, hvad de sagt i början, då det heter »att, såsom motionären föreslagit vid beviljandet af det äskade anslaget, foga särskilda uttalanden med afseende på utredningsarbetets bedrifvande i viss angifven riktning, har utskottet likväl icke ansett tillrådligt» — — —. Jag har icke fordrat, att det skulle göras till villkor för anslagets beviljande, men att man skulle uttala det såsom ett önskemål, och då reservanterna börjat med att uttala vissa önskemål, men sedan säga, att man icke bör göra något uttalande, så förstår jag icke, hvart reservanterna syfta. Men måhända är deras mening, att sedan de gjort

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.)

ett uttalande i början, måste detta i sista punkten komma till för språkets skull, för att binda ihop reservationen med hvad utskottet i öfrigt har sagt.

I sista punkten har jag framhållit, att man äfven bör försöka såvidt möjligt närma sig de öfriga skandinaviska länderna, särskildt i de nydaningar, som måste äga rum, och försöka få ett samarbete dem emellan till stånd. Detta ha reservanterna uttalat sig för, och därför är jag dem särskildt tacksam.

Men så komma vi in särskildt på en fråga, som är kanske den allra viktigaste. Jag har också ifrågasatt, att man något skulle uttala sig om vikten af domaremaktens och åklagareämbetets byggande på folklig grund med tillbörligt inflytande för allmänheten på utseendet af deras domare. Jag har derom tillåtit mig yttra: »En annan sak, som man från början får ha klart för sig, är, att någon väsentlig förbättring i domstolsutslagens inneboende rättvisa ej står att vinna genom formella anordningar. Samhällstillståndet är här den främst afgörande faktorn. Därnäst spelar in domarens kunskaper och omdömesförmåga, men framför allt hans sinnelag. Då emellertid domarens sinnelag plägar tillmätas föga betydelse, kan det vara lämpligt att nu påminna därom, särskildt därför att den är ingripande vid afgörandet af sättet för domareämbetens tillsättande. Af justitieministerns motivering framgår åter ganska tydligt den anvisningen för arbetet, hvilket ju ock är ett gammalt byråkratiskt kraf, att domaremakten skall helt hämta sina befogenheter ofvanifrån samt att de få kvarvarande resterna af forna tiders rättsordning, då folket själft utsåg sina domare, skola bortsopas.»

Ja, i denna punkt ha reservanterna uttalat sig försiktigt. De ha sagt: »Hvad åter angår frågan om domaremaktens och åklagareväsendets byggande på folklig grund med tillbörligt inflytande för allmänheten på utseendet af domare, torde denna vara mera omtvistad. Men såvidt denna fråga i sig innesluter det viktiga spörsmålet om lekmannaelementets deltagande i rättsskipningen, synes den vara förtjänt af beaktande.»

Att lekmannaelementet skall representeras vid själfva rättsskipningen och att lekmän sålunda själfva skola vara domare är ett gammalt kraf, som man så mycket som möjligt sökt bibehålla och gifva uttryck åt, ehuru det kanske i vissa fall har sina sidor. Särskildt vill jag för min del säga, att man får ställa sig högst betänksam mot en juryinstitution i brottmål, för så vidt den skulle ha att afkunna en fällande dom. Enligt min uppfattning bör en jury icke tillerkännas rätt att slutgiltigt förklara en person skyldig, ty den handlar alltför mycket under intryck af känslostämningar, och jag för min del får säga, att jag hellre skulle se, att jag blefve dömd af en yrkesdomstol än af en jury. Detta utesluter dock ej, att en jury skulle kunna ha den uppgiften, att, då särskildt förmildrande omständigheter förelåge, uttala sig frikännande, där lagens bokstaf nödvändiggjorde en fällande dom, som vore upprörande och stridande mot den allmänna meningen. Här har juryn en uppgift, men jag vill som sagdt för min del ha anmärkt, att juryn såsom fällande institution bör betraktas med en viss försiktighet.

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.)

Men nu kommer jag till den allra viktigaste punkten, i hvilken herr Jakob Larsson och hans medreservanter skilja sig från den reservation, som afgifvits af herrar Thorsson och Lindberg. De förra ha visserligen icke uttalat sig direkt, men man kan förstå genom själfva deras tystnad, att de icke velat inlåta sig på denna fråga, frågan om rätt för den stora allmänheten att erhålla inflytande vid utseendet af sina domare. I motionen har talats om, att domarens sinnelag framför allt är af betydelse. Jag hörde, att särskildt denna punkt väckt stor betänksamhet hos en ledamot inom utskottet, tillhörande Första kammaren: han ansåg det för en särdeles äfventyrlig sak, om man skulle lägga vikt vid sinnelaget.

Det är nog där, skon klämmer. Rättsordningen kan i flera afseenden göras billig, enkel och lättfattlig, och redan detta är en stor fördel och bevisreglernas uppställning har stor betydelse med hänsyn till sanningens ådagaläggande. Men det första och sista i rättsskipningen är väl domarens *person,* hans förmåga att kunna döma opartiskt, att bortse från sina egna och andras förutfattade meningar, att verkligen döma rättvist, med andra ord att döma och icke fördöma. Jag tror, att detta, fastän det för närvarande har mycket liten kurs, i alla fall är den viktigaste synpunkten, då det gäller rättegångsväsendets ordnande: det bör ordnas så, att domaren får det rätta sinnelaget. Ofta är det dock så, att af många skäl det viktigaste och riktigaste tilldrager den ringaste uppmärksamheten, och jag tror, att vi för närvarande befinna oss i en period, då sådana yrkanden beträffande rättegångsväsendet ha förfärligt låg kurs såväl hos allmänheten som framför allt hos de jurister, som skola taga hand om denna sak.

Jag har lyckats få tag i en afhandling af en uppburen professor vid universitetet i Freiburg, Richard Schmidt. Afhandlingen har titeln »Staatsverfassung und Gerichtsverfassung», särskildt med hänsyn till ett speciellt badensiskt domareinstitut, och han hänvisar för öfrigt här till andra större arbeten öfver ämnet. Såsom sin uppfattning uttalar han, att just sådana synpunkter, som jag nu framlagt, utgöra kärnpunkten i hela processreformen. Följer man honom vidare, så finner man, att enligt hans mening det finnes två vägar att gå för att erhålla domare med rätt sinnelag. Den ena är den: att domaren är en yrkesdomare, som bindes på sådant sätt af regler, att han tvingas fram emot opartiskhet. Den andra vägen är den, att domaren handlar som han bör handla på grund af att hans sinnelag är folkligt, på grund af att han hämtat sin befogenhet från folket, och i denna sin egenskap af folkdomare också kan han då handla mera fritt och regellöst. Författaren framhåller, att ett sådant institut finnes i Bayern och Würtemberg, där det vunnit en stor popularitet. Denna popularitet har uppkommit därigenom, att domaren på grund af att han är folkvald kommit att representera ett sådant åskådningssätt, att folket har förtroende till honom, och själf har han den känslan, att han verkligen icke bara är en maskin, som skall tillämpa regler, utan en lefvande människa. Författaren ifrågasätter nu, att dessa båda synpunkter skola komplettera hvarandra, och han förordar, att det nydaningsarbete på den tyska processlagstiftningen, som representeras af de bayerska och würtembergska instituten, skall utvidgas till hela det

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.)

tyska riket. Han säger, att, om man icke lyckas att framkalla rättskänslan hos domaren, man icke vunnit målet: huru stort konstverk man än eljest kunde skapa, så komme det hela att hänga i luften, om man förbiser denna viktiga synpukt. Han tillägger på ett ställe: »den likgiltighet, som vår litteratur visat dessa de allra viktigaste problemen inom processrätten, bildar tillsammans med de nu sväfvande projekten på processreformens område ett sorgligt exempel på, att äfven vår tidsålder har nått ett sådant tillstånd af slöhet gentemot den statsrättsliga kärnan af rättsskipningen». Det var nämligen en tid i Tyskland på 1850- och 1860-talen, då dylika frågor voro synnerligen lifligt debatterade, och nu har i Tyskland diskussionen om dessa ämnen åter börjat, om än sparsamt, att komma upp. Men det är nog så, att äfven hos oss den juridiska uppfattningen befinner sig i en slöhetens dekadans: man har icke den skarpa uppfattningen af att rättens uppgift är att förklara det evigt mänskliga, utan man föreställer sig, att den är sitt eget ändamål. Att nu icke denne Richard Schmidts uppfattning — hvilken också är min — besjälar det direktiv, som justitieministern uppdragit, är uttryckligen sagdt, och att den icke kommer att besjäla hans goda juridiska krafter kan man taga för alldeles gifvet.

Justitieministern talar på ett ställe om »den fara för stadsdomstolarnas själfständighet, som kan ligga däri, att de till sin sammansättning, äfven hvad det juridiskt skolade elementet angår, väsentligen bero af medborgarnes val». Att medborgarne skulle ha inflytande på tillsättningen af domarne, skulle detta utgöra någon speciell fara för domstolarnas själfständighet? Hvad är det väl för själfständighet, som domstolarna ha enligt det nuvarande systemet? Jag skulle vilja fråga: hvad är här själfständighet? Hvad domaren behöfver är först och främst själfständighet mot sitt eget inre, mot sådant som är ägnadt att föra hans känsla och uppfattning på afvägar bort från det verkligen rätta, så att han råkar fast i de garn, i hvilka han sitter i klassafseende och förmögenhetsafseende. Detta är det allra värsta beroendet, och icke kommer detta beroende att upphäfvas eller mildras genom förbud för folket att erhålla inflytande på domstolarnas sammansättning, utan snarare tvärtom.

Huru förhåller det sig nu med domarekårens sammansättning här i landet? Rättsskipningen är ett stort utkomstfält, dit folk lyckas skaffa sig tillträde, om de genom egen förmögenhet eller lån kunnat bekosta erforderliga studier vid universiteten. De komma in på denna bana oftast utan särskild kallelse, det är en stor lefvebrödssammanslutning, som här rusar in och slåss om platserna. Enligt det nu brukliga sättet för utnämning utses de i tur och ordning, såvida de icke visa sig alldeles särskildt odugliga till begåfning eller mera formellt sedt; men sinnelaget spelar ej den minsta roll i annan bemärkelse, än att ett högerpolitiskt åskådnings- och handlingssätt är en mycket stor merit. Icke kommer en sådan ordning att skapa någon själfständighet hos innehafvaren af en domstolsbefattning i den mening, jag nu antydt. Någon skall för öfrigt utnämna dessa domare, vare sig folket eller regeringen, och sålunda komma domarne att i alla fall blifva beroende af denna utnämning. Huru går det till nu, när t. ex.

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.)

de högsta domarebefattningarna, i högsta domstolen och regeringsrätten, tillsättas? Sker det på det sättet, att den högre rättvisan med guldvikt väger vederbörandes sinnelag? Sätter man på dessa poster personer, som man sett på allra utmärktaste sätt frigjort sig från snöda hänsyn och som döma, om jag så får säga, absolut rättvist?

Nej, mina herrar, så går det icke till. Jag har sett, huru det går till, och det är naturligt. att det skall gå till på det sätt som det nu gör. Det går i tur och ordning till en början. Men det måste också blifva ett urval och härvid spela regeringens sympatier och politiska uppfattning en utomordentligt stor roll. Icke tro herrarna, att det någonsin skulle kunna inträffa, att en socialdemokratisk eller radikal jurist skulle kunna blifva ledamot af högsta domstolen eller regeringsrätten. Man anser dem vara farliga. De allra största medelmåttor, som befinna sig midt i det värsta privatkapitalistiska jobbet, anser man däremot icke farliga, hvarför? Jo, därför att dessa dock tillhöra den stora klass, som regeringen representerar och därför ligga den närmast om hjärtat. Man skall således icke alls tro, att det nuvarande befordringssättet genom regeringen på något sätt befrämjar någon domarnes självständighet i rätt mening. Jag tror därför, att denna sak förtjänar ett mycket allvarligt öfvervägande.

Nu vet jag, att tidpunkten för en sådan eftertanke är, såsom jag sade, alls icke inne för närvarande. Men man får trösta sig med, att arbetet tager i alla fall så lång tid, att, när saken sedermera skall pröfvas, vi kanske fått en annan uppfattning. Jag tror, att den uppfattning, professor Richard Schmidt har, kommer att slå igenom, ty hans skäl äro riktiga. Och under den förhoppning, att en sådan tid skall stunda och att det dröjer så länge med arbetet, att det icke hinner förvanskas och att man hinner förverkliga en sådan tidens lösen, som jag nämnde, skall äfven jag med resignation gifva min röst för det anslag justitieministern nu äskar af Riksdagen.

Jag ber således att få yrka bifall till herrar Thorssons och Lindbergs reservation.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr vice talmannen beträffande *mom. a)* propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det af herr Olsson i Fläsbro under öfverläggningen framställda yrkandet och 3:o) bifall till utskottets hemställan med den af herr Lindhagen föreslagna ändring i motiveringen; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18:o) mom. a) af utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Olsson i Fläsbro under öfverläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 76 ja, men 79 nej, vid hvilken utgång kammaren bifallit det af herr Olsson i Fläsbro under öfverläggningen framställda yrkandet.

På härefter af herr vice talmannen framställd proposition beträffande *mom. b)* fann kammaren herr Lindhagens ifrågavarande motion vara besvarad genom kammarens nyssnämnda i fråga om mom. a) fattade beslut.

Punkterna 19 och 20.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. krigshofrätten.

Härefter föredrogs *punkten 21*, angående krigshofrätten; och yttrade därvid

Herr Neiglick: Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan; och det är icke heller för att få till stånd någon ändring i denna, som jag begärt ordet, men justitieministern har i statsverkspropositionen under denna rubrik uttalat sig om arbetet på den militära lagstiftningen i allmänhet, och jag skall därför tillåta mig att rikta en vädjan på detta område till justitieministern.

Redan för tio år sedan, då Riksdagen antog den nuvarande värnpliktslagen, framhölls från många håll behofvet om en omarbetning af den nuvarande lagstiftningen på det militära området. I förbigående ber jag få nämna ett sådant uttalande, som jag särskildt fäst mig vid. Det framfördes i motionsform af en ärad medlem af denna kammare, herr Nordström i Höglunda, hvilken till och med yrkade, att 155 § i strafflagen för krigsmakten skulle omedelbart upphäfvas såsom ett villkor för bifall till den nya värnpliktslagen. Ja, det gafs då också på hand, att värnpliktslagen skulle omedelbart följas i spåren af en reformerad krigslagstiftning. Den dag, som i dag är, har den nya härordningsorganisationen visserligen blifvit genomförd, men det militära rättegångsväsendet befinner sig alltfortfarande i lägervall.

Jag förbiser nu visserligen icke, att Kungl. Maj:t vid 1908 års riksdag framlade förslag till ny strafflag för krigsmakten. Men Riksdagen afvisade, som bekant, dessa förslag, därför att den ansåg nödvändigt att i sammanhang med strafflagen få pröfva förslag till ny organisation af militärdomstolarna och det militära rättegångsväsendet, och Riksdagen beslöt en skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvari anhölls, att Riksdagen måtte snarast möjligt få emotse förslag på detta område. På dessa förslag väntar Riksdagen alltfortfarande.

1908 års lagutskott framhöll dock med all rätt, att det område af den militära lagstiftningen, som led af de flesta bristerna och därför var mest i behof af omarbetning, var den del, som rörde den militära domstolsorganisationen och rättegångsförfarandet. Och utskottet förmenade, att de klagomål, som så ofta framkomma öfver det sätt, hvarpå krigslagarna tillämpas, bero åtminstone i de flesta fall på dom-

stolarnas organisation, som icke lämnar tillräcklig garanti för rättssäkerheten. *Ang. krigshofrätten.* (Forts.)

Det ligger, såsom jag tror, i detta uttalande en sanning af ganska allvarlig beskaffenhet.

Nu får man kanske ej heller fordra för mycket af dessa domstolar, sammansatta såsom våra regementskrigsrätter äro. Det är *en* lagfaren ledamot, auditören, som icke ens sitter på ordinarie stat, och som af många skäl kan komma att känna sin syssla såsom en bisyssla. Vidare hafva vi fyra militära ledamöter, hvar för sig lika berättigade med den lagfarne ledamoten vid omröstning till dom. Jag ifrågasätter naturligsvis icke, att de militära ledamöterna icke ärligt sträfva att nå det rätta vid domsluten. Men det är så, att dessa militära ledamöter sakna all kännedom om de allmänna rättsprinciperna; och ändock skola de tillämpa icke endast den militära strafflagen, utan äfven andra lagar; och jag vågar säga, att det mången gång är ganska svårt för dem att skilja på den militära tjänstgöringen i allmänhet och den militära tjänstgöringen i domstolen. Det är kanske icke heller så underligt, att med en sålunda sammansatt domstol och med en åklagare, en underofficer, som i regeln saknar all utbildning för *detta* kall, regementskrigsrätterna stundom komma till ett resultat, som lagstiftarna säkerligen aldrig tänkt sig.

Men å andra sidan är påföljden för den, som bryter mot den militära strafflagen, så allvarlig, för den enskilde ofta så ödesdiger, att man har rätt att fordra den största möjliga säkerhet vid rättstillämpningen.

Saknaden af en reformerad strafflag och ett omdanadt rättegångsväsende på det militära området är därför, enligt mitt förmenande, en verklig lucka i lagstiftningen, och kanske ännu något mera: icke endast en lucka i lagstiftningen utan en lucka i vårt försvarsväsende och en lucka, som bör tätas, innan den hinner göra mera ondt, än den till äfventyrs redan gjort. Det är därför som jag, ehuru jag vet, att det inom justitiedepartementet utarbetats förslag eller åtminstone utkast till lagar på detta område, dock vågar rikta en vädjan till herr justitieministern — därvid stödjande mig på min mångåriga erfarenhet som tjänstgörande auditör — en vädjan, att herr justitieministern ville i den mån på honom ankommer se till att Riksdagen icke längre får vänta på de lagar, som vi på detta område verkligen behöfva. Förhållandena äro sådana, att, när lagarna en gång ligga på Riksdagens bord, de icke komma en enda dag för tidigt.

Häruti instämde friherre *Palmstierna.*

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman, mina herrar! På den vädjan, som den föregående ärade talaren riktade till mig, ber jag att få svara med en enkel upplysning om hur detta arbete blifvit bedrifvet. Herrarna veta, att då 1908 års förslag till ny strafflag för krigsmakten framlades, var det icke åtföljdt af förslag till reform af den militära rättegångsordningen, hvilken — det är jag den förste att erkänna — sammanhänger med en reform af strafflagen. Man ansåg, att det var stora svårigheter, som arbetet

Ang. krigshofrätten. (Forts.)

med en reform af rättegångsordningen erbjöd, och att ytterligare tid därför erfordrades, och man ville därför så att säga i förskott bjuda en reform af strafflagen. Riksdagen antog icke detta förslag, men uttalade som sin önskan att snarast möjligt — jag vill minnas, att det hette redan vid nästa riksdag — skulle föreligga ett nytt förslag till strafflag, åtföljdt af förslag till ändrad rättegångsordning. Arbetet upptogs omedelbart inom justitiedepartementet, men det har befunnits vara svårare, än kanske de flesta föreställt sig. Vi hade visserligen till underlag den stora kommitténs betänkande, som ju väsentligen blifvit följdt vid omarbetningen af själfva strafflagen och äfven borde läggas till grund för en ny rättegångsordning på det militära området. Detta betänkande gick ut på att det civila elementet inom de militära domstolarna skulle erhålla betydligt ökadt inflytande emot hvad det har för närvarande. I detta hänseende har det varit regeringens önskan att tillämpa de sålunda uttalade principerna och så långt möjligt följa kommitténs förslag. Vid närmare undersökning befanns det dock, att väsentliga olägenheter förelåge, särskildt med hänsyn till kostnadsfrågan. Domstolar så ordnade, som kommittén tänkt sig, med delvis fasta krigsdomare och territoriell jurisdiktion, skulle dragit en kostnad, som varit alldeles öfverväldigande gentemot det arbete, som man har att kräfva af dem. Detta har gjort, att man velat finna någon förenklad, billigare form, i hvilken dock det civila elementet skulle få det inflytande, som kommittén velat tillerkänna detsamma, och det är gifvet, att man under sådana förhållanden icke i första ögonblicket kan hitta det rätta, som bäst motsvarar de olika kraf, som böra därå ställas. Under sistlidna höst biträdde en ordinarie häradshöfding den person, som en mycket lång tid sysslat med dessa nya lagar, och de ha kommit därhän, att nu ett förberedande förslag föreligger, som är af den beskaffenheten, att vi vid föredragningen inom statsrådsberedningen ansett det fylla de kraf, som man är berättigad att ställa därpå. Jag kan nämna, att såsom en väsentlig del i förslaget ingår att öfver hela linjen anställa ordinarie underdomare som ordförande i krigsrätterna. För öfrigt kan jag naturligtvis icke nu ingå vidare på förslaget. För kort tid sedan remitterades det till olika myndigheter, särskildt de militära, hvilka i detta fall måste höras. Så snart deras utlåtanden inkommit, är det min afsikt att slutgiltigt behandla förslaget. Det har varit min beräkning, att detsamma skulle kunna i höst föredragas i lagrådet, hvaraf skulle följa, att det funnes möjlighet för, att det låge framme nästa riksdag.

Jag har velat säga detta såsom ett svar på den vädjan, som riktats till mig, men jag vill dock framhålla, att förhållandena kunna blifva sådana, att icke med bästa vilja i världen den beräknade arbetsplanen låter sig genomföras.

Herr Staaff: Jag vill blott, herr talman, på det att icke något missförstånd må uppstå till följd af herr justitieministerns yttrande, nämna, att idén om anställande af ordinarie underdomare såsom ordförande i krigsrätterna redan uttalats af den stora kommittén, hvadan det icke behöfdes åratal för att fundera ut den idén.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. krigshofrätten. (Forts.)

Punkterna 22—24.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

Efter föredragning härpå af *punkten 25*, angående statens uppfostringsanstalt å Bona, begärdes ordet af

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman! Det vill synas, som om utskottet vid fastställandet af sitt förslag i denna punkt skulle ha gjort sig skyldigt till ett förbiseende så till vida, att man här frångått en af de principer, som Riksdagen hittills följt, när det gällt löneregleringar på extra stat. I de fall af sådant slag, som förut förekommit, har man nämligen alltid dragit af från lönerna så mycket, som svarar mot de pensionsafgifter, som dessa befattningshafvare skola erlägga, när de en gång komma på ordinarie stat. Så har skett exempelvis beträffande riksförsäkringsanstalten och likaså, vill jag erinra mig, läroverksöfverstyrelsen. Dessa ämbetsverk uppfördes icke på ordinarie stat, utan på extra, där de fortfarande kvarstå, men man har icke för befattningshafvarne inom dessa verk bestämt lönerna fullt så högt, som de skulle blifva vid öfvergången till ordinarie stat, utan man har dragit af en summa, som i rundt tal svarar mot de pensionsafgifter, som i senare fallet komma att erläggas. Man har nämligen ansett det vara betänkligt att gifva större löner åt befattningshafvare under den tid, de stå på extra stat, än hvad de verkligen skola få, när de en gång komma på ordinarie stat. För de befattningshafvare, hvarom här är fråga och hvilka stå omnämnda å sid. 151 i den kungl. propositionen, skulle på samma sätt böra ske ett afdrag af i rundt tal för direktören 200 kronor, för pastorn 100 kronor, för landtbruksinspektorn, andre läraren samt bokhållaren 50 kronor, för maskinisten 30 kronor samt för husmodern och de åtta förmännen 25 kronor, alltså sammanlagdt 705 kronor, som skulle frånbragas det af Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppet. Jag hade tänkt framställa yrkande om bifall till ett ändringsförslag i fråga om utskottets motivering och kläm, men då på förmiddagen Första kammaren beslutat återremittera denna punkt till statsutskottet för vidtagande af de ändringar, som jag här tänkt föreslå, ber jag, herr talman, att få hemställa, att äfven Andra kammaren ville återremittera den nu föredragna punkten till statsutskottet.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt stt återremittera punkten till utskottet för ny behandling.

Punkterna 26—30.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Ang. afskaffande af bruket utaf paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän.

Härefter förelåg till afgörande Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning af herr Lindhagens motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af bruket utaf paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän.

Uti en inom Andra kammaren af herr *Lindhagen* väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 288, hade föreslagits, att Riksdagen måtte återupprepa sin anhållan från år 1908, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke bruket af paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän kunde uttryckligen afskaffas.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i förnyadt öfvervägande, huruvida icke bruket af paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän vid andra tillfällen än vid tjänsteutöfning skulle kunna afskaffas eller, därest det icke lämpligen läte sig göra, inskränkas, och därefter vidtaga de åtgärder i detta syfte, hvartill omständigheterna funnes böra föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, erhölls ordet af

Herr Persson i Stallerhult, som anförde: Herr talman! Motionären har här föreslagit, att Riksdagen ville återupprepa sin anhållan från år 1908, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke bruket af paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän må uttryckligen afskaffas. Jag kan för min del icke finna annat, än att motionären har alldeles rätt i den hemställan, han här gjort, att dessa paraduniformer borde uttryckligen afskaffas. Det framhålles såväl i Riksdagens skrifvelse af år 1908 som äfven nu i motionen, att anskaffandet af paraduniform orsakar en ganska stor utgift och att åtskilliga ämbets- och tjänstemän ha ganska svårt att skaffa sig sådana uniformer till följd af deras dyrhet, och saken blir desto mera anmärkningsvärd, som det sagts, att åtskilliga öfverordnade ge antydan om, att dessa uniformer också måtte bäras vid andra tillfällen än vid tjänsteutöfning. Alla dessa anmärkningar skulle ju kunna försvinna, därest paraduniformen helt och hållet afskaffades.

När jag emellertid läser det slut, hvartill utskottet här kommit, vill det förefalla mig, som om icke nyss angifna syftemål skulle kunna vinnas, såsom klämmen här är skrifven. Jag vill skynda att erinra därom, att denna kläm är ordagrant lika med hvad Riksdagen i sin skrifvelse af år 1908 uttalade, men då motionärens förslag i år, hvilket jag nyss uppläst, innehåller, att dessa paraduniformer för civila ämbets- och tjänstemän må uttryckligen afskaffas, är det naturligt, att man borde försöka ändra klämmen så, att den komme att stå i harmoni med motionärens önskan, hvilken jag i detta fall gillar. Jag hade trott, att man skulle kunna vinna detta syfte och denna önskan, om man endast ur klämmen uteslöte en kort mellanmening, och jag ber att få framställa ett yrkande i sådant afseende.

Ang. afskaffande af bruket utaf paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän. (Forts.)

Om man endast ur klämmen utesluter följande i en mellanmening förekommande ord: »— — — — vid andra tillfällen än vid tjänsteutöfning — —», anser jag, att motionären fått sin motion helt och hållet bifallen. Utskottets hemställan skulle då komma att lyda,

»att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes Kungl. Maj:t taga i förnyadt öfvervägande, huruvida icke bruket af paraduniform för civile ämbets- och tjänstemän må kunna afskaffas eller, därest det icke lämpligen låter sig göra, inskränkas, och därefter vidtaga de åtgärder i detta syfte, hvartill omständigheterna finnas böra föranleda.»

Det är möjligt, att man äfven skulle kunna utesluta hela sista meningen, men något yrkande därom vill jag icke framställa. Däremot anser jag, att den mellanmening, som jag här nu uppläst, borde utgå ur klämmen. Det vill nämligen synas mig, som om man, därest denna mellanmening får kvarstå, därmed har så godt som erkänt, att paraduniform skall användas vid tjänsteutöfning, och alltså, om denna mellanmening kvarstår, är det naturligt, att man icke kan begära, att paraduniformen skall helt och hållet afskaffas.

Med den uppfattning jag således har, anhåller jag att få framställa det yrkande, att ur klämmen måtte uteslutas orden »vid andra tillfällen än vid tjänsteutöfning» och att alltså klämmen måtte få den lydelse, som jag här nyss angifvit.

I detta anförande instämde herrar *Petrén* och *Zetterstrand*.

Vidare yttrade:

Herr Hagström: Såsom den föregående talaren nämnde, är utskottets hemställan här alldeles ordagrant lika med hvad Riksdagen för tre år sedan beslutade. Hvad den föregående talaren här yttrade om en viss otydlighet i klämmen, ha vi nog äfven uppmärksammat inom utskottet, men vi ha ansett, att vi ställde oss på den säkraste plattformen, om vi i klämmen ordagrant återupprepade 1908 års Riksdags beslut. I hvarje fall tror jag, att såväl herr Carl Persson som hvarje annan ledamot i kammaren har klart för sig, hvad yrkandet innebär, och att döma af det kungl. cirkulär, som i motionen omnämnes, torde icke heller Kungl. Maj:t vara tveksam om, hvad Riksdagen med sitt beslut år 1908 önskade. Då emellertid vi inom utskottet — jag har nämligen konfererat med mina utskottskamrater om saken — finna, att klämmen skulle blifva bättre med en sådan ändring, som den föregående talaren här föreslagit, ber jag att få förena mig med honom i det yrkande, han här framställt.

Herr Lindhagen: Jag skulle för min del gärna ha sett, att herr Carl Persson i Stallerhullt äfven yrkat, att ytterligare en del af utskottets kläm måtte alldeles utgå, nämligen orden »— — eller därest det icke lämpligen låter sig göra, inskränkas — —». Det är nämligen alldeles klart, att det lämpligen låter sig göra att afskaffa bruket af paraduniform, därom kan det väl icke finnas mer än en mening, och då vore det också bättre, om äfven den del af utskottets kläm, som jag här upp-

Ang. afskaffande af bruket utaf paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän. (Forts.)

läst, alldeles uteslötes; och jag skulle nästan, herr talman, våga mig på det yrkande, att herr Carl Perssons nyss gjorda hemställan måtte bifallas, men att därjämte orden »— — eller därest det icke lämpligen låter sig göra, inskränkas — —» måtte utgå ur klämmen.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr vice talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det yrkande, som under öfverläggningen framställts af herr Persson i Stallerhult och 3:o) bifall till det af herr Lindhagen framställda yrkandet; och förklarade herr vice talmannen sig anse den under 2:o) upptagna propositionen hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under öfverläggningen om första tillfälliga utskottets förevarande utlåtande nr 1 framställts af herr Persson i Stallerhult, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Lindhagen gjorda yrkandet.

Omröstningen utföll med 70 ja, men 74 nej, hvadan kammaren bifallit det af herr Lindhagen under öfverläggningen framställda yrkandet.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 3.

Ang. skyldighet för kronofogde att till vederbörande öfversända indrifna afgifter till prästerskapet.

Vid föredragning härpå af Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning af herr Leanders motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för kronofogde att till vederbörande öfversända indrifna afgifter till prästerskapet, begärdes ordet af

Herr Leander, som yttrade: Herr talman! Då utskottet tillstyrkt motionen, har jag naturligtvis intet annat yrkande att göra än hemställa om bifall till utskottets förslag.

På förekommen anledning anser jag mig emellertid böra lämna en upplysning eller, om man så vill, ett beriktigande. Jag har i motionen anfört exempel på en kronofogde, som vägrat till vederbörande uppbördsman per post öfversända indrifna prästlönemedel. Denna hans vägran kan lätt få sken af bristande tillmötesgående eller oginhet, och så har också utskottet uppfattat den, såsom man finner af betänkandet. Nu har nämnde tjänsteman meddelat, att han ingalunda

af dylik anledning uraktlåtit insända de indrifna prästlönemedlen per post, utan då uppbördsmannen gjort saken till en tvistig rättsfråga, vågade kronofogden ej öfversända medlen i bref, enär författningarna icke innehölle några föreskrifter därom. Han fruktade nämligen, att uppbördsmannen kunde taga detta till förevändning att anklaga honom för tjänstefel, enligt hvad han nu själf uppgifvit. Detta visar ännu klarare behofvet af, att författningarna kompletteras på sätt jag föreslagit och utskottet tillstyrkt; och jag får därför be att yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. skyldighet för kronofogde att till vederbörande öfversända indrifna afgifter till prästerskapet. (Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till *Interpellation.*

Herr Nilson i Örebro, som yttrade: Herr talman! Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för trafiken på statens järnvägar utfärdades den 4 april 1862. Om föga mer än ett år skulle man alltså kunna fira dess femtioåriga tillvaro. Att en sådan firning från trafikanternas sida kommer att utebli, torde få anses alldeles gifvet. Hur kungl. järnvägsstyrelsen betraktar saken, lämnar jag därhän. Trafikanterna hafva sedan öfver två årtionden tillbaka förgäfves väntat att erhålla ett trafikreglemente, som i högre grad än det nu gällande vore byggdt på billighet och rättvisa. Att det nu gällande föråldrade reglementet är i alldeles särskild grad otillfredsställande är så allmänt kändt och erkändt, att någon särskild bevisföring härför kan anses öfverflödig. Äfven Riksdagens Andra kammare har erkänt det trängande behofvet af ett nytt trafikreglemente och vikten af att snart erhålla ett sådant. Anledningen till att man ej hos Kungl. Maj:t anmält denna önskan, har man att finna i kungl. järnvägsstyrelsens upprepade förklaringar, att saken vore föremål för dess uppmärksamhet och intresse samt att förarbeten påginge. Man ansåg sig fördenskull ha grundade skäl hoppas få se ett snart och godt resultat af detta arbete.

Jag tillåter mig erinra, hurusom år 1905 dåvarande ledamoten af Riksdagens Andra kammare grosshandlaren G. O. V. Lindgren väckte motion därom, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta nytt reglemente för trafiken på statens järnvägar. Det Andra kammarens tillfälliga utskott, som till förberedande behandling fick denna motion sig remitterad, ställde sig i sak fullständigt på motionärens sida, men då utskottet från kungl. järnvägsstyrelsen fått sådana upplysningar rörande ärendet, att utskottet kunde meddela, att »*förarbetet till nytt trafikreglemente för statens järnvägar lär blifva afslutadt inom den närmaste tiden*», så ansåg sig utskottet böra hemställa, att motionen ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda. Motionären var för sin del till freds härmed. Han ansåg sig ha grundade förhoppningar, att det nya trafikreglementet snart skulle komma.

Tiden gick, men något trafikreglemente hördes ej af. Efter tre

Interpellation. (Forts.)

års väntan bragtes saken ånyo på tal i Riksdagen. Denna gång genom motion af ledamoten af denna kammare, herr Röing i Göteborg. Det Andra kammarens tillfälliga utskott, som för utlåtandes afgifvande fick sig motionen remitterad, fann i likhet med motionären det vara synnerligen viktigt, att det otidsenliga trafikreglementet snarast möjligt blefve ersatt af ett nytt och efter nutida förhållanden afpassadt reglemente, och framhöll såsom anmärkningsvärdt, »att detta önskemål, som af trafikanter så länge närts och hvarom af en kommitté framställning för snart 20 år sedan gjorts, ej af vederbörande ägnats större uppmärksamhet». Utskottet erhöll från kungl. järnvägsstyrelsen på begäran en promemoria rörande det läge, hvari frågan befunne sig. Af denna promemoria inhämtades, att utkastet till allmänna bestämmelser och till de paragrafer, som afsåge befordringen af personer och resgods, förelåge färdiga, att utarbetandet af utkast till de paragrafer, som afsåge befordringen af gods, påginge, och att under tiden särskilda tillkallade linjetjänstemän skulle underkasta det föreliggande utkastet en förberedande granskning. Vid detta förhållande ansåg sig utskottet kunna antaga, att det uppenbarligen vore järnvägsstyrelsens afsikt att utan tidsutdräkt bringa den pågående revisionen till fullbordan och en skrifvelse i ämnet sålunda icke behöflig, hvadan hemställdes i anledning häraf, att motionen icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda. Kammaren anslöt sig till utskottets mening.

Nu äro ytterligare 3 år förflutna, men den trafikerande allmänheten får alltfortfarande vänta på det utlofvade nya trafikreglementet. Och den väntar med otålighet. Men hur länge skall den ännu få vänta? På den frågan synes det mig, som allmänheten har berättigande att erhålla ett klart och förbindande svar. I anledning häraf är det, som jag anhåller om kammarens medgifvande att till statsrådet och chefen för civildepartementet få rikta följande spörsmål:

1:o) Anser herr statsrådet, att det förefinnes ett berättigadt behof af, att den af kommittén för revision af taxan för trafiken å statens järnvägar i sitt betänkande af 1 oktober 1888 ifrågasatta omarbetning af reglementet för trafiken å statens järnvägar kommer till stånd?

2:o) Är herr statsrådet intresserad af denna frågas snara lösning, och, i så fall, hur snart kan man förvänta att erhålla ett nytt och tidsenligt trafikreglemente?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 5.

Herr *Johansson* i Jönköping aflämnade en motion, nr 320, i anledning af Kungl. Maj:ts i propositionen nr 43 upptagna förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare.

Nämnda motion blef på begäran lagd på bordet.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

Konstitutionsutskottets memorial, nr 3, i anledning af olika meningar mellan kamrarna, till hvilket utskott väckt motion angående förklarande att den till städerna under villkor af oförytterlighet donerade jord ej må mot 77 § regeringsformen afhändas städerna utan Riksdagens samtycke bör hänvisas;

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; och

nr 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för förhindrande af bebyggande af två intill S:t Lars ruin i Visby belägna tomter; samt

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, angående väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t om tillåtelse till anordnande af vadhållning medelst s. k. totalisator vid vissa slag af kapplöpningar; och

nr 2, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild stämpling å importerade ägg.

Härefter yttrade

Herr Andersson i Skifarp: Herr vice talman, mina herrar! I det nu bordlagda ärendet, statsutskottets utlåtande nr 14, hemställer utskottet, att två invid S:t Lars ruin i Visby belägna tomter måtte dels inköpas, dels beläggas med servitutsinteckning till förhindrande af att denna ruin blir å vissa sträckor förbyggd och bortskymd.

Det tyckes, som om de öfverenskommelser i sådant afseende, som vederbörande tomtägare förklarat sig villiga att gå in på, skulle vara för staten ganska förmånliga. Förhållandet är dock det, att dessa personer icke utfäst sig att stå vid sina anbud längre än till den 1 mars. Med anledning däraf är det alldeles nödvändigt, att Riksdagen fattar beslut i ärendet före den 1 mars. Om emellertid utskottsbetänkandet skulle begäras på bordet nästa tisdag den 28 februari, så skulle saken ej hinna att afgöras före den 1 mars; och vederbörande skulle då icke få besked inom utsatt tid samt skulle följaktligen kunna återtaga de erbjudanden, som de gjort. Jag har bara velat fästa uppmärksamheten på detta, på det att, då detta utskottsbetänkande vid nästa plenum föredrages, kammaren måtte vara beredd att fatta beslut med detsamma, och, om utskottets hemställan bifalles, man må kunna telegrafiskt underrätta tomtägarna om beslutet, så att de bli skyldiga att stå vid sina en gång afgifna anbud.

Om alltså kammaren intresserar sig för frågans lösning i den riktning, som vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien föreslagit samt utskottet tillstyrkt, bör ärendet *icke* begäras på bordet vid nästa plenum.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Rune* under 4 dagar fr. o. m. den 1 mars,
» *Bosson* » 7 » » » 28 februari,
» *Larsson* i Västerås under den 28 februari,
» *Forssling* » 5 dagar fr. o. m. den 28 februari,
» *Andersson* i Resebo » 5 » » » 27 »
» *Fürst* » den 28 februari,
» *Malmborg* » 9 dagar fr. o. m. den 28 februari,
» *Nilsson* i Bonarp » 10 » » » 1 mars,
» *Jonsson* i Hökhult » 4 » » » 27 februari,
» *Ericsson* i Ofvanmyra » 4 » » » 1 mars och
» *Wallentin* » 6 » » » 28 februari.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9,49 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Stockholm, Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B., 1911.